Zoran Polič, minister FLRS:

Planinstvo v novi dobi

Lepote naših planin so že od nekdaj mikale številne obiskovalce, ki so v njih iskali oddiha po trdem dnevnem življenju, miru in tišine, potrebne zdravemu in plemenitemu človeškemu duhu. S svojim vplivom, s svojo močjo so planine bile že v preteklosti upoštevanja vreden vzgojni faktor. Mnogo večji postaja njihov pomen danes. Z vključitvijo planinstva v fizkulturno organizacijo postaja tudi ljubezen do planin, pomoč planin pri oblikovanju novega človeka, množična last, sredstvo za vzgojo najširšega kroga fizkulturnikov.

Po svojem pomenu in načinu izvedbe se planinstvo sicer loči od ostalih panog telesne vzgoje. Toda po samem smotru in učinku se vključuje med glavne faktorje naše telesne vzgoje. Vsa priprava, usposabljanje za premagovanje naravnih zaprek, utrjevanje vztrajnosti, odločnosti in poguma, zahteva obširnih predhodnih priprav, zahteva vsestransko fizično pripravljenost in zato gojitev vseh tistih panog telesne vzgoje, ki predstavljajo v svoji celoti resnični sistem nove telesne vzgoje.

Pa ne le to. Planinstvo ne pozna samo navadnega in množičnega obiskovanja planin. Pozna tudi vrhunske podvige, ki zahtevajo posebne pripravljenosti, posebnega poguma in največjega napora. To ga povezuje s športnim načinom izvajanja drugih panog telesne vzgoje in prav s tem ustvarja skladje med planinstvom in fizkulturo kot celoto.

Napačno bi seveda ocenjevali pomen planinstva danes, če bi ga skušali vključiti v novo telesno vzgojo na način, ki bi mu odvzel stare lepote, če bi ga vključevali kot posebno panogo na način, ki bi mu odvzemal njegovo globljo vsebino. Prav po svoji posebni vsebini se razlikuje od drugih panog fizkulture in zato tudi zahteva posebno strukturo in posebno nego. Posebna vsebina planinstva je njegov svojstven učinek na duha, je njegov prispevek k oblikovanju človekove plemenitosti, prispevek k oblikovanju čuta za lepoto in s tem posebni poudarek na duhovno plat učinkovanja te panoge.

Prav tako gledanje na planinstvo pa zahteva, da ga usmerjamo k resnični množičnosti. Vsak fizkulturnik mora ljubiti naše planine. Preko njih in na njih mora spoznavati lepote narave. V njihovem okrilju se mora otresti ozkosti in kot nov človek prispevati k novemu življenju, ki ga danes z vso odločnostjo gradimo na ruševinah starega sveta. Delavci in mladina morajo postati prvi ljubitelji naših planin. Ker so nosilci telesne vzgoje na sploh, morajo biti tudi najmočnejši oblikovalci novega duha in novih tradicij v raziskovanju naših planin, v iskanju njih lepote in v ustvarjanju popolnega soglasja med planinstvom in telesno vzgojo.

Enotnost, skladnost in medsebojno razumevanje so trdne osnove novih uspehov, so prvi ukaz v delu za srečno bodočnost in zato tudi edino jamstvo za uspeh planinstva.

Cene Malovrh:

O vprašanju alpinizma

Ob mejniku dobe je potrebno tudi o alpinizmu (gorništvu) spregovoriti besedo, da oživimo to, kar je že bilo, morda celo večkrat, povedano in pa da si poskusimo osvetliti pot, katera nas bo vodila v bodočnost.

O vzniku alpinizma se je že mnogo razpravljalo. Zdi se, da pri nas še prav posebno, ker se visokih Alp s svojim etničnim obsegom samo dotikamo in je prav zato dobršnemu delu našega ljudstva visoka gora samo mik za oko, kažipot, vremenski prerok in — žal prepogosto — kitajski zid. Ni čudno, saj premnogokrat ugotavljamo, da celó gorjanci sami niso kaj bolj zainteresirani na gori, to se pravi, vsaj na tistem njenem delu ne, ki se dviga iznad zelenja. O pečevju prav ti gorjanci še danes najrajši bajajo. Nekaj krati sem sam doživel, da sem pri ponovnem povratku pod goro začel pogovor o njej in njenih skrivnostih in pri tem zvedel čudne novice. Še nihče ni prišel doslej tam čez, mi je nekoč zagotavljal domačin z vznožja, medtem ko sem ga s hudomušno zavzetostjo poslušal in molčal o tem, da se že vdrugič namerjam sam na pot v smeri, ki jo je z roko označil in katero sem pred časom prav lahko opravil.

Kateri je bil najmočnejši činitelj, ki je deloval pri človeku, da se je vzpel v hribu še više, kot segata gozd in trava? Do sem sega gospodarsko izkoriščanje in s tem tudi praktično zanimanje za pokrajino. Vzpon nad to mejo zahteva že posebnih interesov. Po vsej verjetnosti bo veljalo, da je hribovec domačin že davno, preden se je pojavil prvi gorohodec, ki je za svojo zabavo lezel na goro, napravil tudi v skalah marsikak lep prvenstven vzpon, za večno nepoznan in nezapisan v analih gorniških dejanj. Pravljice o Zlatorogu in njegovem zasledovalcu, pa bolj ali manj natančna izročila o Žaku Balmatu ter mnogih anonimnih gornikih so dovolj prepričevalen dokaz tega.

Ne da se tajiti, da je v vseh teh pragorniških dejanjih že mogoče slediti nagibu do dejavnosti, ki nima zgolj neposredno koristnega, materialnega cilja. Če je lovec šel na prežo za divjo kozo in mu je pri tem bila skrb za meso in lovske trofeje glavna stvar, potem pač ni bilo nujno potrebno, da bi zavil kam više, kot segajo temena melišč in ustja jarkov ter žlebov, katera so sorazmerno prav lahko dostopna. Da se je lovec le povzpel navzgor po steni, skozi preduhe in preko polic do najbolj izpostavljenih prepadnih mest, vse to samo dokazuje, da je deloval že v preprostem človeku še poseben nagib, povzročen po neki nezavedni slì za lepoto ali po nagonu za uveljavljanje moči itd. Skratka: gorništvo je že v svoji prvi fazi razvoja psihološko pogojen pojav.

S tem se nehote dotaknemo zanimivega vprašanja, ki se javlja v zvezi z razvojem gorništva. Danes se čudimo, neplaninci še bolj, silnim dejanjem, ki jih izvršujejo alpinisti, tvegajoč pri tem lastno življenje. Počemu vse to, se sprašuje trezen opazovalec v dolini. Smrtne nesreče v gorah so takim opazovalcem narekovale celo naivne zamisli o policijskih ukrepih, ki naj bi preventivno obvarovali

»predrzne lahkomiselneže« pred smrtjo. Gorniki so zbijali šale na račun takih predlogov in slej ko prej hodili svoja pota. Zakaj? Prvi človek, ki se je vzpel na doslej nepoznani vrh, je enako tvegal, kot tvega danes tisti, ki se na isti vrh ne vzpne po udelani poti, ampak navpik po steni. Le preradi zanemarjamo to, danes morda že preveč anahronistično primerjavo. Vzponi, izvršeni še pred pol stoletja, se sodobniku zde otročje lahke zadeve, takrat pa so to bila alpinistična dejanja. To je poglavitno, kar moramo priznati. Ali bi si res kdo upal trditi, da je sedanje gorniško udejstvovanje plod prav posebno nastrojenega in obdarjenega človeka? Prav isto bi bilo, ako bi trdili, da je moderna znanost katere koli panoge šele prava znanost, in to zategadelj, ker se nasproti njenim tolmačenjem različnih pojavov stara tolmačenja zdijo kar naivna. Kakor vsi drugi pojavi, se je tudi gorništvo vzpelo po čisto logični razvojni poti na sodobno raven. Ko si je človek izkrčil in izhodil pota po dolini, se je nameril v gore; in ko si je tu izgladil dostope, je zopet krenil proč z udobnih poti, sledeč smerem, ki so vodile v neznano. Končno niso potrebna posebna tolmačenja pojavov gorništva na sodobni stopnji. Kdor koli prizna in skuša spoznavati pojave v njihovem neprestanem razvojnem gibanju od manj popolne do popolne stopnje, temu bo tudi v gorništvu lahko razumeti vse odtenke udejstvovanja, pa če se zde prvi hip še tako nerazumljivi.

Prav ob tej, doslej najvišji razvojni stopnji gorništva, pa se je pojavil oster ugovor socialnoetične narave. Očitali so gorništvu pretiranost, individualistično megalomanijo, grobo rekorderstvo itd. Taki očitki nastanejo najrajši v zvezi z osebnostjo, ki se alpinistično udejstvuje in katere splošna človeška nota morda tu in tam daje povod za take ugovore. S tem pa so se čutili prizadete gorniki vobče in so skušali utemeljevati in zagovarjati svoje početje. Priznati moram, da sem se ob takih utemeljevanjih, vsaj v kolikor so mi znana, le redkokdaj mogel znebiti občutka, da so nezadostna, enostranska ali pa naravnost izmišljena. Najradikalnejša teh tolmačenj imajo etični značaj, češ, da alpinizem krepi predvsem voljo, dviga človeka nad povprečnost, ga navaja k premagovanju, skratka, uri poleg telesnih v obilni meri tudi duševne sposobnosti. Ne moremo zanikati delne resnice, katera je v tem zagovoru, ki pa je v celoti tako enostranski, da ga je težko osvojiti. Mi vemo namreč, da si take duševne lastnosti človek lahko pridobiva in množi tudi drugod in ne le po gorah. Vsako temeljito in pošteno delo zahteva samovzgoje, močne volje, premagovanja in jasnosti mišljenja! Nesmiselno bi bilo trditi, da si je mogoče pridobiti take vrline šele v stenah, pri udejstvovanju, za katero je potrebno imeti še posebno nagnjenje. Domnevam, da so zagovore te vrste, ki naj bi pogosto veljali tudi za športno udejstvovanje na sploh, iznašli ljudje, ki so se prostodušnim vprašanjem realno mislečega delovnega človeka hoteli sramežljivo izmakniti z abstraktnimi odgovori. Namesto, da bi bili priznavali resnično, čisto empirično dognano potrebo po takem udejstvovanju, s čimer bi morda vpraševalcu samemu zbudili podoben čut in smisel za prirodnost, so svoja utemeljevanja zavili v nejasne, meglene pridige o popleme-

nitevanju človeka. Že Jug je pri nas v tem pogledu s svojo radikalnostjo precej grešil, njegovi posnemovalci pa dostikrat še bolj.

Povsem razumljivo je, da se je ob takem tolmačenju hote ali nehote nadeval gorništvu pečat skrajnega individualizma in izvestne predestiniranosti. Proč od življenja mase, v svet dejanj, ki so navadnemu zemljanu nedosežna, to bi bila nekakšna vodilna misel, katera se more razbrati iz takih utemeljevanj. Sociološka in psihološka osnova te miselnosti, ki se je v pretekli dobi javljala tudi na mnogih drugih toriščih udejstvovanja, nam daje možnost osvetlitve vprašanja gorništva z njegove realne plati.

Beg pred življenjsko resničnostjo, ki je bila polna zlaganosti in nasprotij, se je v vedno demonstrativnejši obliki pojavljal kot individualni izraz upora. Nemški nacizem je ta pojav svojevrstno izrabil. Uveljavljanje individualne moči je začel poveličevati, preračunano je gojil kult volje, osebnega poguma in drznosti ter preko asociacije takih pojavov ustvaril sociološko zamišljen rasni mit nadčloveka. Afirmacijo sile je s tem sprevrgel v nasilje in sprožil uničujoči val civiliziranega barbarstva.

Alpinizem, odnosno alpinistično delo ni negacija, ampak dopolnilo življenjske resničnosti. Kot smo videli že v začetku, ga moremo v osnovah slediti daleč nazaj; bil je spontan, psihološko utemeljen pojav ter kot tak že po prirodi družbeno, množično zakoreninjen. Gojili so ga resda posamezniki, toda ne v odmaknjenosti, temveč v tesnem stiku z življenjem in s prirodo. Naj opozorim v zvezi s tem samo na vzporednost alpinističnega udejstvovanja in dela. Koliko pomembnih znanstvenih dognanj bi izostalo brez tega, po notranji slì povzročenega udejstvovanja! Na kaj vse je gornik pionir naletel v gorah! Veličastno zgradbo Alp je bilo mogoče vsaj delno raztolmačiti le po dognanjih s teh »nerazumljivih« poti. Vrsto drugih primerov bi mogli navesti. Delovni človek in meščan sta si pri odkrivanju neznanega sveta bila tesno ob strani in, vzpodbujena po tem nagibu, pomagala odkrivati skrivnosti svetovne uganke. Danes moremo občudovati dela alpinistov, ki na svojih plečih ne prenašajo samo brašna na pot, ampak tudi dragocen instrumentarij in se skozi snežne viharje ter preko izpostavljenih mest prebijajo k ciljem, ki so »treznemu opazovalcu« nerazumljivi. Jutri bo človeštvo pridobilo zopet za spoznanje bolj jasno sliko o razvoju zemeljske oble, ki bo za istega opazovalca popolnoma ob sebi umevna. Pa je njegov genij le ni odkril in tudi ne od danes na jutri, ampak so se iz desetletja v desetletje pehali za njo možje dejanja s prenašanjem neštetih naporov, s požrtvovalnostjo in močno voljo.

»Alpinizem je doslej najintenzivnejši okret kulturnega človeka k naravi,« je že pred več kot tridesetimi leti napisal dr. Tuma. Mož, ki je s svojo samoniklo osebnostjo stal v življenju kot skala sredi hudourniške struge, se ni plašil v dobi, polni nezaupljivih in nesamozavestnih poskusov v smeri alpinističnega udejstvovanja, pribiti misel, ki ima še danes mogočen pomen. Alpinist je v tem smislu človek, ki mu je priroda mikavna v svoji nepopačeni prvotni obliki; neprestano ga vabi in sili, da grebe po njenih skrivnostih, in sicer

prav zato, ker je kulturen, to se pravi, tudi socialno zasidran in vzgojen, svest si svojih dolžnosti in obveznosti nasproti skupnosti in nasproti sebi samemu.

Alpinizem ni samo šport, tudi ni samo duhovno vežbanje in pesem, še manj je to beg v življenju onemoglih pred resničnostjo. Alpinizem je del splošnega kulturnega človeškega dela. Pot do alpinističnega udejstvovanja je odprta vsem ljudem, ki čutijo v sebi količkaj ljubezni in razumevanja do prvinskih lepot prirode. Bodimo prepričani, da bodo v bodoče alpinistična dejanja tudi pri nas nudila zadosti opravičila sama sebi. Rodu, ki prihaja, je trnjeva pot v svobodo okrepila samozavest in zbudila predvsem čut za resničnost. Sproščeno se bodo mladi gorniki spuščali na nova pota poleti in pozimi, le nekoliko uvesti jih bo morda treba še poprej.

Vlasto Kopač:

Trem tovarišem

Če se kdaj ozrem nazaj v leta, ki so za nami, se mi v spominu pogosto utrnejo tri ostre in jasne podobe, ne da bi prav mislil nanje, podobe treh tovarišev, ki so prelili svojo kri, kapljo za kapljo v borbah za isti cilj — eden v Gorjancih, drugi na Primorskem in tretji na Gorenjskem.

Od blizu si celote ne moremo nikdar prav ogledati in tudi v podobah ljudi postanejo značilne poteze krepkejše šele takrat, ko so že odmaknjene od nas. Ena in ista poteza pa je pri teh treh posebno izrazita, osnovna poteza, ki je bila za njihovo življenjsko pot odločilna — predanost v borbi proti fašizmu in nasilju ter vera v zmago pravice. Poteza napredne mladine vsega sveta.

Nimam namena, da bi jim napisal nekrolog, samo nekaj utrinkov bi rad utrgal pozabi. S temi tremi tovariši so namreč povezane borbe napredne študentske mladine ljubljanske univerze proti neljudskim režimom rajnke Jugoslavije, kakor je tudi z njimi povezano naše predvojno alpinistično udejstvovanje. Tovariš Cene Paderšič je bil predsednik, tov. Lado Marovt pa tajnik naše Akademske skupine bivšega SPD, v kateri so bili v veliki večini včlanjeni napredni študentje univerze. Mnogi tovariši iz te gorniške druščine so položili svoje življenje v domovinski vojni kot borci in politični delavci po hostah, po ječah in taboriščih.

Tovariš Cene je vodil marca 1940 našo zimsko alpinistično odpravo v Durmitor. Spodaj v Šavniku, ko smo čakali, da se izlije in sprevedri, sem ga šele dodobra spoznal. V tistih deževnih dneh smo prišli v stik s črnogorskimi kmeti, ki so čepeli v šavniških zaporih zaradi tega, ker so podpisali resolucijo in v njej zahtevali, naj vlada poskrbi za čimprejšnji povratek naših španskih borcev iz taborišč v Franciji. Žandarmerija je vse podpisnike polovila in jih zaprla v Šavnik, da bi zvedela od njih, kdo je iniciator te »protidržavne« resolucije. Čeprav je bil policijski komisar v Šavniku star lisjak, ki je znal uporabljati pri zasliševanju vse znane »metode«, ni od

Črnogorcev izvedel ničesar. Kljub batinam mu je 18 letni fant v rjavi raševini in opankah zabrusil: »Neznam, ko je, a da i znam, ne bih ti rekao!«

Cene je klatil srbski jezik z dolenjskim naglasom, vendar je bil njegov razgovor s temi kmeti tako prisrčen in odkrit, kot bi bili že stari znanci; razumeli so se popolnoma. Ti kmetje so bili borci za isto idejo, ki je pozneje navdihovala naše ljudi v narodno osvobodilni vojni.

»Kad ćemo ratovati? Čekam, da uzmem pušku, pa da se odmetnem u šumu, oguliše nam čaršijske krvopije kožu s leđa!« je dejal siv star možak z mladostnim ognjem v očeh. Upornost teh ljudi in njihova vera v zmago ljudstva sta napravili na Ceneta globok vtis, tega ni mogel prikriti. Pri nas ni slišal kmetov, da bi tako odkrito govorili in bi imeli tako jasne poglede v bodočnost, kot tile črnogorski gorjanci. Cene je takrat gotovo čutil, da govore prav o tistem, kar je še nejasno tlelo v njem. »Občudujem to predanost, ne vem, od kod prav za prav jemljejo to vero; kamorkoli prideš, povsod je enaka!« Nedvomno je pozneje še dosti tuhtal in pretuhtal o tej stvari, preden je predrl do jedra in v bistvu prelomil s privzgojenimi nazori. Takoj v začetku, ko se je vključil v OF, mi je ugajalo njegovo odkrito stališče proti nergaštvu in oportunizmu nekaterih njegovih vrstnikov. Čisto dobro je vedel, kaj je treba in kam vodi pot. Kmalu ga je ljubljansko belogardistično časopisje začelo označevati kot »znanega krvoloka«, »propadlega študenta«, »komunističnega krvnika« itd. Njegovo delo med Novim mestom in Gorjanci je rodilo pozitivne sadove, takrat mu je bil naš skupni cilj že popolnoma jasen. Cene Paderšič zatem ni bil več profesor jezikoslovja, temveč le še borec za pravice našega teptanega ljudstva. Ko je bil v septembru 1942 v jami pri Novem mestu smrtno ranjen in obkoljen, ni hotel pasti živ v roke črnosrajčnikom — pred votlino so obležali štirje Italijani zadeti od njegovih krogel — s poslednjim nabojem pa si je sam končal življenje. Nato so mu ubili 76 letnega očeta in požgali domačijo v Suhem dolu pod Gorjanci, brata pa so mu ustrelili v Brusnicah. — Cene je padel prezgodaj, takrat, ko se je plamen naše narodno osvobodilne vojne šele razgorel in je bil svit svobode še prav rahel...

V tistih predvojnih letih, ko so se napredni študentje ljubljanske univerze borili proti uvedbi Živkovičeve »tehnične« uredbe in proti nazadnjaškim režimom stare Jugoslavije, sta stala med najboljšimi borci in delavci na univerzi tudi tovariša Beno Andervald in Lado Marovt. Ta »uredba«, za katero so se ogrevali vsi reakcionarji, je imela namen, da se onemogoči vpis na univerzo sinovom slabše situiranih, naprednih delavcev in kmetov in tako v kali zatre rast delovne, stari Jugoslaviji nevarne inteligence. Visoke dajatve, ki jih je predpisovala ta uredba, bi zmogli le bogati in pa tisti, ki bi se prodali režimu. V tej borbi proti tehnični uredbi je šlo še za nekaj več, na zagrebški in beograjski univerzi je tekla kri za boljše življenje delovne mladine, za lepšo bodočnost našega ljudstva, za tisto, kar se je uresničilo eno leto po Andervaldovi in Marovtovi smrti — za zmago nad nasiljem in fašizmom.

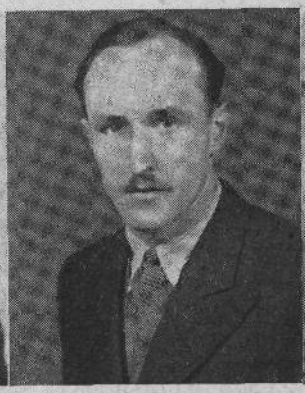

Beno Andervald *Lado Marovt* *Cene Paderšič*

Večina slabo situiranih naprednih študentov je imela takrat pred seboj težko pot. Levičarji, ki niso od doma dobivali podpore, so se preživljali s svojim delom in tako rinili skozi življenje in skozi študij. Tovariš Lado Marovt se je v Ljubljani preživljal z instrukcijami, študiral in stradal, zraven pa se gradil v stalnih spopadih z reakcionarnimi Erlichovimi stražarji in Ljotičevimi fašisti. Vsa ta študijska leta je bil izredno delaven v naših društvih na univerzi. V tem delu se je temeljito oklesal in izgradil. Leta 1943. so ga v Ljubljani aretirali kot aktivista OF, odpeljali v italijansko internacijo, po razpadu fašistične Italije pa je šel k primorskim partizanom. V Brdih je bil tovariš Lado eden najbolj priljubljenih okrožnih sekretarjev, poznalo se mu je, da je zrastel iz kmečkih množic, da jih je razumel in da je bil predan borec za pravico. Brici so menili o njem: »Temu se pozna, da je kot študent delal in da ni pasel lenobe!« Lado je padel julija 1944 skupaj z ostalimi tovariši, ko je šel na pokrajinsko konferenco. Rafal nemške zasede ga je podrl na tla — sin zgornjesavinjske doline je padel onstran Soče za svobodo naše junaške Primorske...

S tovarišem Benom Andervaldom sva se po srednješolskih letih zopet srečala na univerzi, na tehniki pri prof. Plečniku. Vsa študentovska leta sva vzajemno delila dobro in zlo, skupno preživljala brucovske krize in skupaj šarila po gorah. Takih tovarišev, s tako odkritim in veselim značajem sem doslej srečal le malo. Tovarištvo je umel tako, kot ga je treba umeti. Po maturi se je vzpel s tovarišem na Veliki Klek; premogla sta samo en par derez — dve štirizobi žabici — zato sta si jih bratsko razdelila, vsak si je navezal eno. Ko je tovarišu na ledeniku Pasterci kramžar odžvenketal v globino, je Beno odpel še svojega in ga vrgel v poč: »Oba morava biti enako opremljena!« To gesto bo razumel le tisti, ki je že doživel v gorah trenutke, ko sta si obe neznanki, življenje in smrt, enaki, ko se tehta tovarištvo in ko človek pokaže svoj pravi obraz.

Beno je imel zelo oster čut za ljudi. Nekoč se je vrnil s Kalške gore in se po gorenjsko pridušal nad svojim spremljevalcem, za ka-

terega je menil, da ima lastnosti fašista. Čez par let, za časa okupacije, sem se prepričal, da se ni motil. Takrat, ko so fašistične tolpe morile in požigale po naši zemlji, sem srečal tega »alpinista« na ljubljanski ulici — v gumbnici mu je blestel kljukasti križ. Tedaj sem se spomnil, da je Beno pred par leti iz obnašanja v steni točno uganil pot tega moža.

Čeprav je Beno izhajal iz malomeščanske kranjske rodbine, je vendar v borbi za pravico, ki se je takrat vodila, takoj našel pravo pot. Stopil je na stran izkoriščanih. Kot predsednik Zveze strokovnih klubov je skupno z naprednimi študenti vodil borbo proti reakcionarjem vseh barv. Bil je nekaj časa urednik »Mladine«, in ko je oblast časopis zatrla, je organiziral in omogočil njegovo izhajanje v Kranju pod imenom »Sobota«. Sodeloval je pri izdaji brošure »Hitlerjevci v Sloveniji«, kot podpisnik te brošure se je moral zagovarjati pred ljubljanskim sodiščem. Beno je pokazal, da je prav tako odločen in predan borec proti mračnjaštvu in nasilju, kakor je bil odločen in pogumen v težki situaciji kje v steni. Ta lastnost je bila za njegovo pot v življenju odločilna. Poleti 1936 me je Beno obiskoval v sodnijskih zaporih, čeprav ga je takrat iskala policija. Čutil se je varnega, ker policijskim agentom ni prišlo na um, da Andervald sedi v zaporu v sobi za obiske.

Ko sem stopil izza zamreženih vrat na ljubljanski tlak, sva jo nekega čemernega jesenskega jutra mahnila v Kamniške. Iz Konca sva vdano prtila svoj tovor v mladem, rahlem snegu navpik po plazu. Okoli naju je ležal mračen gorski svet, megleni prameni so se vlačili med črnimi roglji, plahutali po pobočju v dolino, v škrbinah je vršel veter in rjuhe snega so se belile v odljudni, brezupni pokrajini tam na Podih. Benu in meni so bile take gore vedno najdražje. Zgoraj v zimski sobi Cojzove koče sva preživela večer, podoben neštetim drugim, že na pol pozabljenim. Zlezla sva na pograd, po stenah se je lesketal srež, štedilnik je jokal in cvilil, kot bi se v njem »cvrle grešne duše«. Zjutraj sva zarana lezla na Grintovec. Pršil je dež in sodra je škrobotala po krajcih najinih klobukov. Poledenele plaznice so se gubile v mrgolečo belino. »Nazaj grede se jim bova morala izogniti, sicer bi se lahko primerilo, da bi se ustavila šele spodaj pri stari Frischaufovi koči.« Na vrhu Grintovca sva izgrebla luknjo v sneg, napela odejo in pod njo prižgala kuhalnik. Po odeji nad glavo je bobnala »babja jeza«, vmes pa je brenčalo, kot bi se tam podil roj muh. Radoveden sem bil, kakšne muhe se spreletavajo pozimi po strehi Grintovca, pomolil sem glavo izpod varnega napušča, po laseh mi je zaprasketalo in v trenutku mi je bilo vse jasno — Elijev ogenj! Nekje nad Dolško škrbino je udarila strela, naju je zbilo po tleh, prevrnila sva kipeči čaj, pograbila svojo ropotijo, cepin, vrv, odejo in jo udrla po vesini navzdol. Cepina sta brenčala, zopet je treščilo čisto blizu — nevihta se je gnala čez vrh Grintovca — naju pa je neznanska sila, proti kateri sva bila brez obrambe, zbila po tleh .Edini najin zaveznik je bila debela snežna plast pod nogami. Zdrsnila sva po zaledenelem žlebu v meglo, na snežišču, ki se vleče čez Planjavo, sva bila že na varnem. »Odnesla sva jo!« se je smejal Beno, smejala sva se v dežju skozi

Suhi dol in skozi Kokro do Jurja. Tam sva si privezala dušo, kmetje in vozniki pri peči so naju bistro gledali in si mislili svoje, star oča je mahnil z roko čez čelo — nedvoumen znak, da v glavi tistega, komur je kretnja namenjena, ni vse v redu, ali kakor pravijo tamkaj pod Grébenom, da je »raščen nekoliko čez les«. Midva očancu nisva zamerila, gledal naju je z očmi prejšnjega stoletja. V mraku in dežju sva do kože premočena kolovratila skozi preddvorske hoste in pozno ponoči prišla v Kranj. Drugo jutro pa sva zopet zamenjala gore z risalnico. Oba sva tedaj še nihala med ekstremi, bila sva vedno pripravljena na skok iz ljubljanske megle v gorsko samoto, med tuhtajoče gorjane, v rezko ozračje na grebenih gorá, kjer se vrtinči pršič v vetru in kjer so ledene iveri podobne iskrečim se utrinkom.

Ali pa pozneje mogočna zapadna stena Kočne! Stala je pred nama mrzla, srebrno se je lesketal mladi sneg na njenih skladih, prameni pršnih plazov so odletavali od gladkih plati v Oltarju in nad Prižnico — beli curki so se vsipali v sivo globino. Ko so robovi opasti na temenu gore zažareli v soncu, sva jo načela levo od Kogla pod Oklom. Tisti dan nisva prišla visoko, na polici sva prebila noč, zjutraj za svita pa sva zopet tipala za mrzlimi oprimki po skalah. S kramžarji sva lezla skozi žlebove, kamine in po bleščečem srencu na teme gôre. Jemalo nama je vid, naglo sva zavila na desno na Suhadolnikovo plat, vtonila v meglo in v neznano pokrajino, kamor zlepa ne zaide človeška noga. Nekje pod Vratci naju je zopet ujela noč — za macesnom sva kurila ogenj, ždela ob žerjavici in kimala do jutra. Zarana sva zdrsnila po vrvi čez skok in se valila po vresju notri v grapo do vode.

Takole sva se potikala po gorah, kadar je nanesla prilika, po Véliki ali po Grintovcih, po Záplati, Kokri ali Martuljku in za Storžičem tisto zimo, ko jih je zasulo. Poleti 1937 je Beno preplezal severno steno Špika, pozneje v globokem snegu Severno triglavsko steno. Leto 1941. je prekinilo vse te drzne podvige v gorah, pred nami so vstale važnejše naloge. Beno je odšel aprila 1942. leta v partizane, pozneje, ko mu je eksplozija odtrgala par prstov, je delal v gorenjski tehniki. Iz njegovih pisem diha goreča predanost naši borbi in nepogasljivo sovraštvo do izdajalcev.

Konec februarja 1944 je padel skupno z ostalimi tovariši v tehniki pri Škofji Loki. Nemci so mlin z bunkerjem obkolili in zažgali.

Danes smo na tisti poti, za katero so ti trije, poleg desettisočev drugih, žrtvovali svoje mlado življenje.

Maks Dimnik:

Krniški robovi...

Dobro poldrugo leto je počival Mihol pokopan v bajti v Klinu, prav na tistem prelepem prostoru, od koder so večerne zarje škrlatno žarečih vrhov krniške rajde najlepše. Prav tam je počival, kjer je nekoč tako rad posedal, opazoval in koval načrte, izbiral in po težko prehojeni poti samozavestno in ponosno gledal za novimi nalogami.

Ostenja od Škrlatice pa vse do Kriške stene so ena najlepših naših gorskih vrst. Razgibane oblike sten, ponosno v nebo kipeči stebri, navpične gladke plati, strmi razi in razkošateni čoki — prav vse oblike in odtenki — tako da ni podoba prav nikoli dolgočasna. Kadar pa ob večerih sonce tone nekje za Mangartom, takrat so vse te stene kakor en sam žareč plamen, razplamten in razbičan — kot bi se goreče skale dotikale neba samega. Takrat se odenejo v škrlat, da stoje kot podoba iz domišljije nad samotno krniško dolino.

Samotne so te gore. Nekam preveličastne so, preveč divje in neuhojene, da bi dajale pota slabičem. Samotni plezalci — redke družbe spoznajo ta svet. Ko ga spoznajo, potem pa pohajajo po mnogih neuhojenih potih, samotnih gamsovih sledeh, strminah in grapah, preko sten in razí na vrhove. Vse od Velike Dnine, Ponc in Oltarja pa do Križa je svet daleč od hrupa in ljudi.

Gore so s te strani pač še vedno kot nekdaj. Morda se v pesku pozna še sled iz lanskega leta, morda je nekje pod prevesne strehe nagrmaden možic — spomin, da je nekoč nekdo tu hodil. Zarjavel klin tiči do glave nekje v poklini trebušaste plati, rjast umazan curek po pečini kaže njegovo starost. Vse ostalo pa je prvobitno in nespremenljivo.

Zato smo zašli mi v ta svet. Tipajoče smo iskali svoja pota, nemočni smo se v prvih dneh zdeli pred neznano veličino. Potem smo se pa sporazumeli z divjo samoto, z razdrapanimi globelmi in ponosnimi vrhovi. Vedno smelejša pota smo si zastavljali, vse bolj s srcem smo zahajali v ta svet. Sprva v kratkih tednih zrelega poletja, pozneje v bučečih jesenskih viharjih in blestečih pomladnih dneh, dokler nismo dognali našega sveta in sami sebe do kraja. Takrat so bila naša pota v krniške robove odprta in vedno živa. V zimskih dneh, polnih blesteče lepote, modrikastih senc na meleh in vihrajočih snežnih zastav na grebenih, smo iskali potov in doživetij, borb in zmag nad svojimi slabostmi. V pomladnih dneh so se vijugale naše smučine preko snežnih vesin Krnice in Velike Dnine, preko grap in grebenov pa so se nizali sledovi naših stopinj k osončenim vrhovom. V zrelem poletju so se raztezale vrvi, plezalniki so se mehko oprijemali razgretih pečin, zveneča pesem klina je odmevala od robov. Z vrha na vrh! V poznih jesenskih dneh so postala naša pota kot romanja v gore, polna svetega miru, tišine in prisluškovanja samemu sebi. V srcu smo takrat nosili zahvalo za preživeta doživetja.

Leta smo hodili tako! Spoznali smo krniške robove, odkrili vse skrivnosti njih veličine. V teh romanjih, doživetjih, borbah in zmagah pa smo se spoznavali in spopolnjevali v tovarištvu na robeh — v tistem velikem in lepem...

* * *

Prav na tistem lepem mestu v Klinu, gori v pastirski bajti, je bil Miholov začasni grob. Poldrugo leto je snival tam pod svojimi gorami, pod krniškimi robovi. Kot samotni stražarji so stale gore v polkrogu pred njim, kot žareč oblok v jutrih in v samotni dremavosti preko dneva, dokler niso na večer kot ugašajoč plamen za-

gorele škrlatiške stene. Takrat se je zazdelo, kakor da njegov duh išče novih poti preko vsega, še dalje in še više.

Mihola ni več. Pota, ki jih je prehodil v svojih dneh, so spet samotna. Klini rjavé v žmulah in prevesah, poslednja sled je bila zabrisana v dolgih letih. Le v nas živijo še ta pota, v nas še polje vera, da bomo še hodili v krniški svet, v grape in stene...

Janez Brojan, vodnik.

Osrednji steber Rogljice

V letu 1938. sta mi tovariša Joža in Miha ob razgovoru o naših še ne preplezanih stenah, omenila osrednji steber Rogljice; da si je že nekaj plezalnih družb, domačih in tujih, ogledalo to mesto, da so poskusili že z naskokom, pa so vsakokrat odstopili. Namignil sem Joži, da bi se le še mi lotili, pa mi je kratko odrezal, češ da ima že dovolj revme in mu prav zato bivaki po stenah niso nič kaj povšeči. Vzpodbudil me je še, naj bi poskusila z Maksom, kajti potrebno je, da prvenstveno izvedemo domačini, sicer nas tujci prehite.

Od tega časa me je steber začel resno zanimati. Nekoč sem si ga z daljnogledom temeljito ogledal iz stene Razorja, a pravega prehoda nisem mogel iztakniti. Povsod same gladke plošče in previsi. Naslednjo pomlad je Maks odšel k vojakom, a ko se je v septembru vrnil, sva jo najprej ubrala v zapadno steno Škrlatice še s posebnim namenom, da si ogledava steber Rogljice od blizu. A tudi to pot je bil rezultat preučevanja isti; videti je bilo, kot da se preko gladkih plošč sploh ni mogoče prebiti. Nisva se več čudila, zakaj so morale odstopiti vse naveze, ki so doslej skušale najti prehod tam čez. Resno se bo treba pripraviti!

Šele v poletju leta 1940. smo se odločili; midva z Maksom, pa še Ariha sva povabila. Mihol je medtem postal že plezalec in pol. V soboto, 26. julija, naju je z Maksom počakal na postaji v Kranjski gori. Skupaj smo krenili v Krnico, se samo za hip pomudili v koči in nadaljevali pot proti Veliki Dnini. Treba je bilo stopiti, kajti bivak je bil še daleč.

Po poti so nam pogledi uhajali v stene Rogljice. Molče in s tiho skrbjo smo vsak zase ugibali, kaj neki nam prinese prihodnji dan. Pod zapadno steno Škrlatice obstanemo; sonce se je že nagibalo v zaton, po steni Škrlatice so se razlezle večerne sence. Nekje v kaminu je voda zamolklo klokotala. V Krnici se je zmračilo, pod Vršičem se je oglasila sova, od Erjavčeve koče sem je tišino presekal vrisk in zamrl v brazgotinah krniškega ostenja. Nadaljevali smo pot in v mraku dosegli bivak. Kuhalnik je zabrnel, potem pa sta Maks in Miha začela pripravljati ležišča. Sam nisem strpel pod streho, lepa poletna noč me je zvabila ven. Nebo je bilo kot umito. Bleda svetloba je začela oblivati nasprotne vrhove in grebene in je preko pobočij počasi drsela v dno doline. Nedopovedljivo lep je pogled na te gorske rajde od Razorja do Jalovca, ko jih v jasnih

nočeh obseva luna. Prekmalu sem se moral ločiti od te krasote, kajti zjutraj smo morali rano na noge.

Ob pol štirih je Maks že kuhal čaj, z Mihom pa sva uredila bivak. Ko smo prečili melišče pod Škrlatico, je prvo sonce že ožarjalo vrhove. Sami nismo vedeli, kdaj smo se znašli v žlebu pod Rogljico, kjer je bilo izhodišče za našo turo. Obuli smo si plezalnike in se navezali na vrv. Z Mihom sva bila na krajeh, Maks pa, kot dober varovalec, v sredi. Prijateljsko smo si stisnili roke, potem sem kot prvi zaplezal po gladki stopničasti poči navzgor. Naglo sem se vzpenjal preko pomolov in kar prehitro mi je Maks javil, da je konec vrvi. Mesto, kjer sem stal, ni bilo primerno za varovanje. Tovariša sta morala za nekaj metrov više, da sem se mogel varno vgnezditi v malem žlebiču. Kmalu smo bili vsi skupaj. A kod sedaj? Nad nami previs, na desni gladke plati. Miha je bil na vrsti; odločil se je, da poskusi preko plošč. Varoval sem ga v žlebu, Maks pa mu je podstavil, ko se je s trenjem vzpenjal, da bi dosegel majhno špranjo, kamor bi lahko zabil klin. Res se mu je to posrečilo, a klin ni šel globlje kot za dober centimeter. Ni šlo drugače; za silo mu je služil kot opora, ko se je vzpenjal dalje, da bi dosegel rob plošče. Nekaj centimetrov je samo manjkalo do oprimka, takrat pa — rrrsk!... in zdrsel je po plošči. Na srečo klin ni odpovedal in Miha ni zgubil poguma: potegnil se je nazaj in poskusil znova. To pot je imel več sreče; kmalu je bil preko plati in na dobrem stojišču, da sva mu z Maksom lahko naglo sledila.

Od tega mesta smo šli skupaj do velike grape in preko ozke police na desno pod raz. Nad 10 m visok previsen prag nam je zastavil pot. Tokrat sem bil jaz prvi. A že po prvem poskusu me je stena odbila. Niti opora niti prijem nista vzdržala; stena se je krušila, kot bi jo mlel. »Dobro se je Rogljica postavila v bran, že na začetku nas odbija!« V drugo je šlo bolje; nekako v višini osmih metrov pa sem obvisel pod najtežjim mestom v previsu. Klina nisem mogel zabiti, tako se je vse luščilo in drobilo. Miha in Maks sta napeto opazovala vsak moj gib, pripravljena, da me v primeru padca obdržita vsaj na polici. Nenadoma zaslišim od spodaj glas »Janez, stopi!« — in tedaj se mi je vsulo izpod leve noge. Hkrati se mi je odtrgal oprimek desne roke, tako da sem dobesedno obvisel v steni. Silen napor prstov leve roke me je za hip zmedel, a že v naslednjem trenutku sem z drugo roko zgrabil za nov oprimek in se počasi potegnil navzgor. Vsako obotavljanje na takem mestu bi bilo odveč. Dosegel sem rob previsa in polico nad njim. Najprej sem pogledal tovariša zdolaj; Miha jo je skupil v nogo. Ko me je v steni izpodneslo, se je pognal naprej, da bi me lovil, če bi odletel na glavo, a ga je pri tem zadel okrušek.

Od police smo nadaljevali v lažjem terenu do pomola pri oknu. Nato smo se spustili nekoliko na desno v žleb in preko njega po gladkih strmih ploščah naravnost navzgor. Nad ploščami, ki so visoke 20 metrov, smo se znašli zopet na razu. Kmalu smo bili pod ogromnim, kakih 100 m visokim previsnim stebrom. Kam dalje? Edini možni prehod so nudile na naši desni ob steno prislonjene plošče. Poskusil sem in šlo je; imel pa sem občutek, da bo vsak

OZNAKA SMERI:

Rakova špica

H = hrbtišče
G = grapa
1 = gladke plošče
skupna smer z osrednjim stebrom Rogljice
2 = prečka nad lopo
3 = navpična stopnja
4 = vrh stožca
5 = prečka po 10 m polički
I, II = previsno mesto v razu
III = kamin nad prečnico
IV = krivi previsni kamin
V = rama z okencem

čas vse skupaj z menoj vred zgrmelo v dolino. Po ozki prečnici sem se potem povzpel na majhen glavič, zabil klin in počakal na tovariša. Ura je kazala eno popoldne.

Na ozkem prostoru med nebom in zemljo smo naglo použili nekaj hrane. Medtem so se od Špika sem pripodile megle, nekajkrat je zagrmelo in že nas je nebo pričelo obsipati v svojim blagoslovom. Vedriti tako nismo mogli, časa tudi nismo imeli na pretek, zato smo se namenili kar nadaljevati pot. Miha, ki je sedaj vodil, je moral že za nekaj metrov višine zabiti 6 klinov. Pri tem poslu se mu je dvakrat oddrobila skala; drugič je malo manjkalo, da ni zadelo Maksa naravnost v glavo. Kamen ga je na srečo samo oplazil. Miha je medtem neutrudno zabijal kline in se le prav počasi vzpenjal. Celo uro je potreboval, da je dosegel polico na vrhu stebra. Bil sem na vrsti kot zadnji in sem izbijal kline. Ko sem ruval poslednjega, se mi je po nekaj udarcih kladiva gladko izmuznil iz špranje, istočasno pa je vsa luska za nekaj centimetrov odstopila od stene. Nič preveč se nisem obotavljal; takale grda peč te kaj rada potegne za seboj.

Od police dalje je bil teren zopet lažji, da smo lahko šli skupaj do velikega krivega kamina. Deževati je nehalo. Bil sem zopet na vrsti kot prvi. Kamin mi ni preveč dišal. Po polici sem stopil pogledat za rob. Tu je bil tik ob razu žlebičast kamin, ki me je zvabil. Na vrhu so ga zapirale zagozdene skale, a upal sem tudi preko njih najti prehod. Po kaminu je še kar šlo, čeprav nisem za varovanje mogel zabiti niti enega klina. Pod vrhom kamina sem, na slabo stojišče oprt, iztegnil desnico proti zagozdeni skali, hoteč preskusiti njeno trdnost. Skala se je zamajala, komaj sem jo dobro prijel. Bil sem v skrajno nerodnem položaju. Nazaj nisem mogel, ne da bi tvegal padec. Tudi nobeden od tovarišev mi ni mogel pomagati. Strahotno je zevala globina pod menoj; prav v grušč vznožja sem zrl s te vrtoglave višine. Za premišljanje pa ni bilo dosti časa. Moral sem se naglo odločiti za ukrep, s katerim si čimprej pomorem iz zadrege. S kladivom sem začel klesati v steno ob kaminu majhen stop. Ko sem ga izdolbel, sem se z desno nogo oprl vanj, se pognal kvišku in z rokami zagrabil za rob nad zagozdo. V zajedi je votlo zagrgralo, nekaj kamenja se je vsulo po kaminu, sam pa sem srečno dosegel mesto, od koder sem mogel varovati tovariša.

Šlo je že na pet popoldne. Vrh ni mogel biti več daleč, saj smo bili že v višini nad sedlom med Rakovo špico in Rogljico. Nebo se je spet prevleklo z oblaki. Prav blizu nekje je divjala nevihta. Hiteli smo kar vsi hkrati, da bi se preveč ne zamudili. A stena nas le ni hotela prepoceni izpustiti. Še en steber nam je zastavil pot malo pod vrhom. Miho je nekoliko pestil, a ga je s pomočjo klinov kmalu ugnal. Še za dolžino vrvi navzgor in bili smo na vrhu. Presrčni stisk roke nam je povedal več kot vse besede. Vsakdo izmed nas se je zavedal, da smo družno izvršili pošteno turo. Premagali smo nekaj skrajno težavnih mest, ki so veliko zahtevala od nas. Zavest zmage nam je bila v nagrado.

Ko smo si obuvali čevlje, sva se z Miho čudila, od kod neki toliko pajčevin tu gori. Bolj ko sva se jih otepala, več jih je bilo. Pogled na Maksa nama je razjasnil skrivnost. Bil je odkrit in lasje so se mu ježili; zdaj smo vedeli, od kod »pajčevine«. Ozračje je bilo prepojeno z elektriko, mi pa smo imeli precej železja pri sebi. Zato tak občutek. Nismo se hoteli muditi dlje, saj smo vedeli, da mora nevihta vsak čas priti. Pod vrhom smo se ločili; Miha je odšel čez Kriško steno v Krnico, midva z Maksom pa sva jo na vso sapo ubrala proti Aljaževemu domu. Ker sva se namenila še isti večer priti domov, sva kar v nevihti odšla proti Mojstrani. Okrog Škrlatice je grmelo, kot bi se lomile skale. Kar nič se nisem mogel sprijazniti z mislijo, da bi v takem morali gori kje bivakirati. Ima Čopov Joža le prav, tisto namreč zaradi revme.

Op. ur.: Prvenstveno smer v osrednjem stebru Rogljice so plezali dne 26. VII. 1940 tovariši: Janez Brojan, delavec in gorski vodnik, Maks Dimnik, obratovodja, in † Miha Arih, delavec (padel leta 1944 kot partizan).

Maks Dimnik:

Škrlatiške police

Daleč v tujini sem bil takrat — za rešetkami in žičnimi ograjami, za stolpi z žarometi, na robu lakote in obupa, ko sem v duhu zasnoval tisto pot v krniška ostenja.

Dekle mi je bilo pisalo kartico v taborišče — ne vem, kako jo je cenzura prepustila — saj so bili kratki pozdravi tako topli, saj so bile naslikane gore tako domače — in vse se je zlilo v en sam klic po svobodi in domovini tam pod gorami.

V brezupni enoličnosti taboriščnega življenja sem se pozneje mnogo motil s spomini od doma. V duhu sem hodil stara prehojena pota in obujal stara tovarištva. Nova dognanja o sebi in gorništvu sem ustvaril v sebi, v ponočnih trudnih urah sem gradil in snoval nove načrte za bodoče svobodne dni.

Nenadoma sem si v eni tistih mojih ur zamislil tisto pot, en sam pogled na kartico — vse ostalo sem nosil v spominu. Začrtal sem jo v kartico, dan za dnem sem jo ogledoval in živel v spominu in upu, da mi bo dano storiti zasnovano: iz Velike Dnine čez zapadno steno Škrlatice na njen zapadni steber in še dalje po policah na zapad do vrha Rakove Špice.

* * *

Še vsa zaspana sva se v zgodnjem jesenskem jutru motovilila iz Matevževega bivaka v Veliki Dnini. Pozno sva namreč prejšnji večer prišla gor, potem pa tudi nisva zaspala, saj sva si imela z Miholom toliko povedati. Obujala sva spomine preteklih težkih let, odkrila sva si vso težo, ki je takrat v dolinah še tiščala na nas. Nove in svetlobe polne načrte sva kovala, polne borb in podvigov. Tako je bila noč kar prekratka.

Šele jutrnji hlad naju je malo zdramil, ko sva preko že zamrzlih melišč kolovratila pod divjo steno severnega stebra Škrlatice.

Nekam slovesna sva bila danes pri preobuvanju in navezovanju. Dolgo je bilo že tega, kar sva zadnjikrat raztegnila vrv tam v zasneženih strminah Travniške škrbine. Potem naju je trdota časa nosila vsakega po svoji poti. Danes pa z istimi gibi zategujeva plezalnike, vrv med nama se kot bela črta vije po vstopnih pečinah. Skala je res mrzla, toda prsti in mišice, ki so tako dolgo čakali tega dotika in občutka, se kot mrzlični gibajo sami od sebe. Prav kot nekdaj. Saj to je že v človeku.

Brez težkoč je šlo po poličkah in plateh desno preko vznožja severnega stebra, po že dobro znani smeri do velike gruščnate grede v severozapadni steni Škrlatice. Dalje preko te grede in po poševnih policah proti Skalaškemu stebru, kjer je bilo še laže, tako da sva se kar vidno odmikala meliščem v Dnini. Šele na razu, pri postavljenem samotnem možicu, sva se vsa zasopla odpočila, polna začudenja nad lahkoto pleze.

Dolgo sva potem ležala na mehkih travnatih blazinicah na širokem pomolu nad vrtoglavimi globinami trebušastega stebra. Sonce je prav tisti čas prikukalo preko grebenov Rakove Špice, prav na tisti najin prostorček je posijalo s prijetno jesensko toploto. V globeli pod nama so se krajšale sence, bilo je, kot bi ožarjeni plameni jesenskih barv v krniški dolini lizali vedno više v nedrje gora.

Vse preveč je bilo lepote — strmela sva, vsak zase, v svet prelivajočega se zlata, žarečih gozdov, temnih senc in bleščečih skal Prisojnika. In še in še; povsod v daljo v jesenskih barvah prelivajoči se gozdovi, blesteče skale, jeklena modrina neba. Vsepovsod tišina in mir, niti potoček ne žubori, niti kamen sikajoče ne udari z višine, kakor da ni življenja, kakor da so samo barve in oblike gorskega sveta.

Molče sva gledala v prelepi gorski svet. Daljni spomini so se oglašali v nama, a bližnji spomini na težo življenja v dolini so jih vse bolj glušili. Vsa teža borbe, vse strahote in obup, katerega sva se za trenutek otresla in pozabila, vse to je zopet legalo kot temna grozeča senca na vsa najina izživljanja. Dolina, polna pisane jesenske lepote, polna žarečega zlata, barv, miru in pokoja — vse to sva občutila v trpki trdoti. Bilo je, kot bi se ves svet tam v globelih potapljal v valovih krvi, v krvi nas vseh, kakor bi ves mir in pokoj zginjala, kakor bi vsaka oblika in poteza v obličjih teh naših gor klicala eno samo trdo in uporno misel: »Upor! Upor! Upor!«

»Pojdiva!«

Z dolgim pomembnim pogledom sva se sporazumela prav o vsem. O veličini najine odločitve, o trdnosti najine volje in o moči, ki jo imava in nosiva v sebi, da bova res mogla iti po začrtani poti do kraja.

* * *

Po ozki gredi sva sestopila v grapo, zagozdila se preko majave in prevesne luske na prekrito prečko in po njej dalje na polico, ki naju je speljala okoli glavnega raza v kadunjo nad vrhnimi

stenami Škrlatice in Rakove Špice. Ves problem prehoda v ostenje Rakove Špice je bil s tem rešen — široko navzdol nagnjene grede v dno velike, z veličastnimi stenami in stebri obdane kadunje, ter ozke plataste poličke, prav na raz, ki pada navpično od samega vrha Rakove Špice.

Že sva mislila, da nama bo uspelo prečiti še dalje preko osrednje stene Rakove Špice, in kar videla sva se že v strminah Rogljice. Ko pa sva pogledala na razu okoli prevesnega roba, je naju brž minilo.

Ozka komaj nakazana laštica, pretrgana s prstenimi, skrajno krušljivimi kamini in prevesami, je naju povrnila v realnost. Vešči Miholovi pogledi so preskušali vsek delček zase, vendar ni bilo nikjer najti dovolj velike verjetnosti za možnost prehoda. Vse bolj so se najini pogledi obračali navzgor v raz proti osončenemu vrhu.

Splezala sva nekaj metrov navzdol na prostoren stolpič, legla na ogreto pečino in počivala. Osrednja severozapadna stena Rakove Špice se je kot na dlani črtala pred nama, šele od tod sva lahko pregledala celotno divjo in strmo zgradbo tega veličastnega vrha. V enem samem vzponu se stena pne od belih melišč tja do grebena v vsej širjavi od raza pa do grape med Rogljico in Rakovo Špico. Rdeči, naloženi skladi, blesteče trebušaste plati, nekaj ozkih peči — to so vse razčlembe. Ostala je pa samo strmina in globina, kjer se komaj vešče plezalčevo oko upa pomuditi.

Preko grape je zrla v naju Rogljica. Komaj sva mogla določiti točno smer, kjer smo hodili pred leti — Janez, Mihol in jaz. Šele ko sva se zazrla v vse odtenke in poteze veličastne stene, sva se znašla. Čudno strmo in gladko je ondi; človek sam sebi ne bi verjel, da si je preko vsega tega nekoč z lastno zmožnostjo in voljo utrl pot. In mu je sedaj ob spominu na prehojeno pot toplo in samozavestno v srcu — plačilo za storjeno.

Kar preveč sva že lenarila danes in nazadnje sva se morala le ločiti od prijetnega prostorčka. Še prav nič se nisva danes pošteno pogledala s pečino, zato jo je Mihol sedaj zastavil kar naravnost po razu navzgor. Topla, osončena skala je vabila. Prilepila sva se v strmino, zagrizla se v prevese, tu in tam je zapelo kladivo v tišino in prav kmalu sva si stisnila roko na samotnem vrhu.

Nova pot je uresničena! Spočeta in zamišljena daleč v težkih dneh na tujem, dognana in izpeljana v še težjih dneh doma. Le tu gori v višinah sva bila svobodna, le tu sva lahko hodila res samo po željah svojega srca. Vršaci dremljejo v jesenskem čadu, Triglav tam preko je že tanko pobeljen od prvega snega, doline pod robmi pa žare, žare v barvah, kot jih še nisem videl. Sence gora se plazijo v nasprotna pobočja — dan se je bil kar nenadoma nagnil.

Razigrana sva jo ubrala po grebenih proti Rogljici prav na vrh, pošterala po samotnem možicu in se pretelovadila po stolpiču v Rdečo Škrbino. Preko Gamzovca in Kriške stene sva kar padla v Krnico. Pepa je bila že odšla v Kranjsko goro, pa sva še midva pohitela proti domu.

V Klinu sva hotela napraviti še nekaj slik, pa naju je neslo gor do planšarskih stanov. Tam pred zadnjo bajto sva posedela in zrla

v ugašajočo zarjo v škrlatiških robeh. Res škrlatno so žarele stene, vse od ponosne Škrlatice, divje Rakove Špice, vitke Rogljice, vse do senc, ki jih je metal Razor na čok Gamzovca. — Prelep zaključek najine poti.

Še enkrat sva v mislih prešla današnjo pot od jutra do sem. Pogledi so božajoče objemali ožarjene gorske skale — doživetja minulega dne so ponovno vstajala v nama. Zopet sva hodila v mislih po policah, zopet sva gledala v globino pod nama. Vse do samega raza Rakove Špice. Tam sva se pomudila, strmela in preskušala — dokler ni zadnji žarek zarje ugasnil v vrhnih plateh.

»Drugo leto pojdeva!«

»Da, Mihol — pojdeva!«

Janez Krušič:

Nepozabna doživetja

Ne morem doumeti, da Mihola, značajnega tovariša z gora, ni več med nami. Nič več ne bom gledal v njegov nasmejani, odkritosrčni obraz, nikoli več si po trdem boju z goro na njenem vrhu krepko ne seežva v roko. On, ki ni poznal malodušja in strahu, je tudi v najtežjih položajih veroval v zmago in tudi uspel. Prav tako neomajno je veroval v zmago zasužnjene domovine, za katero se je boril in padel... Svoboda je prišla, toda njegova jeklena roka je v boju zanjo omahnila, njegov sočni smehljaj je ugasnil. Tiho sniva sedaj v svoji rojstni vasici na vrtu cipres in sanja o svojih svobodnih gorah...

Mnogokrat mi ob životarjenju v sajasti dolini zaidejo misli iz neizogibne vsakdanjosti v večne gore in povasujejo pri nepozabnih doživetjih, pri katerih je bil navzoč tudi on. Teh lepih spominov mi čas še dolgo ne zabriše.

Nekoč pred leti sva se z Miholom prvič srečala v dolini Pišence. Takrat še nisem vedel, da mi bo ta nasmejani, širokopleči fant pozneje v gorah najboljši vodnik, tovariš in vzornik. Isto neutešeno hrepenenje po dejavnosti v prepadnih stenah, špikih in razéh pa je naju kmalu našlo in združilo. Vez pravega tovarištva je bila z vsakim izletom, z vsakim vzponom trdnejša.

V severozapadni steni Jalovca smo bili. V prostorni lopi nad »Kegljiščem«, v kateri čumí skalnat možic, smo uživali krasote gorskega sveta. Miholova roka je počivala na moji rami, ko mi je z desnico razkazoval silna ostenja Mojstrovke, Travnika in Šit. »Veš, to je svet za nas gornike — s teboj in z Maksom bomo še večkrat hodili tod okrog, da se ne bodo tujci bahali s svojimi vzponi.« Nemo sem mu prikimal, ponosen, da računa tudi z menoj, saj sem bil skoraj začetnik v gorah.

Drugič pa smo pozimi nočili v skalaškem zavetišču na Jezeru na Gruntu. Čemerno, megleno jutro nas je razočaralo, nihče zmernejših tovarišev ni silil naprej, samo z Miholom sva trmasto prtila v utrudljivi celec in gosto meglo. V takem ni težko zaiti. Oltarja,

kamor sva se namenila tisti dan, nisva videla, pač pa sva po oledenelem pečevju poiskala prehod in se znašla v grebenu zapadno od Jugove grape. Prišla sva do ustja. »Janez, to bo imeniten drič,« mi je dejal Mihol razigrano, se usedel v plazno drčo in že je drsel v mlečno belino. Skušal sem mu ugovarjati, ker sem poznal občutno strmal v grapi, toda vrv, na kateri sva bila navezana, me je potegnila za njim. Cepin je bil mnogo preslab, da bi mogel zaustaviti divjo vožnjo — moral sem se vdati v usodo... Imela sva srečo, nič se nama ni zgodilo. Ko pa je dobri fant videl moj resni, skoraj jezni obraz, me je prosil odpuščanja. In njemu naj bi zameril...?

Morda do tedaj še nisem vedel, kaj je pravo gorniško tovarištvo, kaj je požrtvovalnost. V tistih usodnih dneh, ob hudi nesreči v Rigljici, pa sem spoznil oboje, tam nam je Mihol bil vsem vzor. Ko je šlo za življenje ponesrečenega gornika, je plezal in sestopal tudi po temi v tako slabem terenu, da bi se kdo drug celo podnevi pomišljal.

Pa spet romanje Za Akom po mehkih gredah dišečega volčina, ko je umiral zadnji škrlat v divje zažagani steni Široke Peči. Na ogoljenem hrbtišču pod »Tremi macesni« smo postavili šotor in ob majhnem tabornem ognju še dolgo kramljali v mesečno noč. Drugo jutro, ko sva splezala na ustromljeni severozapadni raz Široke Peči, pa se mi je zdelo kovinsko zvenenje Miholovega klina, ki ga je s krepkimi zamahi zabijal v preperele previse, kot slavnostna pesem mojstra. »Ali je težko, Mihol?« sem ga vprašal. »Malo pa je,« mi je odvrnil. Vedel sem, da je že zelo, zelo težko. Toda moje zaupanje v njegovo sposobnost je bilo brezmejno. Zato nisem imel nikakih pomislekov. Vedel sem, da zmaga. In res! Popoldne sva se srečna in vesela do prešernosti objela na vrhu.

Tako smo hodili od vrha do vrha, vedno več je bilo doživetij, vedno močnejše je bilo tovarištvo, prekaljeno v hudih bojih z raztreskanimi stenami, tam, kjer se utrjujejo kleni značaji. Kadar koli smo doživljali neskončno lepo naravo, vedno smo se mudili pri predrznih načrtih. Tudi vzpon na Rakovo Špico je bil med njimi. Nič čudnega! Na večer, ko smo romali po zvijugani cesti proti Vršiču ali proti Krnici in ko je škrlatno zagorelo vse mogočno ostenje Škrlatice in njenih divjih sosed, nam je srce zatrepetalo ob toliki lepoti. Hrepenenje je naraščalo, dokler ni bilo potešeno.

V deželo je prišla jesen. Ognjeni jeziki bukovja so lizali že visoko gori med redke orumenele macesne in prav tja v skrotje, kjer se bohoti krivenčasto ruševje. Takrat sem bil z Miholom in Maksom zadnjikrat skupaj v gorah, zato je tudi spomin na ta vzpon najsvetlejši in najlepši.

Neslišno je padal somrak na mirni gorski svet, ko smo izpod krniške koče še vedno ogledovali deviško steno Rakove Špice in v njenih redkih brazdah iskali možnost prehoda. Naslednje jutro, skoraj tako zgodaj kot gorniki za ture v Centralnih Alpah, smo morali tudi mi zapustiti prijazni domek. Tudi Katra je šla z nami prav do vzpona, da bi nam prinesla okovanke izpod stene v Veliko Dnino, kamor smo nameravali sestopiti. Z živahno pesmijo na orglice smo se poslovili od ostalih počivajočih tovarišev in odšli v srebrno noč.

Oh, kako lepo je potovati ob divni mesečini po skrivnostnem gorskem svetu, ko ti svečano tišino morda zmoti samo zategli klic sove, ki se vrača s ponočnih poletov. Žal, le prekmalu smo morali zapustiti stezo v Gruntovnici in si po brezpotni goščavi nezaželenega ruševja utirati pot v strmo reber.

Ob svitu smo se vzpenjali po zadnjem delu hudourniške grape, ki nas je privedla prav do vstopa. Mesečina je medtem popolnoma zbledela in se umaknila krasnemu juiru. Prvi sončni žarki so že poljubljali kupolo Razorja in Prisojnik, kamor smo se hrepeneče ozirali z naših osoj. Morda je bila prav negotovost potovanja v neznano skalovje vzrok, da smo si tako želeli sonca in toplote.

Slovo od dekleta je bilo kratko in presrčno. Nato se je začela trda borba z uporno steno, kjer smo se morali boriti za vsak seženj; prav nič nam ni bilo podarjenega. Preko zglajenih plošč, strmih kaminov, žmulastih preves, krušljivih pragov je šla naša pot vedno više — svetlobi, soncu in zmagi naproti. Zapadno kamenje, ki skoraj po vsej steni udarja preko pečevja navzdol v globino, jo je tako oklestilo, da je težko najti oprimek ali boren stop. Tu pa tam se kamin razširi v lopo. Na njenih vlažnih tleh smo komaj našli prostora za skalnatega možica, ki bi bil varen pred ujmo in plazovi. Više nekje, ob naši novi poti smo zgradili še kakega, da jim ne bi bilo dolgčas, kajti na obisk ljudi v tem divjem gorskem svetu ne moremo često računati. Čim bolj smo se dvigali, tem lolj je naraščala praznina pod nami. Morda je bila meja med življenjem in smrtjo včasih zelo blizu. Mihola to ni motilo.

Z Maksom sva bila na zračnem pomolu in brezmočno opazovala vsak Miholov gib, ki se je boril v navpičnem pragu. Komaj se je držal, ko je zabijal varovalni klin. Počasi, s skrajno napetimi mišicami se je dvigal vedno više. Tedaj pa sta se mu odlomila krušljiva stopa pod nogami. Samo njegovi prisebnosti se je zahvaliti, da ni omahnil, kar bi moglo zaključiti usodo nas vseh. Še preden je našel odrešilni stop, se je ozrl s svojim smehljajočim obličjem proti nama. Morda je s tem bežnim pogledom opazil najino pripravljenost za vse; zato je hladnokrvno poiskal oporo in izplezal.

Stena nas je tako zaposlila, da se doslej nismo mogli ozirati ne po vremenu in ne po razgledu. Šele na gredah, ki prečijo steno nekje v sredini, smo si dali malo časa. Tik pred nami je strmolel raz Rogljice, kjer sta tovariša nekoč že uresničila drzen načrt. Priznala sta, da je nova pot še težja. Na večerni strani okrog Prisojnika in Jalovca so se cunjaste megle vsiljivo oprijemale vrhov. Morali smo pohiteti. Spet naprezanje do skrajnosti po gladkem kaminu, kjer je celo jeklenega Mihola utrudilo. Tam pod vrhom — tako blizu cilja — pa so nam zaprli prehod silni trebušasti previsi, da skoraj nismo videli izhoda. Poizkusili smo zadnjo možnost. V naši višini se je črtala preko oble stene nekajkrat pretrgana polička, na katero se ob boljšem videzu stene sploh ne bi ozirali. Mihol je prečil to kritično mesto, opiraje se samo na roke, medtem ko so mu noge proste visele ob nerazčlenjenih ploščah. Velika možnost je bila, da ga stena odbije proti nama, a mojster je tudi to preizkušnjo prebil odlično. Za naju je bilo laže, ker sva bila zavarovana z vrvjo, zato nisva mogla

njegovih občutkov tako dojeti. Še zadnja kratka preskušnja preko neprijaznih plati, ki smo jih z nekaj klini komaj ukrotili. Borili smo se za zadnje metre. Takrat pa je že vredno, potruditi se do skarjnosti.

Nepopisno srečni smo nato izstopili na greben, ko se je utrnil zadnji odsev tonečega sonca v Škrlatici in Rakovi Špici. Nepozabno doživetje nam je bilo najlepše plačilo za prestane napore in nevarnosti. Hiteli smo na vrh, kjer smo si toplo segli v roko. Ogenj v naših očeh je povedal več kot vse klepetanje, ki nam je bilo takrat tako odveč, saj smo bili še vedno pod vplivom mogočne stene.

Dan pa je tiho ugašal... Da bi poskušali ponočni sestop po gredah Škrlatice v zavetišča v Veliki Dnini, na to ni bilo misliti. Ubrali smo lažjo, čeprav daljšo pot preko Rdeče Škrbine proti Kriški steni. Prav odveč nam je bila pot po valovito skrotastem svetu, ko smo se preko izlizanih ledeniških grobelj igrali »slepe miši«. Končno smo le prišli skoraj do Kriške stene, kjer smo v plitvi dnjači, stiskaje se drug ob drugem, sčakali lune, ki se je kar nekam zakasnila. Skoraj opolnoči je šele lagodno priveslala tam izza Dolkove Špice in s svojo svetlobo medlo oblila gorsko krajino.

Previdno smo nato sestopali preko Kriške stene, oziraje se v fantastične oblike vrhne stene Razorja, ki je rasla iz mračnih globin. Njeni številni stolpi so se v mesečini ovijali z rahlim meglenim zastiralom. Lepi in neizbrisni so taki prizori v gorah.

Trudni, a zadovoljni, ker smo zadostili svoji žgoči slì, smo se skoraj po štiri in dvajsetih urah naprezanja zopet našli v prijetni domačnosti krniške koče...

Zapadna stena Rakove Špice (2530) — opis smeri

Iz Krnice po običajni poti (za Matevžev bivak) v Gruntovnici. Preden zavije steza s prodov na levo v hudourniško grapo, zavijemo na desno iz nje na široko, z rušjem obraslo hrbtišče, ki se porazgubi šele v pečevju pod Rakovo Špico. Po plaznici na hrbtišču (H) na levo gor ob grapi skozi pritlikavo bukovje in više gor po ruševju. Naprej preko strmega, s travo poraslega skrotja, dokler se teren nekoliko ne položi. Tu iz hrbtišča preideš v grapo (G), v kateri so še krajši prehodni pragovi. Ko se grapa deltasto razčleni in razgubi v lažjem pečevju in prodišču pod ostenje med Rakovo Špico in Rogljico, prečenje na levo po gredi tik pod steno do male prodnate krnice v vpadnici Rakove Špice (iz Gruntovnice 2 in pol ure).

Vstop po ozki, na desno navzgor vodeči skalnati rebri, dalje v kamin in nato po njem na desno na zglajene položne plošče (1) (oprimkov malo) do globokega kamina, ki je zarezan prav do grebena. Po kaminu, ki je gladek in navpičen (trenje) kakih 30 m do lope (možic), zaprte s streho. Prestop iz nje na plošče v desno do stojišča (5 m). Tu klin za prečenje v tegu vrvi preko gladkih plošč nazaj v kamin (2) (izredno težavno) nad lopo. Po kaminu 10 m do druge večje lope (možic z imeni), ker pa je kamin nad njo prevesen, zato na njegov levi mejni rob (neznatni oprimki — klin). Po gredi v levo za dolžino vrvi laže do sedelca v rebri in preko njega 3 m navzgor na zračni pomol (zelo izpostavljeno — stena prepadna do prodišča).

Naprej preko 10 do 15 m navpične stopnje (90°), ki se odlikuje po izredni krušljivosti in izpostavljenosti (3) (2 klina — skrajno težavno), na krušljivo poličko in po njej na desno do stojišča; od tod približno 10 m navzgor do boljšega varovališča na sistem gred, ki v srednjem delu prečijo skoraj vso steno. Nad gredami se izoblikuje iz stene steber piramidaste oblike, na katerega desni strani se nadaljuje naš kamin, katerega smo zapustili ob drugi lopi. Za dolžino vrvi iz gred po kaminu ni mogoče (prevese), zato po stožcu, ki deli kamin v dva kraka. Preko žmulaste prevese (2 klina) nekaj metrov proti desni in nato naravnost na vrh stožca (4, V), kjer je na polički dober blok za varovanje, naprej po kaminu, ki je prevesen in brez razčlemb, izredno težavno gozdenje do votline (20 m — možic), nad katero se kamin zelo zoži, zato plezaš po njem čimbolj na zunanji strani. Kamin zapira zgoraj zagozdena skala (trdna), katero prekobališ, opiraje se v kaminski steni. Tu se kamin razdeli, desni je za dolžino vrvi gladek, nepreplezljiv, levi pa se pretvori v krušljivo grapo, katera se po 30 m konča v sedlu tik za vrhom piramidastega stebra.

S sedla naravnost gor — nemogoče (žmulaste prevese), zato skrajno težka prečka (5) od tu v desni kamin. Vmes je gladka, trebušasta stena brez oprimkov z ozko vodoravno poličko, dolgo približno 10 m. Prečenje na ročnih oporah (noge vise prosto ob steni), prvi plezalec, varovan iluzorično po Dülferju na klin (ostal v steni), ki je zabit nad začetne prečke (na vogalu v sredini varovalni klin). Dalje varovališče na zagozdeni skali v kaminu. Drugi plezalec pleza s pomočjo Prusikove vrvice ob glavni dvojni vrvi, ki je vdeta skozi klin. Nekaj metrov po kaminu, dokler se ta zopet ne prevesi, zato na levo v strmo steno (približno 10 m — klini), v kateri je kratka žmula brez oprimkov (stop v Prusikovo zanko, V). Od tod nekaj metrov po ozki krušljivi polički nazaj v kamin in za dolžino vrvi po njem do izstopa na greben. Nato po grebenu preko pragov v 20 minutah na vrh R. Š.

Plezali: † Miha Arih, delavec, Maks Dimnik, obratovodja, in Janez Krušič, uradnik.

Smer V., mestoma VI. težavnostne stopnje. Zgornja polovica stene izpostavljena in krušljiva.

Čas plezanja 12 ur.

Pavel Kemperle:

Raba lesenih zagozd pri plezanju

Med tehnične pripomočke sodobne plezalne opreme spadajo tudi lesene zagozde, ki se uspešno uveljavljajo na mestih, kjer si zaradi preširokih razpoklin ne moremo pomagati s samimi klini. Kolikor nam je znano, so v zadnjih letih alpinistom pri plezanju najtežjih smeri v Dolomitih, Kaiserju i. dr. služile lesene zagozde. Tudi v naših gorah bi nam ta važni, doslej pri nas nenavadni pripomoček velikokrat pomagal iz zagate na raznih težko ali sicer ne-

preplezljivih mestih, n. pr. tam, kjer nam širše razpoke onemogočajo delo s samimi klini, a so zopet preozke za prosto plezanje.

Lesene zagozde so uporabljive v krajih, kjer stojimo pred gladko, navpično ploščo brez primernih stopenj ali prijemov in brez vsakršnih primernih razpok, preko katere pa pelje poklina, ki je zaradi širine neuporabna za zabijanje klina, za gozdenje z roko ali s ko-

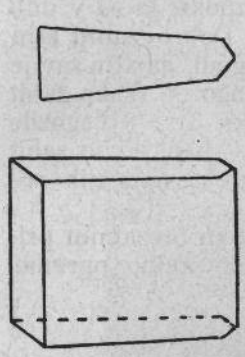

1

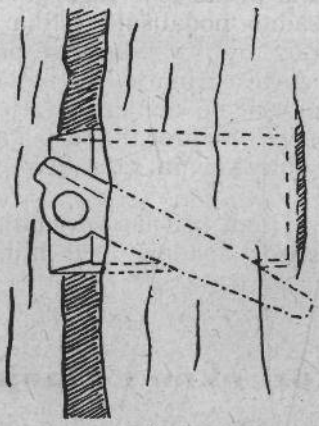

3

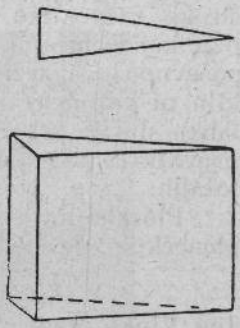

2

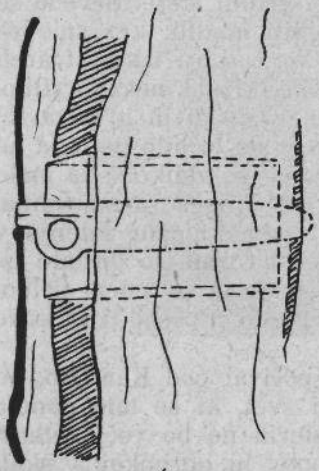

4

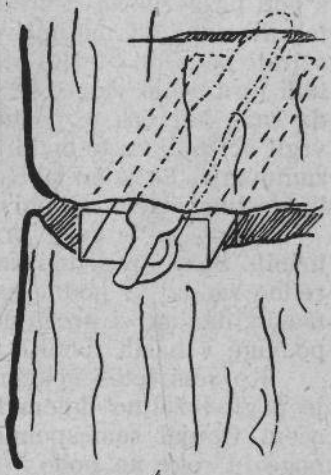

4

lenom pa preozka. Na takih in podobnih mestih nam za vzpon ali prečenje dobro služijo lesene zagozde. Pri bodočih prvenstvenih vzponih naj se misli na ta posebni pripomoček.

Zagozde morajo biti iz suhega smrekovega lesa; nikakor ni priporočljiv trd les (kakor jesen, bukev, javor) ali les, ki se rad kolje. Zagozde ne smejo biti preozke, vsekako pa širše od 7 cm. Dolžina naj bo 10—12 cm, debelina 3—4 cm. Dvojna oblika je primerna

(sliki 1. 2), klinasta in priostrena, vendar prihaja priostrena večkrat v poštev.

Pri zabijanju pazi, da zagozda trdno stoji v razpoki; posebno glej, da se obe njuni steni (spodnja in zgornja ali stranski) trdno oprijemata vzdolž cele zagozde. Le tako zabita zagozda je res usposobljena za nadaljnjo uporabo. Med tako zabito zagozdo in pečino zabijemo klin. Klini za tako uporabo morajo biti nekoliko daljši, tako da sega njih ostrina preko cele zagozde v razpoki; ta se v dnu široke razpokline navadno podaljšuje (slika 4). Dobro zabit klin poje kot v običajni razpoki. — Velikokrat se pa dogodi, da klin zavije poševno; tedaj leži njegova ostrina le na polovici zagozde. Tako zabit klin ni varen in se ne smemo nanj zanašati (slika 3). — Zagozde lahko služijo pri pokončnih in prečnih razpokah. — Klin, ki je zabit pravilno, zdrži vsako obtežitev in zanesljivo varuje v najtežjih položajih.

Plezalci naj se torej tudi pri nas seznanijo s tem plezalnim pripomočkom, lesene zagozde spadajo med njihovo plezalno opremo.

Ing. Vinko Modec:

Skozi okno v Planjavi

Bilo je pred leti, ko sem v sukalniškem delu zapadne stene Planjave opazoval prehod megel skozi skalovje pri veliki črni lisi, ki jo s poti na Jermanova vrata vidimo nekako v sredini steze. Seveda se takrat s takimi malimi stvarmi nismo utegnili muditi, ker smo se ozirali po vedno težjih stenah in grebenih. No, čas pri takih stvareh tudi igra svojo vlogo, še bolj pa druge prilike, ki nas nekako silijo, da smo, kar nas je po tej veliki Golgoti še ostalo živih in zdravih, vrgli oči tudi na te male stvari, za katere sicer ne bi bilo ne časa ne zanimanja. Pa je že tako, da človek hlasta samo po velikem, za male in dostikrat zelo zanimive stvari pa nima potrebnega razumevanja.

Letos se je sneg prav kmalu umaknil pomladnemu zelenju v hribih. Stene, posebno kar jih gleda na sončno stran, so postale izredno zgodaj že godne za naše plezalne podvige in so s tem pripomogle, da smo si pretegnili zamrle ude in se tako usposobili za nove podvige v naših robeh.

Ko sem letos nekega majniškega dne počival pod Kamrico, mi je pogled željno dojemal ves tisti skalnati svet, ki se tam ponuja očem. Obujal sem spomine na tovariše, katerih ne bo več, katerih noge in roke ne bodo več iskale malih stopov in oprimkov v skali in katerih prešerni smeh ne bo več odmeval po divjih robeh in svetu naznanjal smelost njihovih podvigov. Utihnil je njih korak po naših gorah, utihnila je pesem kladiva in klina, ki jim je drugovala na neuhojenih potih; skalnati svet je ostal nam, da nadaljujemo delo, ki smo ga bili z njimi započeli. Naša obljuba njim pa je: še bo klin pomagal osvajati nedostopne stene in grebene doma in na tujem, in naša dvignjena pest s kladivom bo še pričala o naši drznosti, ki je ni bilo konec niti v tistih hudih časih, ko je brezobzirni tujec uničeval našo zemljo in naše ljudi.

Misli in spomini so mi brodili po glavi; skalovje desno in levo nad mano pa je prijazno zrlo doli v svet, ki se je prebujal v pomladnem zelenju, klicalo me je z nepremagljivo silo v svoje trdo, a tako zapeljivo naročje. Pogled mi je zopet drsel po znanih skalah, postajal tu in tam in obujal spomine na davna doživetja.

Zastrmel sem se v steno nad sabo, ki se ti s tega mesta razgali vsa, tako da po njej lahko prosto iščeš znane in neznane plezalne

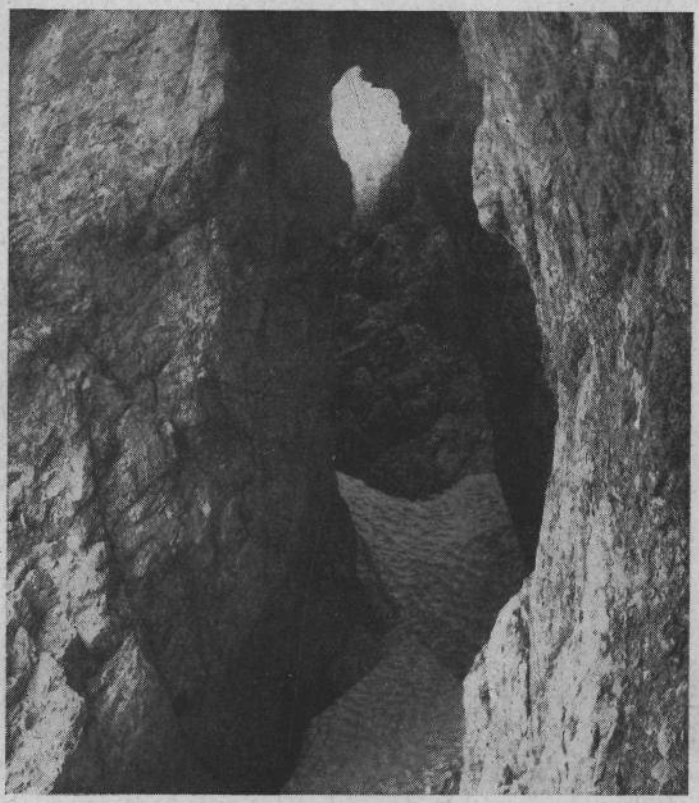

Foto Finžgar Vili

Okno v Planjavi

smeri. Kar mi je pogled obtičal na že dolgo znani črni lisi desno od Rdečega kupa. Zanimala me je in že sem imel načrt za drug dan. Malo sem se še ogledal za pripravnim pristopom. Izkazalo se je, da je zelo preprost: dva vzporedna žlebova vodita do velike črne lise v sredi sukalniškega dela zapadne stene Planjave. Izstop na greben tudi ni kazal nobenih posebnosti; ves problem je tičal le v tistem delu stene okoli črne lise in nad njo. Drug dan se je tudi to izkazalo za pravilno, čeprav v lažji obliki. Seveda, če ne bi bilo prehoda pri črni lisi, bi vsa stvar bila precej hujša, a v tej obliki, kot sem jo našel, je pa zelo zanimiva.

Pri plezanju prihodnjega dne (12. V. 1946) mi je drugoval moj stari tovariš inž. Tratar, ki sicer kot krt rije tam okoli Idrije, a za ta dan si je zaželel nekoliko drugačnih užitkov. Ko sva preprečkala plaz pod Rdečim kupom, sva sledila poti še do skalovja, kjer sva jo zapustila in prehodila sneg do prvega kratkega žlebiča, kjer je vstopno mesto v prvi vzporedni žleb, torej tisti, ki je bliže sukalniku. V čevljih sva prestopila robno snežno poklino in se dvignila po strmi

Risba Vl. Kopač

Skozi okno Planjave

Legenda: O = vstop v okno, + = vstop v preduh, R = Rdeči kup

kaminasti poči, ki kmalu preide v krušljiv strm žleb; tako sva prišla precej visoko, preden sva zaradi orientacije zavila na vmesni greben, ki deli oba žleba. Z grebena sva se po vrvi spustila v drugi žleb, kjer je plezanje zelo preprosto, ter splezala po njem do snežišča pod črno liso. S tega mesta še nisva mogla videti prehoda, ki sva ga slutila po obliki skalovja. Radovednost me je gnala naprej. Dvigal sem se po snežišču na levo navzgor proti sluteni odprtini in se res nisem varal: posvetilo se je skozi okno: strm snežen kuloar, nad njim strop skalovja. Okno samo je lepe gotske oblike in se pri izhodu širi v

majhen amfiteater, zaprt s kratko navpično steno. Na desno vodi proti grebenski črni steni tesna deber in na koncu preide v kamin, ki je zopet posebna zanimivost. Je to poklina, segajoča zelo globoko v steno samo, vsa sluzasta in mokra, proti vrhu pa mestoma zaprta. Pri nekem poznejšem obisku sem si tudi to stvar natančneje ogledal, čeprav nisem plezal po njej; videl sem, da je stena tu kot bi bila prerezana, in sicer precej v globino prav do grebenske črne stene, kjer preide v navpičen lijak, ki se proti vrhu oži do previsov črne stene. Tam polzi voda iz skalovja. Lijak sam pa do vrha ni preplezljiv.

Iz amfiteatra sva prišla po navpični kratki poči na škrbinico, ki je prav nasproti izhoda iz okna in ki je v steni tudi najnižje mesto in zapira ta prostor. Od tu se nama je odprl pogled na Rdeči kup, ki nama je s svojim preluknjanim vrhom stal prav nasproti. S pogledi sva tipala po najini bodoči poti: nekak raz se je s škrbinice dvigal tik nad nama, a njegova južna, bočna stran ni bila videti nič huda. Za dolžino vrvi v njegovi smeri se je kazala zanimiva navpična poč, ki je obetala zanimivo plezo. Bila je res nekoliko sitna za najine še ne dovolj razmajane kosti, sicer pa ni posebno težka. Z nje sva prestopila že v grebensko skrotje, ki naju je po kratkem plezanju privedlo na greben in po njem na vrh.

V steni sva se zamudila kake štiri ure; hitela nisva, ker se nama ni nikamor mudilo, in tako je bilo dovolj prilike za ogledovanje in počitek. Čas plezanja se pa dá za polovico skrajšati, in sicer brez vsake naglice. Glede težavnosti pa je nova smer podobna smeri po Brinškovem kaminu, dasi ima nekaj težjih mest, ki pa se dajo premagati s prostim plezanjem.

Na binkoštni ponedeljek (10. junija 1946) sem spremljal večjo družbo po tej smeri in sem ob tej priliki našel novo zanimivost. Ko smo počivali pri vstopu v okno, me je zanimala više levo v steni neka usedlina, ki je, kakor se je izkazalo, vhod v zanimiv rov. Ta grezí v steno, po nekaj metrih ostro zavije na levo navzdol in se z veliko odprtino konča prav nasproti vznožja Rdečega kupa. To okno se s svojim rovom lahko uporabi za vstop in se tako obide vstopna stena za samo okno v Planjavi. Pristop do tega rova je lahek in je treba le po grapi do Rdečega kupa, od koder potem zagledaš na desni strani v steni okensko odprtino, ki kaže vstop v rov. Ta smer se bo dala uporabljati tudi za zimski vzpon na Planjavo, kar preskusimo še to zimo.

Dr. ing. Francè Avčin:

Ob Kolpi na Notranjski Snežnik

Dva koščka naše slovenske zemljice sta me mikala od nekdaj: njena najjužnejša meja, dolina Kolpe, in pa najvišja vzpetina našega Krasa, Notranjski Snežnik (1796 m). Ko sem še kot dijak kolesaril k morju, me je mikal in vabil visoki stožec Snežnika. Toda pod njim so čepeli Lahi. S par zavojčki »Vardar« da bi bilo šlo tudi prej, sem zvedel žal šele sedaj. In ko sem na povratku z morja trudoma lezel v tisti divji klanec s Fare proti Kočevju, me je mikal drug stožec z

grajskimi razvalinami na vrhu: Kostel. Za njim zavije zelena Kolpa v ozko deber, oblečeno v strm gozd. Bele stene se pno iznad njega, prave stene, podprte s silnimi stebri, prekrižane s policami, da ti kar po planinah zadiši. Tam se je zame začenjala skrivnost. Morala je priti vojna, da se mi je odkrila, moralo je priti partizanstvo, da sem lahko s Snežnika pregledal in spoznal vsa nebesa pod Triglavom.

Prečudovito je romanje ob Kolpi od Starega trga tja do Osilnice in še naprej ob Čabranki. Na strašnó smo bili Slovenci zanemarili ta po božje lepi košček naše zemlje in prav po krivici. Zlepa je ne vem lepše soteske in lepše vode kot je Kolpa. Nikdar še nisem videl bolj triumfalnega prihoda pomladi kot ob Kolpi, ko mi je bilo končno enkrat le dano zasledovati vse njene faze od prvega popja in nežnega cvetja marelic tja do bohotnega zelenja mladega bukovja. Nič kolikokrat sem prehodil vso dolino, pa mi je nikdar ni bilo dovolj. Ne moreš se nagledati čudovitih zelenih vodá, prozornih kot steklo, da vidiš vsako ribo, vsak kamenček na dnu, tu posutem z izpranim peskom, tam zopet tlakovanem s skalnimi ploščami, tu širokem in gladkem, tam zopet stisnjenem med pregrade lehnjaka, da ob poletni suši modro globino reke malodane lahko preskočiš. Ob prostem času po napornem duševnem delu smo posedali po jezovih, stikali po mlinih, sanjarili. Ko je kazalo na hajke, smo prenašali h Kolpi s kočevske strani silne nahrbtnike, polne vse vrste znanstvene literature, dokumentov in referatov, ki za vse na svetu niso smeli priti okupatorju v roke. Tako pa nihče ni vedel, da se v Volčjih stenah nad Bilpo krijejo celi sodi take robe. Če je bilo vroče na Kranjskem, hajdi na Hrvaško. Če je zasmrdelo v Gorskem kotaru, Znanstveni Institut lepo nazaj na Kočevsko. Imeniten teren za manevriranje je kolpska soteska in Lahi niso ondi nikdar nikogar ujeli.

Kopati smo se začeli že 29. januarja, tako je bilo toplo te zime. Ob nedeljah pa smo plesali, da nikoli tega. Do kolen bi si bil včasih skoraj obrusil noge. Da, dekleta ob Kolpi! Vse tiste Katice, Pepice, Micike, Olgice, Ljubice, Lenčike, Franice, Stankice, le kje so se vzele? Hajke so bile majhna nevarnost napram njim. Vsa moja tovarišija pesnikov, učenjakov, juristov, muzikov in slikarjev iz nekdanje proslule baze 23 (vulgo in čisto po krivici nazvane tudi »Krippelbaza«) vam bo to rada priznala. Ko so si nas dokončno podelile, smo kar pobegnili v roške hoste, stran od skušnjavk. Bistre so, naravne, mlade in vroče, okusno oblečene in za čuda čedne, plesalke pa nič kakšne. Kdor ne verjame, naj kar stopi tja v Bilpo na Kranjskem ali h Goršetom na Hrvaško! Razlike med enim in drugim bregom ni posebne, tudi »Nezavisna« se ni nikogar posebno prijela.

Pa tista posebna, prijetna kostelska govorica, svojevrsten prehod med slovenščino in hrvaščino z ostanki iz uskoških časov ali kaj. Čudne besede, nenavadni naglasi. Res bi si naj kak slavist vzel časa, preden steče ob Kolpi cesta in z njo civilizacija, ki se že napovedujeta. Snovi si dobi za lepo disertacijo.

Ko sva s pesnikom Udovičem prvič romala proti Notranjski, je bila velika pomlad. Tam nad Završjem so bili vsi travniki beli od samih narcis. Pa smo mislili, da rasto le na Golici. Tam gori je svet natanko kot na Gorjušah. Ko sem si svoje čase truden od šumenja

mesta zaželel absolutnega miru, sem pobegnil v gore, na Gorenjsko v Gorjuše, tja nad skrivnostni, mirni Bohinj. In ko sem se zdaj prvič zbudil tu na Gorenjem Šehovcu, ko sem bos stopil na rosni travnik, ko sem sédel pod planinski jésen pred leseno bajtico, sem spoznal: da, saj to so druge Gorjuše! Iste jase, isti griči, iste snažne hišice in isto cvetje. V dolini enaka smaragdno čista voda, le ime je drugo: Kolpa namesto Save. In če stopiš na visoke travnike nad vasmi, vidiš iste planine nad travniki, polnimi narcis, valujočih v vetru. Kaj še hočeš lepšega, človek?

Čudno je videti partizana z narciso v cevi brzostrelke in s šopkom v rokah. Ni nam še zamrl čut za lepoto, nam »banditom« še najmanj.

Ob Kolpi ste srečavali svojske procesije, nenehoma vrsteče se ob vodi v obe smeri. Z oslički in peš, z vrečami in oprtniki, otroci in starci, dekleta in žene, le moških nikjer. Klepetanje Čabrank, zategle otožne pesmi Primork, stari napevi, a nove besede o vojni, o Švabi in Draži, o Titu. V obljubljeno deželo Belo Krajino, naš Kanaan, roma ves ta narod. Pravi svetopisemski časi so se vrnili. Bolelo te je, ko si gledal vse to brezkončno trpljenje. Prav od Bribira, Crikvenice ob morju, iz vsega Gorskega kotara, od Gerova, iz Čabra, vse hodi po hrano. »Jao, da nije vas Slovenaca, svi bi mi izginuli gladi«. Naša »pasivna« Bela Krajina pa ti je prehranila sebe, nas in ves ta bratski narod, kot da je poseben blagoslov legel nad njena polja.

Vidiš desetletne otroke. Šibki hrbtički se krive pod težkimi culami. Od morja do Gorjancev in nazaj hodi deca, sama, brez spremstva. Pa je v njih toliko modrosti, da ti je tesno, ko ti otroška usta trpkega nasmeha govore o požiganju Italijanov, o križanju živih ljudi, o zverinskem ustaškem klanju, o bojih, o Rabu, o gladu. Mladi obrazi, a star in truden je njih pogled. Sto muk so prebili, še preden so dobro pogledali v svet. Daš mu košček koruznega kruha. Zasveti se obrazek, zabliskajo se oči: tri mesece že niso videle kruha. »Daj nam danes naš vsakdanji kruh!« Spoznali smo to veliko resnico.

Ženske, majhne, a močne ko hrast, noge in boki kot uliti, michelangelovske figure. Zadeni si takole vrečo svojih 50, 60 kilogramov na hrbet in nesi jo eno samo uro! Malokdo zdrži. Tam ti pa gre starka z njo od Metlike pa do morja. Delala je pri kmetu, sedaj se pa s prigarano hrano vrača počasnega, a elastičnega koraka in ne jé sama skoraj nič, samo da ji bo več ostalo, »kako bi nahranila decu i našu vojsku, koja m o r a da jede pre sviju ostalih«.

Odvzel sem breme taki siroti in pomagal za uro, dve. Ni kraja hvaležnosti: »Dobri moj, zlati moj...« Ponuja ti svoj bore koruzni kruh in kar pozlatila bi te. Strahotna je Kalvarija tega ljudstva, nepopisno njegovo trpljenje. Vsak drug narod bi klonil, le ta ne, le Slovan ne. Navajen je biča, a to pot hoče trpeti zadnjič. Zato prestaja vse, prav vse, tudi smrt. S stoično mirnostjo, z nasmehom so mrli ljudje, da je same morilce pograbil strah. Trpljenje jih je izmodrilo, skovalo, postali so dobri kot zlato. Brezmejno je njih zaupanje v nas in v naš pokret. Zato mora njim veljati vsa naša skrb, vrniti jim moramo vse nedopovedne žrtve, preskrbeti jim boljši način življenja namesto samega garanja in pehanja, kruha na-

mesto znoja. Gorje mu, kdor bi hotel to ljudstvo še enkrat prevarati za sadove njegovega brezprimernega boja, njegove tople krvi.

Ista slika v malem je bila v Loški dolini: ženske, otroci, vse z vrečami. Gozdovi so bili komaj rahlo zeleni, Snežnik še ves bel. Prišel pa je dež, ves teden je bil v samih meglah. Ko je bilo moje delo opravljeno, sem se moral vrniti h Kolpi brez tolikanj zaželenega vrha.

Prišel pa sem v drugo, julija, ko je bilo že polno poletje. Kolpa je bila zelena in topla, da nikoli tega. Škržati so bili vso dolino napolnili s svojim kovinskim škrtanjem, kot da si kje ob morju. Silne stene nad Kolpo so bile vabljive, da se ti je bedečih oči sanjalo o svetlih stolpih, drznih policah, o vročih trenutkih iz časov, ki so bili. Na dveh mestih, kjer so stene posebno drzne, v Dolu in nad Ribnikom, sem videl na nebu celo orla.

Loška dolina se je kopala v soncu, ko smo se spuščali s Prezida. Nikdar nisem mislil, da more Notranjska biti tako lepa, tako mila. Gozdovi so bili zeleni, bohotni in Snežnik nad njimi ves siv in za čuda visok. To pot se nisem dal ukaniti.

Že marsikje sem bil, na marsikaterem vrhu, a takega vtisa, tolike svojevrstne sreče ne pomnim. Mogoče zaradi posebnosti časov, zaradi strastne želje po gorski samoti, mogoče zaradi dolgega hrepenenja po planinskem cvetju, po tisti gladki rosni travi, po višinskem zraku, čistem, da bi kar hlastal po njem. Ali je pa Snežnik sam po sebi tako čudovit? Vse je bilo en sam omamen opoj.

S starim znancem s triglavskih sten, inženirjem Cvekom, sva se bila Snežniku že dolgo namenila. Tistega dne, 12. julija 1944, sva jo izpeljala do konca. Od prelepega Snežniškega gradu, glasnika minule slave naših nekdanjih gospodarjev knezov Schönburg-Waldenburg, sva jo s kolesi ubrala po eni od vseh tistih prekrasnih, bolj gozdarskih kot strateških cest, ki preprezajo gozdove pod Snežnikom na vse strani in v vseh višinah. Jutro je bilo rosno, nebo kot umito, ko sva skozi same jelkove gozdove rinila kolesi v breg. S sadističnim zadovoljstvom sva smuknila čez bivšo italijansko mejo. Še malo in zapelješ pred utrdbe v Leskovi dolini. Cel Džarabub je vsa ta mreža samih jarkov, bunkerjev in žice. Protitankovske ovire sredi samega debelega jelkovja! Le kakšne tanke je videla pri nas fantazija laškega soldata! S tako robo imaš prepežen ves Snežnik in ves Javornik: podzemske kaverne, cele električne centralice v njih, sijajne cisterne, skrite, maskirane ceste, pa zopet cele vile, že mali hotelčki za oficirje — naša bodoča otroška okrevališča... Res, velik je moral biti strah. In vse to je padlo brez enega samega strela. Orožje, municija, čelade, če se le obrneš. Kot paradižniki gledajo iz trave rdeče italijanske ročne bombice. Ostanki imperija vsepovsod...

Poskrila sva kolesi, poklicala na pomoč karto in hajdi v breg po prvi pametni poti! Našla sva celo nekako markacijo in dobro je naju vodila. Ne vem več, koliko cest sva križala, niti kam vodijo. Ena je bila kot pravkar izdelana, povaljana kot asfalt. To se bo vozilo po vojni! Prav do Reke prideš skozi same gozdove. Hodila sva bolj po umih. Na neki jasi se nama je le pokazal Snežnik še visoko nad nama. Tam sva ga pa polomila. Zavila sva po nekaki

stezi, ki naju je potem vodila sicer resda navzgor, a v velikem loku okrog vrha in ko sva končno prilezla iz gozda, sva bila precej severno od najinega cilja. Za tisto stezo sem pozneje zvedel, da je bila tihotapska in da je marsikateri konj po njej romal v zamenjavo za težke lire.

Na eni od travnatih jasic je tovariša kar vrglo: »Murke!« In res, vse polno jih je bilo, rdečih in dišečih pozdravov iz časov, ko smo še svobodno hodili po naših gorah, iz časov že tako daljnih, da kar niso več resnični. Razjokala sva se skoraj: murke, po tolikem času!

Skušala sva predirati proti vrhu. Toda bohotno razraščeni klek, bukov in borov, je bil res huda ovira. Hodiš kar po vejah, en meter od tal, bolj po zraku kot po tleh, se prevračaš, riješ, rineš, kolneš. A vse nič ne pomaga. Puška in nahrbtnik sta v taki gošči strašanska napota. Povrhu je bil vrag še v cvetju, tako da se je kar kadilo in sva bila vsa rumena od samega borovega cvetnega prahu. Pa sva se le pririnila na skalnat nos, od koder sva lahko malo pregledala svoj položaj. Spustila sva se še nekam dostojno v globoko kotanjo. Nad njo sva staknila kraško jamo. Kot velikanski žep sega v bok gore in za čuda spominja na Durmitorsko Ledeno pečino. Skozi obokan vhod prideš po strmem snegu komaj par metrov od ustja jame do pravcatega malega jezerca samega ledu. Zelo zanimiv termodinamičen pojav je takale ledena jama. Meja med mrzlim in toplim zrakom je neverjetno ostro poudarjena. Kot v ledeno jezero stopiš, ko se spuščaš v dno. Nasrkala sva se imenitne vodice, napolnila si čutarici in zopet zlezla iz tistega mraza ven na toplo. Nebo nama je bilo medtem nekaj skuhalo. Malo više, pri malem izvirčku — karta nama je povedala, da sva pri Treh kaličih, kakih 200 m pod vrhom — naju je že pralo. Dež je nosilo po pobočju z močnim vetrom, tako da te je namakalo prav za prav od spodaj navzgor in da ti pelerina v takem bore malo pomaga. Na srečo se je brž uneslo. Ko sva skozi grmičevje rdečega sleča dosegla grebenček, da sva lahko pogledala v veliko kotanjo med Malim in Velikim Snežnikom, je bilo vreme že zopet dostojno. Na skalah sem staknil — premislite — prave planike! Razveselilo me je bolj, kot da mi je kdo podaril cekin! Pohitel sem na Mali Snežnik, z brzostrelko v rokah preiskal ostanke barake v kotanji in ko je bilo videti, da je tudi više zgoraj zrak čist, sva jo hitro mahnila proti vrhu. Okrog štirih popoldne sva si oba res presrečna iskreno segla v roko na enem najbolj zanimivih vrhuncev, kar jih pomnim.

Kakemu samoplezalcu Snežnik seveda ne bo mnogo pomenil. Toda pravemu alpinistu, človeku s srcem, zlasti pa Slovencu, nudi urica na tem samotarskem kraškem vršacu lahko nekaj nedopovednega. Vsa slovenska zemlja leži pod teboj in še mnogo več. Prav tja v Bosno sega menda pogled, čez Risnjak vidiš reški zaliv z otoki, kršno Istro z Učko goro, pregledaš tržaški zaliv tja do Benetk in zreš preko Furlanije v same Dolomite. Pa gozdnata Hrušica, Trnovski les, strmi Nanos! Zadaj pa vse Julijske, tako nedosežne. Karavanke in Kamniške pregledaš kot na karti. Glej, tam za plečatim Krimom celo ljuba Šmarna gora, stara znanka! Kaj časa se že nisva videla! Takoj sem našel njeno ponižno dvogrbno hrbtišče, saj sem z nje nič

kolikokrat gledal visoki stožec Snežnika. Vse preponižno se ti stiska Krimu za hrbet kot da se sramuje svoje neznatnosti v tako visoki okolici. Vasice v Loški dolini so kot pisane igračke na zeleni preprogi. Spodaj pa vsa brezkončnost samih temnih gozdov od Krima pa do morja. Prvič sem zrl na vso to ogromnost, ki sem jo prej le slutil. In vse to je sedaj naše, slovensko!

Posedala sva, gledala in tekala sedaj sem, sedaj zopet tja, nenasitno. Iz same objestnosti in v proslavo veličine trenutka sva treščila v skale po bregu enega tistih prekletih malih rdečih italijanskih sadežev, da je zagrmelo kot top, zdrdrala z rusko brzostrelko par rafalov in poslala skozi tovarišev laški pihalnik par krogel v zrak.

Medtem se je skuhalo tam nad Hrušico. Prav v najini višini je bil spodnji rob črnih kopastih kumulov. Mogočno je nevihta krenila s Krasa proti morju. Iz temnega vrtinčastega čela so se nenehoma kresale strele, cele vodene zastave so se gnale za njimi. Priroda je bila svoj silni električni stroj pognala v poln tek in zame, elektrotehnika, je bil užitek dvojen, saj vsaj približno slutim, kakšne divje sile so na delu in kako nastane vse to čudo božje.

Vse večji in večji obseg je zavzemala črna ploskev oblakov in nenadoma je zacvililo in zasikalo od same električne napetosti tudi okrog naju, da nama je dvignilo lase. Brž sva smuknila v razbito kočo pod vrhom. Močan veter se je zagnal v naju, v valovih je nosilo debele dežne kaplje, zavijalo je po strehi in vršalo v skalah. Vse sva navlekla nase, pa je naju le zeblo kljub angleški uniformi, ki sem jo bil v poletni vročini sicer tolikokrat preklel.

Od okna do okna sva skakala, zrla, pila lepote. Prečudovita je bila slovenska zemlja v tej nevihti. Vsa klaviatura barvnih tonov se je razlila nad njo. Skozi meglene zastore so se odpirala svetla okna zdaj tu, zdaj tam. Vendar se naju je glavna nevihta izognila, le del zadnjega njenega roba se je zapodil čez vrh, da je divje zaplesalo po zraku, se zavrtinčilo v meglah in nagosto vsulo sodre. Pa se ti še najdejo ljudje — in še mnogo jih je zadnji čas! — ki resno mislijo, da je bil vsak tak vrtinček, vsak bežni kosem megle, vsak premik vseh mirijad molekul v zraku, določen in zapisan že od samega početka in za vse veke. Ni ne tak pikolovec Veliki arhitekt vsemirja, preveč po človeško bi bilo to, premalenkostno. Svobodno teče svetovje, prost mu je razvoj, le ena sama velika misel je vržena vanj. In baš v tem je veličina stavbe in stavbenika.

Okrog pol šestih je nehalo. Sonce je kradoma posijalo nad Pivško dolino, zasvetila so se okenca kraških vasic, odprlo se je za planinami, v mehkih tonih se je zalesketalo morje v Kvarneru. Vse je bilo čisto in oprano, vse tako blizu, da bi kar prijel. Če ne bi bilo tolikanj mrzlo in mokro, pa bi bila kar bivakirala na vrhu, tako težko sva se ločila. Pa sva se le morala. Udrla sva jo po strmini, to pot po pravi poti preko bohotnih planinskih travnikov, polnih murk in sleča. Pogledala sva brž še v skalovje Pekla, nato pa hajdi čez Gašparjev hrib in novo Graščino v gozd. Polomljene so na tleh ležale italijanske napisne table »Al Nevoso — al Monte Gasparo«. Nikdar več se ne bodo dvignile, tu nas ne bo nihče več pestil.

Prekrižava par cest in že sva na prejšnji poti, kmalu pri kolesih. Sijajna je bila vožnja po gladki cesti skozi opojni večerni zrak, poln duha po smoli in smrečju. Še so se večerne zarje borile z mračnimi sencami, še je gorelo nebo, ko sva po neštetih ovinkih prihajkala do gradu. Brez besed in počasi sva poganjala proti Staremu trgu. Venomer me je obračalo nazaj, vrh me je vsenaprej držal v oblasti. Ko sva se ločila s tovarišem, sem stopil s kolesa, sedel v travo in se zazrl, zamislil v visoko trikotno kuliso na večernem nebu. Sam je stal Snežnik, visoko vzvišen nad okolico, pogrezajočo se v mrak, samoten in sam svoj kot Matterhorn v Švici. Tudi na njem sem bil nekoč, videl sem ga v vsej njegovi sili in slavi, pa danes lahko mirno rečem: Notranjski Snežnik mi je povedal več, mnogo več: sredi prve junaške dobe Slovencev mi je pokazal nebesa pod Triglavom v taki barvi in v tolikem veličastju, kot jih do tedaj nisem ne videl ne slutil.

Vlasto Kopač:

Zavetišče pod Skuto

Potreba po pripravnem zavetišču na Podih je stara že najmanj deset let. Pred domovinsko vojno smo mislili konkretno na bivak za Koglom. Ta potreba se bo v bodočnosti glede na perspektive, ki jih odpira razvoj telesne vzgoje, povečala; razvoj visokogorskega smučanja in zimske alpinistike bo na pripravnih gorskih terenih nujno zahteval manjša neoskrbovana zavetišča, opremljena za večdnevno bivanje, ki bodo izhodišča plezalskih navez za zimske vzpone in oporišča pri vežbanju v snegu in ledu.

V Grintovcih je tak pripraven gorski svet na Podih v višini okoli 2000 m. Na teh visokogorskih smučiščih so idealne snežne razmere še maja in junija, vrhovi in grebeni ter severne stene onstran osrednjega gorskega sklopa pa združujejo v sebi vse terenske raznolikosti, ki so v naših razmerah potrebne za uspešno vežbanje v zimski alpinistiki. Podi leže v srcu te gorske skupine, od tod so možni pohodi v vse smeri.

Pozimi je prestop v ta gorski predel in sestop združen s precejšnjim naporom, saj je treba vse skupaj opraviti v kratkem zimskem dnevu. Marsikoga je že v prejšnjih letih izvabil blesk zastrugov in robov na Podih, da je pregazil celec čez Pode in našel sneg na temenu vrhov osrednje rajde, vendar je vsakdo moral še pred nočjo sestopiti v dolino ali v zimsko sobo Cojzove koče — bivakiranja v strupenem mrazu zimske noči ali v snežnem viharju ni tvegal nihče. Posamezniki so tudi že zarezali smučine čez ta snežišča, vendar je spust v spihanem snegu čez vesino pod Malimi Vratci na Pode precej negotov; tov. Gombač se je pred leti ob takem poizkusu smrtno ponesrečil — obležal je spodaj v Jurjevcu.

Na Pode vodita iz Konca dva direktna pristopa, eden čez Gamsov Skret mimo Kogla na Velike Pode, drugi pa v zavetju Vélikega Grebena čez Žmavčarje na Male Pode. Prvi je pozimi in zlasti spomladi izpostavljen plazovom s Skute, medtem ko je drugi bolj varen in manj naporen. Velike in Male Pode loči Sleme s Strežo, vendar jih

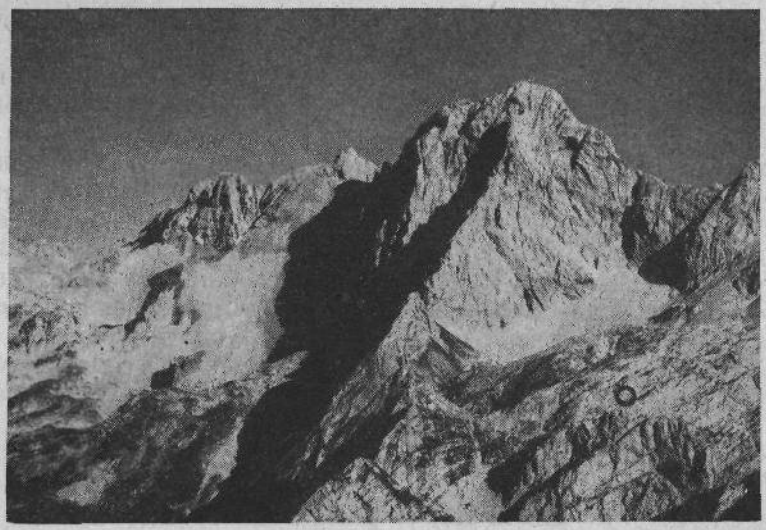

Zavetišče pod Skuto

O = lega zavetišča

veže vesina pod Slemenom. Če pretehtamo vse možnosti in momente, ki tu odločajo, pridemo do zaključka, da bi bila najpripravnejša lega za zavetišče nekje na južnem robu Malih Podov, na vršnih skladih zatrepa nad Žmavčarji.

Zavetišče, čigar oblika je prilagodena vetrovnim in snežnim razmeram na višini 2000 m, je konstruirano iz lesenega rebrastega skeleta, ki je opažen z dvojno ladijsko steno, vmes je vložena papirnata toplotna izolacija. Rebra so na kolenih ojačena s ploščatimi železnimi vezmi, čez sleme in spodaj na lege pa so pritrjena z železnimi spojkami. Zunanjščina je iz aluminijeve pločevine, zavetišče je položeno na tri hrastove lege in s sidri zasidrano v teren. Vrata se zaradi snežnih zametov odpirajo navznoter, tla vetrnika so zaradi vstopanja z derezami tlakovana s kamni. V zavetišču je lončena pečica na drva, rušja je v izobilju spodaj v Žmavčarjih. Ležišča so priklopna, zgoraj za pet oseb, spodaj za dve; štirje pa imajo še zasilno ležišče na ploskvi, ki jo dobimo, če znižano sklopno mizo staknemo s klopmi. V zavetišču lahko spi 11 ljudi. Spodnje ležišče z žimnico za dve osebi se priklopi k steni, zgornji dve ležišči z žimnicama za pet oseb pa se sklopita čez dan pod strop. V klopeh je prostor za odeje in spalne vreče, za vrati je omara za proviant. Vode pozimi zgoraj na Podih ni, zato bomo topili snežne klade, kot to delajo pastirji po Veliki Planini in drugod. — Teža celotnega bivaka znaša 2100 kg, to bi zneslo 105 nošenj po 20 kg z višine 900 metrov na višino 2000 metrov.

Ko bo obnova porušenih in požganih naselij po vsej naši deželi končana in ko si ustvarimo trdne temelje za naše boljše življenje, začnemo resno misliti tudi na oporišča, ki v okviru razvoja te-

ZAVETIŠČE POD SKUTO

1:20

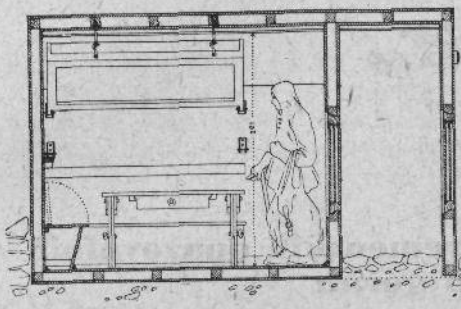

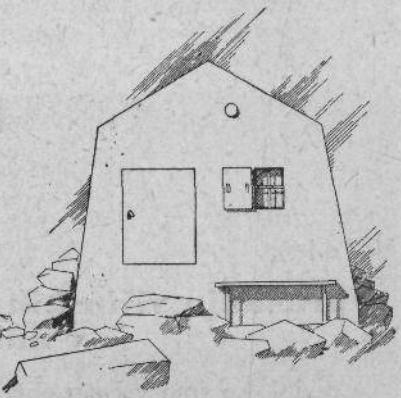

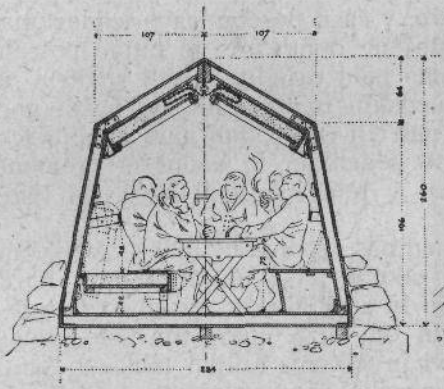

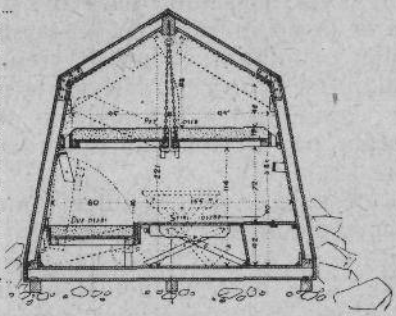

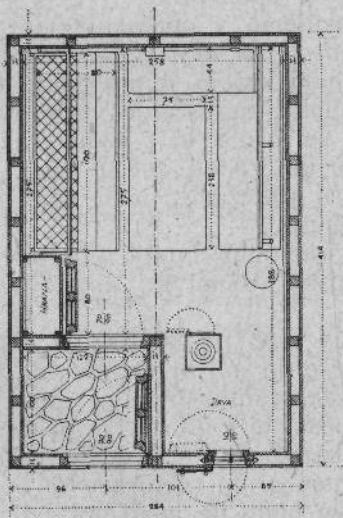

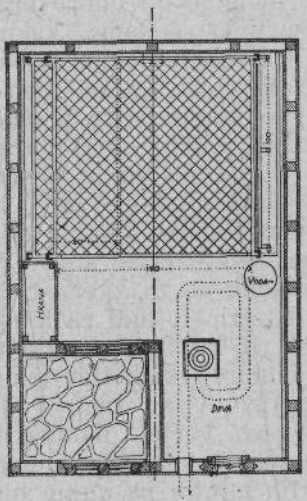

lesne vzgoje pripomorejo k razmahu in dvigu našega alpinizma. Za sedaj pa naj bo ta osnutek le v pobudo in oporo pri diskusijah o smernicah naše bodoče gradbene dejavnosti na gorah.

M. Čadež:

Vprašanje višinskih vremenskih opazovalnic v naših gorah

Sedaj, ko smo v času obnove, v času posebnega prizadevanja za čim boljšo izgradnjo naše opustošene domovine, je nujno potrebno, da si jasno in razločno postavimo med drugim za cilj smotrno ureditev primernih višinskih vremenskih opazovalnic po naših gorah. Takoj naj opozorim, da bodi ta naš cilj važen tudi nam planincem, ki se vedno iznova izprašujemo po sedanjem in bodočem vremenu v gorah, po vremenskih razmerah v tem in onem času, na tem in tem kraju.

Vsekakor se tudi mnogi izmed nas vzpenja na hribe v veliki meri z namenom, da tam proučuje zakone naše mrtve in žive narave. Hitimo v gore, kjer iščemo miru in zaslombe v zgradbi vesoljne logike, kjer moremo nemoteno in od blizu opazovati tisto čudovito skladnost med prirodnimi pojavi in zakoni. Koliko lahko v tem pogledu pridobimo od dobre vremenske opazovalnice!

Zamislimo se samo, kako opazujemo v opazovalnem prostoru modernega observatorija, postavljenega na najvišjem vrhu, kazalce registrirnih aparatov, medtem ko nam kažejo stopnjevanje viharja, padanje temperature in zračnega tlaka, naraščanje vlažnosti, kako opazujemo obenem zunaj zbirajoče se megle, ki z vedno večjo silovitostjo bijejo ob stene observatorija. Padati začne sneg, stemni se in — mi gledamo igro, ki nas prevzame, nam daje moč in tajinstveno globoko veselje do življenja. —

Vremenske opazovalnice po gorah nam nudijo mnogo! Posebnega pomena so za znanost, za tujski promet in, zaradi beleženja vetrovnih razmer, tudi za letalstvo.

Zato naj bi bila skupna naloga vseh prizadetih, da omogočijo pri nas čimprej postavitev take mreže, ki naj bi vključevala vsaj en prvorazreden, vsem znanstvenim zahtevam ustrezajoč observatorij.

Po vseh večjih planinskih kočah bi bilo treba postaviti zanesljive samobeležne instrumente: barografe, termografe, heliografe, na odprtih mestih pa nujno tudi anemografe (priprave za beleženje jakosti in smeri vetra). Sedaj, ko se bodo na novo postavljale planinske koče, bi lahko našli prostor, ki bo ustrezal tudi kulturno-znanstvenim zahtevam.

Za postavitev vremenskega observatorija bi bili predvsem ugodni vrhovi Triglav (2863 m), Grintovec (2559 m) in Snežnik (1796 m). Zdi se, da bi bila ogromnega pomena za razvoj našega tujskega prometa in za razvoj naše meteorologije postavitev prvorazrednega observatorija na vrhu Triglava. To bi bil četrti najvišji observatorij v Evropi. Ležal bi samo 100 m niže kot najvišji nemški observatorij na Zugspitze (2968 m), 243 m niže kot najvišji avstrijski observatorij Sonnblick (3107 m) in 1300 m niže kot najvišji sedaj delujoči observatorij v Evropi, Jungfraujoch (Švica, 4163 m).

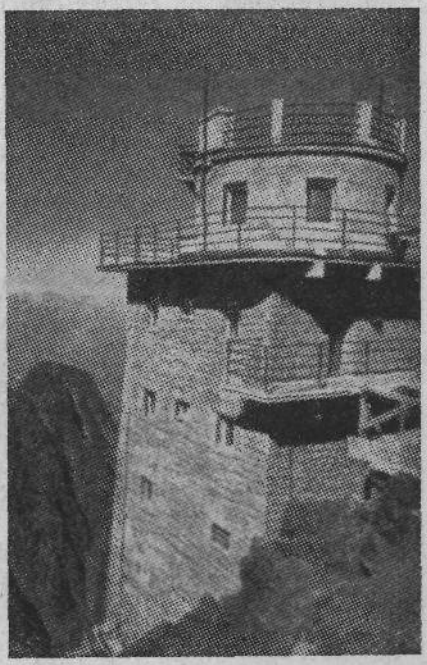

Postaja žične železnice in vremenska opazovalnica na Lomnickem Štítu (Visoka Tatra)

O pomenu te višinske postaje za znanost, za preučevanje vpliva Alp na vreme, za pospeševanje razvoja meteorologije pri nas, za preučevanje raznih odnosov med vremenskimi pojavi v nižinah in v višinah, za vremensko napoved, za zbiranje prepotrebnih klimatoloških podatkov, za preučevanje dnevnega toka vetra in megle po planinah itd. bi mogli povedati mnogo. Na tem mestu si le razložimo pomen, ki bi ga imel tak višinski observatorij za turizem.

Vzemimo za primer observatorij na najvišjem vrhu Češkoslovaške, Lomnický Štít (2654 m) v Visokih Tatrah. Observatorij je zgrajen po velikopoteznih načrtih, do njega vodi vzpenjača, ki more v svojem zadnjem odseku sprejeti 15 potnikov. Ali ne bi mogli tudi mi postaviti nekaj takega?

Na Kredarici bi postavili velik višinski hotel, do katerega naj bi izletnika, ki mu je v splošnem čas tako skopo odmerjen, pripeljala vzpenjača. Po dobri uri hoda bi se mogel nato izletnik povzpeti na naš najvišji vrh, tam zasledovati razvoj vremena in obenem najti v primerno urejenih prostorih udobno zatočišče.

Pomislimo sedaj, koliko izletnikov bi privabljal tako obogačeni Triglav. Koliko Jugoslovanov in sosedov bi hitelo pozimi in poleti iskat v te višine opojnega razvedrila. Ne pozabimo pri tem na prekrasna smučišča, ki so izletniku s Kredarice dostopna, ki omogočajo pozimi tja do pozne spomladi odlično smuko. V prvi vrsti bi prišli s tako vzpenjačo na svoj račun smučarji in naš smuški šport bi bil lahko na prvih mestih svetovnega smučanja.

Investirani stroški za postavitev observatorija, hotela in vzpenjače bi se že z donosom izletnikov v doglednem času vrnili. Kulturni

koristi bi se pridružila še materialna korist, ki poleg tega ne bi bila majhna.

V Jugoslaviji smo z višinskimi opazovalnicami zelo na slabem. Observatorij na Bjelašnici (2067 m), ki je bil edini v prejšnji Jugoslaviji, je med domovinsko vojno pogorel. V nadomestilo so uredili Hrvati višinsko postajo na Slemenu nad Zagrebom (1035 m). Bližnja višinska postaja na Obirju (2141 m), ki leži, razen lope za anemograf, nekaj deset metrov pod vrhom, ne ustreza vsem znanstvenim zahtevam.

V Sloveniji so razmere še popolnoma neurejene in je že skrajni čas, da začnemo z delom. Vsak zamujeni dan pomeni veliko zgubo, na kar na tem mestu izrecno opozarjam. Kot mi je znano, imamo za sedaj samo eno višinsko postajo na Krvavcu, ki pa vsekakor še ne deluje tako, kot bi bilo treba.

Zanimivo in koristno bi bilo temeljito preučiti vremenske razmere v naših Alpah. Navedel bi lahko mnogo za naše kraje posebno značilnih vremenskih pojavov (severni fen, jasnjenje od gorenjske strani, vpad mrzlega zraka od vzhoda, ki bi se pri odsotnosti Alp izvršil nekako iz severozahoda, značilna oblačnost pri severnem vremenskem tipu, povprečno nižja temperatura zraka proste atmosfere pri širokalnem vremenu nad področjem Gorenjske kot nad Ljubljansko kotlino itd.), ki bi jih mogli z dobro urejeno mrežo primernih višinskih postaj podrobno preučiti. Tako bi mogli primerjati med drugim temperaturne prilike krajev, ležečih v enakih višinah, a v različnih predelih. Spoznali bi pri tem mnoge značilnosti vremena v naših Alpah, kar bi bilo tudi za izletnika in letoviščarja, posebno v pogledu diagnoze in prognoze vremena v naših gorah, odločujoče važnosti.

Vilko Mazi:

Na Šmarno goro čez Zatrep

Če greš od Št. Vida proti Mednu, vedno bolj raste pred tabo široka gmota Šmarne gore. Stokrat si jo že morda tako gledal, pa ti še zmerom razveseljuje pogled, ker se njene ostre konture nenehoma menjavajo. Zdi se ti, kakor da se vse skupaj nalahno suče nekam proti vzhodu, živ film s časovnim snimkom. Za kopasto Grmado izgine Sedlo, kmalu nato še Gorjančeva gostilna, naposled tudi vrh s cerkvijo. Ves čas pa ostane pred tabo nekako sredi pobočja Grmade debela, temna črta, ki se vleče od Turnca proti Kuhinji. To je smrekov gozdič na Zatrepu,* kakor se imenuje ta zajetna izboklina nad sedaj tako žalostnimi ruševinami rocenjskega gradiča.

Čez Zatrep hodijo Vikrčani že od nekdaj na Goro, ker jim je to najbližja pot. Če bi trdil, da je tudi najlepša, bi mi utegnil kdo očitati lokalnega patriota, zato naj o tem rajši drugi sodijo. Jaz jo pač najrajši uporabljam, posebno v zimskem času, ker sneg z nje

* Domačini izgovarjajo Zatreb (na Zatrebu). Pravilneje pa bo s trdim zapornikom na koncu, ker ta izboklina zelo sliči zatrepu na strehi.

Zatrep

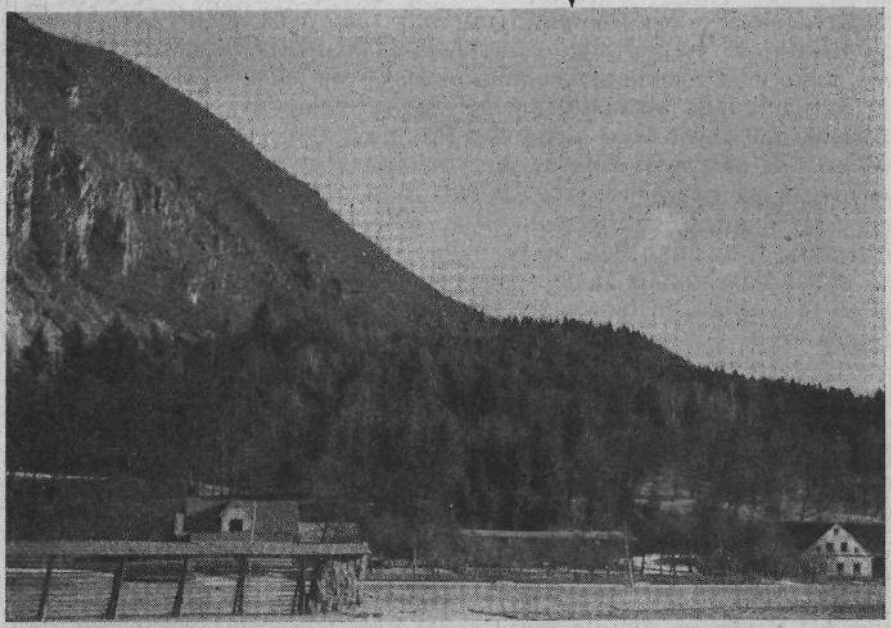

Šmarna gora čez Zatrep

najprej izgine. Nobena druga pot pa tudi ni tako malo utrudljiva kakor ta. Ko te zajame ravni, srčkani gozdič na Zatrepu, skoraj pozabiš, da je imaš že polovico za sabo. Kar je še potlej do Sedla, te tudi ne more kdo ve kako upehati, čeprav se ti morda mudi. To se sicer smešno čuje, toda so ljudje, ki tudi po gorah dirkajo. Na Šmarni gori jih lahko zmerom srečaš.

Svoje dni si je že insp. Wester prizadeval, da bi se pot čez Zatrep markirala. Tako vsaj mi je pravil baron Lazzarini, čigar last je bil tudi Zatrep. On se je markiranju poti hudo upiral, češ da mu ljudje, posebno pa še ljubljanski pobalini že itak preveč plašijo divjad, kaj šele potem, če bi bila pot zaznamovana. Seveda je nikomur ubraniti ni mogel, ker je spadala pod služnost. Imel pa je tudi svoj prav, kajti takega huronskega vreščanja, kakor se je svoj čas razlegalo z Gore, zlepa nikjer ne slišiš, pa bi bilo želeti, da bi se nikdar več ne povrnilo. Vprašanje je le, ali bi se z markacijami res še pomnožilo. Dostojni gorohodci se ne derejo in njim bi bila namenjena zaznamovana pot, tisti pa, ki mislijo, da jim je vreščanje neizogibna potreba, jo bodo uporabljali tudi brez markacij. Na drugi strani pa so gospodje baroni včasih tudi malo preveč zviška gledali na plebejske zemljane, kar jim je zdaj pač odklenkalo...

Tako je ostala pot čez Zatrep do danes nezaznamovana. Skušali bomo to storiti prihodnjo pomlad, če ne bo kakih drugih ovir. Sicer pa skoraj ne moreš nikamor zaiti, če ti jo malo nadrobneje popišem.

Pri vikrškem rezervarju kreneš na pot, ki zavije v kamnolom in skozi kamin na plezalno pot. Ti pa jo mahneš naravnost proti Bočkovi kmetiji, ki jo pustiš na desni in se dvigneš nad njo po dobro

izhojeni stezi v gozd. V petih minutah prideš na vozno pot, ki drži od Rocnja in po njej malo vkreber na sam Zatrep. Kar čudil se boš, kako lepa gozdna promenada je zdaj pred tabo in kako je mogoče, da je sredi tega strmega pobočja Grmade, kakor ga gledaš spodaj s ceste, naenkrat taka prostorna ravnica. Dve poti sta pred tabo. Vseeno je, katero si izbereš, ker prideta spet kmalu skupaj. Desna je morda za nekaj korakov daljša, toda prijaznejša, ker pregledaš z nje ves gozdiček. Sicer pa je to že kar čeden gozd in lepo nenegovan. Kar mika te, da bi malo posedel v njem, pa tega najši ne stori. Posebno pa ti ne svetujem, da bi krenil s poti tja na rob, ki se ti svetlika, in tam sedel na odprto travnato pobočje, da se razgledaš proti Ljubljani. Ne, ne, nihče te ne bo podil. Komaj kaka veverica te zmoti v blaženi tišini, ki te tu objema. Tudi kač se ni treba bati, jaz vsaj še nobene nisem tu zapazil. Ampak neka druga nadlega te utegne doleteti. Domačini ji pravijo »šmarnogorska«, jaz sem se že parkrat prav nemilo seznanil z njo. Zadnjikrat tisto nedeljo, ko me je obiskal sam urednik »Vestnika« z namenom, da me vpreže za kak prispevek.

Malo pred njim sem se bil vrnil z Gore in baš potegnil s sebe srajco, da pogledam, kaj me tako neusmiljeno srbi okrog pasa, pa pod pazduho in okrog komolcev. Ali bo že spet »šmarnogorska«? Saj sem bil komaj za kako minuto sedel kraj steze, že skoraj gori pod Sedlom. Še suknjič sem oblekel in ovratnik pri srajci zapel, le kako mi je potem zlezla na kožo? Pa tako hitro! Včasih sem jo začutil šele čez nekaj ur, ali pa šele naslednji dan... Pa so kar pravi mehurji, za par dni sem spet dober, da se bom lahko praskal...

Baje povzroča to hudo neprijetno srbečico neko zelišče, nemara samo trosi tega zelišča, kakor se spominjam, da sem o tem bral pred vojno v »Proteusu«.* Tam sicer piše, da rastejo taka zelišča ob nekaterih vodah in se navadno pokorijo z njimi kopalci. To bi mi bilo kar razumljivo. Ampak da ti spak zleze pod obleko, ne, to je pa od sile! Pa je tudi izbirčen, ne napade vsakogar. Mene vselej, samo da malo sedem kje okrog Zatrepa, drugje po Šmarni gori ne. Poznam jih pa še več, ki so imeli že opravka s »šmarnogorsko«. Za enega vem, da se je zatekel k zdravniku in dobil injekcijo, ki jo je še pol leta čutil. Jaz si pomagam s čebulo, pa je v dveh, treh dneh dobro.

No, pa nadaljujva pot, ki se kmalu prevesi proti Kuhinji. Tu bi utegnil zaiti, ker je komaj vidna steza, ki se odcepi pri gruči starih bukev na levo, više gori pa jo potem lahko slediš. Pred leti sem zarezal v najbližjo bukev dosti vidno puščico, ko sem poprej parkrat zašel. Pozna se še zdaj v obliki črne brazgotine. Steza se pne od tu med grmovjem in doseže kmalu široko poseko, od koder imaš zelo lep razgled pod sabo. V nekaj minutah si potem na romarski poti, koj pod kapelico v Sedlu. To mesto si moraš tudi dobro zapomniti, da ga nazaj grede ne zgrešiš, to se pravi, če si za sestop ne izbereš kake druge poti. Vem pa, da jo čez Zatrep še dostikrat rad mahneš na Goro, ki ti je bila zdaj toliko let tako blizu in vendar tako daleč.

---

* Glej tudi članek: Jože Jakša: Trombidioza — srbež izletnikov na Šmarno goro, Proteus 1946, št. 8/9, str. 180—182. (Op. ur.)

Ing. arh. Boris Kobè:

O gradnji planinskih koč

Planinstvo je v goré zaneslo svojevrsten tip stavbe, ki se je razvijal najbolj iz pastirske in lovske koče ter gostilne, presajene iz doline na hribe.

Od konca 19. stoletja pa do danes so se graditelji pri uporabi gradiva, posebno pa oblikovno močno naslanjali na omenjene tri vzore in so tako dosegli nujno nesoglasje med namenom in obliko stavbe. Romantično gledanje, posebno pri oblikovanju zunanjščine stavbe in t. zv. gostilniških prostorov, je to nesoglasje pospeševalo. Zunanjščina, ki je za vsako ceno oblikovana v »Heimatstylu«, beri »gorenjskem« slogu, pogosto krije prisiljeno notranjo ureditev. Pretirano in napačno razumevanje in uporabljanje dekorativnih členov je vodilo do dejansko izvršenih nesmislov (klozetna odprtina v obliki srca itd.).

Močnejši razvoj planinstva in družbeni razvoj sta vplivala na planinsko stavbarstvo. Poslednji manj: miselnost delitve spalnice za turiste-gospode in nosače-vodnike (glej sliko starega Frischaufovega doma pod Grintovcem) in sedanjih »boljših sob« v gostinskih prostorih je n. pr. precej ista, dasi so stranski pomožni prostori v včerajšnjih tlorisih obilneje upoštevani.

Načrti planinskih zgradb so bili doslej precej priložnostni, morda plod intenzivnega, toda ozkolokalnega gledanja, pravo amaterstvo z njega slabimi, pa tudi dobrimi lastnostmi. Dejanske izboljšave v smotrnosti in oblikovanju so, ljubosumno ohranjene, ostale brez vpliva na nepretrgani razvoj, ki bi bil nujen.

Planinstvo ni več amaterstvo. Razen molčečim, izkušenim in skromnim samotarjem so se goré odprle tudi vsakemu, ki se jih po delu hoče naužiti brez posebne nevarnosti in v sorazmernem udobju. K temu v nemali meri pripomorejo smotrno in lepo zgrajeni planinski domovi in koče.

Gore so se res odprle slehernemu! Naš samotar nam s pikrim nasmehom kaže bleščeče bele lise po gorskih robovih, ki se zde, kot bi bile pršič, pa niso pršič, marveč časniški papir in UNRRA-ine prazne konserve. Ko ga spomnimo na nečiste plenice naših otroških let in na naše sedanje vendarle dostojanstveno stanje, nam končno prizna, da se z vzgojo da marsikaj popraviti.

Kakor smo spoznali, da ni treba dajati tovarniškemu dimniku oblike klasičnega stebra, ker je po naključju prav tako visoke in sloke oblike, marveč je dimnik lahko lep v vsej svoji smiselni preprostosti; tako moramo doseči tudi v gradnji planinskih stavb skladnost namena stavbe z gradivom in lepo obliko.

Podlaga temu je natančen gradbeni program: Kaj? Koliko? Kako?

Iz letoviškega hotela se z vozilom p r i p e l j e m o do planinskega doma. Tu si oprtamo nahrbtnik in p e š a č i m o navkreber proti planinski koči in še više k težko pristopnim stenam in k bivaku v njih vznožju.

ANSICHT UND PLAN
des
FRISCHAUF-HAUSES AM GRINTOVC.

Gez. von F. Kofler.

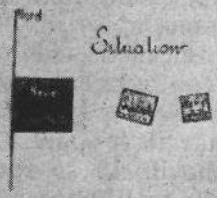

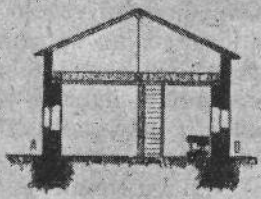

Phototypie von C. Angerer & Göschl.

Gez. von S. Rieger.

Planinska koča po zamisli ing. arh. Kobeta

Planinski dom je bolj hotelskega značaja, bivak pa za posebne namene.

Načeli bomo razgovore o naših planinskih kočah, ki se zdi, da imajo v vseh naših pogorjih precej isti gradbeni namen: nudijo naj prenočišče in hrano, prostor za počitek in streho ob slabem vremenu; vse to pa v vseh letnih časih. Tudi smučar si je že osvojil vse naše goré.

Priložena risba le spremlja nadaljnje misli. Načrt je shematičen in ni namenjen za konkretno stavbo. Ko prideš v kočo ali greš iz nje, te sprejme odprt pristrešek, ki te varuje pred vetrom, vhod v kočo pa ščiti pred plohami in zameti. Tu se otreseš, če si moker ali pa se prijetno sončiš, čeprav je vetrovno. Izpod pristreška stopiš v vežo (zavetje ali zavetrje), ki ne sme biti premajhna, da v njej lahko snameš oprtnik in odložiš cepin in tudi smuči. Iz veže stopiš v jedilnico, ki ni več »oštarija«. Ob kmečki peči ni več kota, kjer je navadno sedelo »stalno omizje« in kamor izmučeni in prepoteni planinec ni mogel, da bi se pogrel. Pač pa je peč precej obsežna in ploščata, ob nji se pogreješ in osušiš, nad njo pa obesiš svoje vlažne stvari.

Tudi se ne gneteš več prijetno med mizami in stoli (o pardon!), marveč imaš dovolj prostora in stene, da obesiš svoje stvari na steno pri peči in sedeš na dolgo klop ob njej.

Mize in klopi so pritrjene in spravljene ob oknih. Ko sediš za mizo, ti nihče s hrbtom ne zakriva razgleda na pot, ki si jo že prehodil, ali pa na pot, kamor si namenjen. Rekli smo, da je vse pritrjeno; za nemirne in dinamične goste pa je nekaj prav pripravnih in trpežnih stolov.

Oskrbnika vprašaš, kako da se v zavetrju ni nihče zaletel vate, ko je s stopnišča preko — neogibno mokrih in nečistih tal in preko otirača za čevlje skušal skočiti v copatah kar naravnost v jedilnico. In zakaj tudi nič ne smrdi? Oskrbnik ti pojasni, da je dohod v spal-

nice in »vse drugo« na koncu jedilnice. Nazadnje ti svetuje, da si natakni copate, sicer ti utegnejo noge zateči.

»Boljših sob« za dva da ni, še pove, ker sedaj ni »slabših« ljudi, in če sta dva. da je tako skupno ležišče lepo, če sta pa sprta, je na razpolago še celo mala ženska spalnica.

Ker v kočo ne zahajajo več ljudje z ladijskimi kovčegi, s smokingi in lastnimi električnimi kuhalniki, sobice res niso več potrebne.

Prepričaš se, da so v koči pretežno skupine sindikalistov-odlikovancev, ki poslušajo svojega vodjo in vedo, da je noč za spanje.

Skupno ležišče je prav tako mirno kot svoječasne sobice, ki jih niti z dragimi izolacijskimi sredstvi ni bilo mogoče zvočno dobro izolirati.

Na skupnem ležišču ne ležiš več kot sardina med ostalimi (zato gre več notri), marveč imaš svojo posteljo s končnicama; postelje stoje v vrsti vzdolž stene ali pa v dveh vrstah in v eno nadstropje.

Postelje-pogradi so sestavljeni po enotnem načrtu za vse koče. Sestavljajo in razstavljajo se prav tako kot vse postelje: končnici sta nataknjeni na stranici. Čiščenje in razstavljanje opravi oskrbnik sam brez mizarja. Vse lesovje je preprostih, gladkih oblik in lakirano, da se dá umiti.

Tla so iz trdih deščic in pološčena ali pa obložena z linolejem, ki se hitro umije. Saj v okovancih nihče ne bo hodil po spalnicah!

Po spolu ločeno stranišče naj bo urejeno na vodno izplakovanje. Za tako napravo mora biti dovolj vode in — denarja!

Ko se vrneš v jedilnico, vidiš, da je prostorna. Po površini meri več kot dolinski gostinski prostori (doli 1.10 m² na osebo, tu 1.27 m²), ker je treba računati s povečanim posetom.

Z ozirom na večjo površino je pri enaki prostornini jedilnica lahko nižja (2.5 m), zato se prej segreje in je po obliki prijetnejša. Zračenje naj bo preprosto, a dobro.

Pohištvo bodi stvarno; popuščanje v prid likovni obdelavi na račun trpežnosti je nespametno.

Oskrbnikovi prostori si sledijo tako, da so dosegljivi po najkrajši pot. Oskrbnikove poti naj se čim manj križajo s hojo gostov.

Oskrbnik za svoje delo prav tako potrebuje svoj lasten izhod s pokritim pristreškom. Klet, vsaj majhna, je potrebna. Shramba naj bo prostorna.

Težišče obrata v planinski koči ni v točenju opojnih pijač, zato točilnica kot poseben prostor ni potrebna.

Terenske prilike narekujejo razmestitev opisanih prostorov v vodoravni in navpični meri. Pri koči v strmini bomo s pridom izrabili terenske razlike. Koča na grušču bo tlorisno različna od koče na živi skali itd. Naprava kleti, greznice, kapnice i. p. more vplivati na tloris stavbe; enako tudi smer stalnih vetrov in plazov, sončna lega, razgled itd.

Vrstni red prostorov in njih medsebojne zveze naj pa ostanejo v vseh primerih iste.

V tej smeri je verjetno treba iskati nov tip planinske koče.

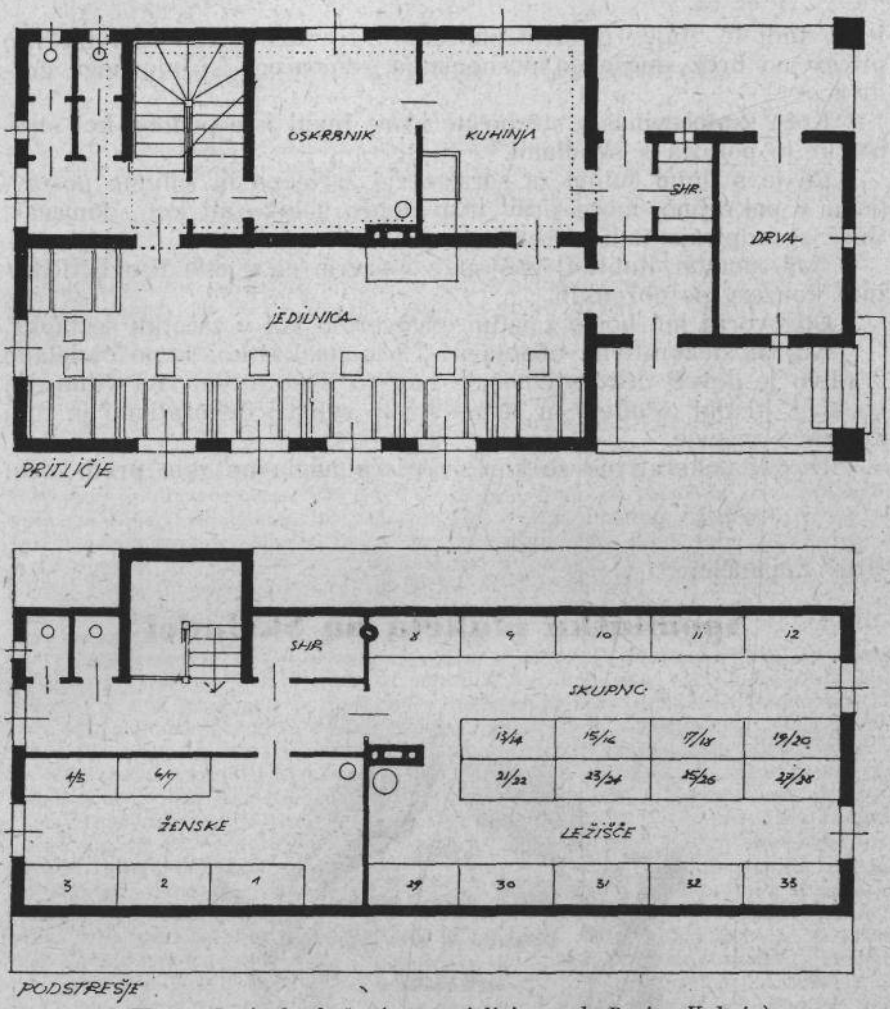

Tloris planinske koče (po zamisli ing. arh. Borisa Kobeta)

V enaki meri vpliva izbira gradiva na tloris in celotno obliko koče.

Stavba je s pokrajino v najlepšem soglasju, če smo uporabili gradivo, ki se dobi na kraju samem. To gradivo pa moramo tudi smiselno in primerno vgraditi. Kladna stena, sestavljena iz obličastih debel, posekanih v bližini, je lepa in smotrna. Nadrobna obdelava take stene daje likovne posebnosti, ki jih z nobeno imitacijo ne moremo uporabiti pri predalčni, lahki steni z obojestranskim plohastim opažem.

Kamnu, ki se lomi v lepih ravnih ploskvah, ne bomo dajali obličastih oblik, ker nam je tako izdelana stena nekje v dolini morda bolj všeč.

Kjer uporabljamo donošeno posebno gradivo, ki nam ga narekujejo posebne prilike, n. pr. eksponirana lega, težak dostop itd.,

tedaj tudi to »tuje« gradivo smiselno vgradimo in ga tudi likovno pokažemo brez smešnega posnemanja »domačega« krajevnega gradiva.

Koča s pločevinasto streho ne more imeti iste podobe kot streha, ki je pokrita s skodlami.

Če je s finim čutom za sorazmerje zgrajena in solidno postavljena v pokrajino, more prav tako dobro učinkovati kot »domača«. Goré se odpirajo tudi novemu gradivu.

Naš samotar ljubitelj nas spet opozarja na svetle lise UNRRA-inih konzerv po obronkih.

Odgovorili mu bomo z istim odgovorom kot v začetku sestavka.

Kaj pa dekorativna obdelava? Čisto na kratko: Lepo obdelano gradivo je dovolj dekorativno. Še bolj so dekorativni sivi viharniki ob koči, ki naj ostanejo in se ne smejo sekati; dekorativno je tudi kuštravo ruševje.

Dovolj dekorativne so končno rdeče naglavne rute pred kočo!

Uroš Župančič:

Spominska plaketa na Škrlatici

Na Škrlatici — našem spominskem vrhu — smo v spomin in opomin vsem prihajajočim rodovom pritrdili zahvalno plaketo planinskim tovarišem, ki so se plemenito žrtvovali za lepšo bodočnost nas vseh in onih, ki pridejo...

»Kot žrtve ste padli v borbi za nas ...
... večna zahvala in slava vam bodi!«

Vlasto Kopač:

Krajevna imena v Grintovcih

Na stare ljudske krajevne nazive naletimo v gorah predvsem tam, kjer je razvit lov, kjer ljudje že stoletja pasejo, sekajo gozdove in plavijo les. V Grintovcih na južni strani osrednje gorske rajde, v območju Kamniške Bistrice, je bil lov razvit že pred 15. stoletjem (gozdove v Kamniški Bistrici je Karol IV. v 14. stoletju podaril mestu Kamniku in na ukaz Viljema Auersperga iz leta 1496. je bil lov na žlahtno divjad v dolini Kamniške Bistrice izključna pravica avstrijskih monarhov. Lov v tej dolini omenja tudi Valvazor). O nekdanjih ovčarijah pa nam pričajo ostanki razpadlih pastirskih stanov in zasute planine v višjih legah nad Koncem. Domači gonjači, ki so za fevdalne gospode gonili gamse, in pastirji, ki so prvi na skrivaj pasli v grintovških robéh, so dali tem krajem prva imena. V omenjeni listini iz leta 1496. smejo mejaši srenjskih pašnikov in gozdov v Bistrici »zjutraj živino goniti v Bistrico, zvečer pa nazaj, čez noč ne sme tam nihče ostati. Nihče ne sme s sekiro v gozd, tudi ne sme nihče napravljati lazov in koč. Pasti se sme le podnevi.« Vendar se gorjani tega niso tako dosledno držali, pasli so na skrivaj, kar je povzročalo hude spore in tožbe s kamniškimi mestnimi očeti. Tudi divji lovci, ki so prihajali iz vasi ob ustju bistriške doline, so dali tem gorskim predelom marsikatero domače ime. Pri paši in divjem lovu je potrebna točna označba vsakega robu, zato imamo na pobočjih pod Veliko Planino, na dolžini približno šestih kilometrov od Martin hriba do ustja Kamniške Bele, torej tam, kjer je bogat gamsji lov, čez 130 krajevnih imen. V gorskih predelih, kjer so stoletja padali gamsi in jeleni pod streli divjih lovcev, kjer so ovčarji in rudosledci oblezli že pred pojavom turizma gorske robove in vesine, ima skoraj vsak žleb, rob in peč, vsaka zijalka, zelenica, greben, čer in vrh svoj ljudski naziv.

Stari krajevni nazivi počasi tonejo v pozabo. Življenje, ki teče, se odvija in zamira v teh gorskih dolinah in pobočjih, ustvarja nove nazive, ki preraščajo stare. Pri tem se opaža že tudi vpliv turizma zadnjih desetletij. Nedvomno pa so v starih ljudskih nazivih oblike gorskega sveta verneje podane, saj so te nazive ustvarili rodovi, ki so bili s krvjo in srcem prirasli na to skopo gorsko zemljo.

Stranske doline Kamniške Bistrice in pobočja nad njimi niso naseljene, medtem ko je bistriška dolina le redko naseljena, zato je tudi verjetnost, da stari ljudski nazivi zapadejo pozabi, z vsakim letom večja. To me je pobudilo, da sem zbral nazive pri redkih gorjanih, domačinih v bistriški dolini, predvsem pri lovcih: Francetu Uršiču, p. d. Bosu, ki je slišal te nazive v svojih mladih letih še od starega, danes že legendarnega lovca Bosa; nadalje pri Lojzetu Kemperlu s Kralovega hriba in pri Tinetu Uršiču iz Predkonjske. S poslednjima dvema sem obral svet pod Planino in območje Mokrice s Korošico; svet nad Koncem in južno plat Grintovcev pa sem obdelal še posebej s Petrom Uršičem, Bosovim Tinetom ter s pokojnim gorskim vodnikom in drvarjem Lojzetom Erjavškom, p. d. Jerinčkom iz Konca. Nazive sem zapisal fonetično, kot sem jih slišal iz ust domačinov. S tem sem se izognil verjetnosti, da bi pri transkribiranju nazivov zašel na področje, kjer nisem doma, obenem pa sta v fonetski reprodukciji natančneje ohranjena karakter in barva ljudskih nazivov, zato jih tudi podajam tako kakor jih gorjani izgovarjajo. Le v taki obliki ohranjeni nazivi morejo služiti geografom in jezikoslovcem za nadaljnjo obdelavo in uporabo. Za nekatere značilne glasove krajevnega narečja sem uporabil po nasvetu dr. Mirka Rupla naslednje znake: »w« kot v waz (laz), dawa (dala), pwoša (plošča), swan (slan) itd. »ụ« kot v daụ (dal), stoụ (stol), Krvaục (Krvavec) itd. ter naglase (`) kot stezà, pès, sìt, brȁt, nadalje (′) kot v dolína, máti, sténa, múha itd. in (ˆ) kot têta, rôka, macêsen, itd. ter »ə« kot v gəru (grlo), bətíca (butica), čərn (čern), pər (pri) itd.

Če premotrimo nazive južno od osrednje rajde Grintovcev, opazimo, da se ti krajevni nazivi v višjih legah, na Kalcah, nad Koncem, v Beli in pod Planino, torej tam, kjer sta bila lov in paša pred sečnjo, nanašajo v glavnem na oblike gorskega sveta in na dogodke, ki so zvezani z lovom in pašo, medtem ko se v nižjih gozdnih predelih v Mokrici, Korošici in po bistriški dolini naslanjajo na drvarjenje in oglarjenje ter da so nastali in še nastajajo večidel na podlagi lastnih in rodbinskih imen.

Območje doline Kamniške Bistrice, od njenega ustja (Grohat 911 m — Ravni hrib 1190 m) do osrednjega grebena (Grintovec 2558 m — Ojstrica 2349 m) sem

si razdelil v več odsekov, pri čemer sta odločala razčlenjenost gorskega sveta in postanek krajevnih nazivov.

Vzemimo najprej svet, ki leži nad dolino Kamniške Bistrice južno od vrha Grintovca do sedla Jermanovih vrat, vzhodno od Kalškega Grébena in Mokrice, zahodno od Sedelščka, Klina in Jermanovih vrat ter severno od izvira Kamniške Bistrice. V ta predel spadajo: dolina Sedelščka, Brana, Turska gora, Podi, Konec, Kalce in Kurja dolina. Tod prevladujejo lovski in pastirski nazivi, krajevna imena, ki so v zvezi s sečnjo lesa, so redkejša.

1. *Kúrja dolina.*

(V pobočjih nad njo od leve proti desni.)

Požgajníša, Udirajne, (»udirajo« se prepadni lovti v Mokrici), *Poh Udirajnam, Kompoṇtéwa, U stazáh, Nad stazám* (pod severovzhodnim razom Kompotele je mnogo gamsovih stečin), *Ta šróka lášta, Ta wóska lášta, Na zelenic, Jérmanca, Jerménca, Jerménškə turn, Kowáčənca* (podvès v zatrepu Kurje doline), *Pər wód, Mál Krváṵc, Vélk Krváṵc, Mál Knòf, Vélk Knòf, Bábja gríča* (zmrznila blazna ženska), *Na wázəh pər bábjə gríč, Worṵóṵ túrn, Pər worṵóṵmo gnéjzd u láštah, Ta zelén túrn, Málənčoṵje* (maline), *Kódroṵ gəru, Lášte, Kapéwa.*

2. *Na Káṵcəh.*

Pər ta ərdéčmo wóklə (Ta krwáṵ wóku), Ramšákowa frála (tu je sekal drvar Ramšák iz Gozda), *Ramšákou turn, Gojžánska bájta* (pred 60 leti so sekali macesne drvarji iz Gozda), *Pər žlebéh* (plur. *Žlebówa*), *Dôbre jamé* (paša), *Ta górən stán, Na oṵčarij, Káuškə grében, Neškárjeṵ gráben* (po Neškárju iz Kokre), *Pər vétərənc* (brezna, v katerih leži sneg celo leto, se imenujejo navadno *vétərənce*), *Na ta vélk jám, Pər smrék na ta vélk jám, Mošnákowa lášta, Pər mroulinc, Na Prímžeṵ stezə* (*Céstnikov Primož* je gonil tod jarce na pašo), *Kaṵškə túrn, Ta pisan túrn, Čmážeṵškə túrn, Čmážeṵškə gráben, Wrbánoṵ túrn* (dva lovca sta tu zalezovala gamse. Prvi, ki mu je bilo ime Urban, jih je motil s piskanjem na pastirsko piščalko in medtem jih je drugi zalezel).

3. *Nad Kôncam (Kônc).*

Čmážoṵka, Kókrska dolina, Wosṵóṵ fòlc, Júrjeuškə fòlc, Júrjeuškə žléb, Na zòf, Mále wráta, U Júrjeṵc na jám, Na tráwnčkə, Poh tráwnčkam (poh = pod), Pər oučarij, Pər prepád, Vélk húd gráben, Mál húd gráben, Čərn lés, Pər bóžimo lés, Na zelenic, Júrjeuška bətíca, Na légarjəh, Dóuga sténa, Mlinarkə sédu (mlinar od Jezera je pasel za Kóglom jarce. Čez to sedlo so mu nosili z Jezerskega hrano, odtod ime), *Mál Grintouc, Na vélkəh podéh, Kògu, Za Kóglam, Vrh Kógla, Vélk hrbət* (tudi *Dóṵh hrbət*), *Gámsoṵ skrét, Hégəlmanova lašta* (leta 1917 se je tu ubil Hegelmann), *Ta spódna lášta poh Kóglam, Na pwóšah poh Kóglam, U trát, Poh tráto pər wúknə, Na pwóšah u trát, Pər swanic poh Kóglam, Poh Skrétam u trát, Pər vétrə, Gádou štənt* (tam je dosti gadov), *Poh Skúto pər stədénc, Skúta, Štrúca, Túrn pər Štruc, Poh Skúto u ta górən stréž* (stréža je star naziv za lovsko stojišče), *Slême, Góra pər Rink, Rinka, Wadíne, Mál pód* (plur.), *U péskə poh Slémenam, Za Grebenam, Na Grében, Vélk grében, Vrh Žmáṵcarjeṵ, U Žmáucarjəh ú pésk, Túrskə žléf* (nad njim *Na dolin*), *Túrska góra, U Túrskə gór pər wód, Na stanə u Žmaúcarjəh, U Grében na stezə, Mál grəben, U grében pər kapél, Pər swanic u Žmáucarjəh, Pər drátzajl, Za túrnam u Túrskə gór, Na pwóšah poh Kotlíčəm, Kotlíča* (plur.), *U tráu poh Kotlíčəm, Kotlíškə gráben.*

4. *Brána.*

Na Boštjánc, Za nákowo (do sem pridejo gamsi čez zapadno steno, naprej ne morejo. Stari Bòs je v ta rob ugnal 17 gamsov, ker niso imeli prehoda, so se obrnili nazaj in eden za drugim poskakali čez Bôsa, ki je visel v platéh), *Zádən gráben, Ta rdéč gráben, Ta ərdéč kəp, Pər məcesn, Ta rušowe dolíne, Bobnarjeṵ pwáz* (drvar Bobnár iz Túnjic je po tej strmi grapi gonil macesne, toda do dna je prignal le še trske), *Na zúnej grábna* (tudi *Za búturo*), *Ta wóska lášta, Ta*

šróka lášta, Za vélbam, Ta gwobók grábən, Blèk, Vrh Bléka, Za Blékam, Kaptán, Ta košén pwáz, Wázarjeu pwáz, (tu je gonil les drvar Komatár, p. d. Lazar), *Kaptánskə pwaz, Za ta kriumo róbam, Obərlajtnantou pwáz, Ta spódna rávən, Ta zgórna rávən, Na Jérmanc, Pər jágrou gríč, Ta rdéča gríča, Ta rdéč pwáz, U Bobnárjə na skók, Požgán róf, U špətáu pər Bobnárjə* (v to votlino se zavlečejo ranjeni gamsi), *Pər ta otərgan gríč, Pər búklə, Pər wúknə, Pər məcésnə, Jérmanške griče, Jérmanškə fédər, Rokounáške wúkne, Ta rjáwa gríča, Siwnca, Záubəštajn* (ime je dal Smolé »Figovec« iz Ljubljane, ki je imel čez 30 let lov v Koncu), *Pər Martinežou bájt, Poh góbcam, Poh búklo, Poh kéudram, U sənožétəh poh Bráno, Pər Baróuc, Na stárəh frátah, Pírš stəzá, Na trék štəvílk, Gámsova lášta, Gámsova wúkna, Pər jávorjə, U sédəl pər stədénc, U Klín* (nom. *Klən*), *Pər aplénc, U podərtij* (podrta bukovina), *U Bósou lášt, Pər oučarij u Brán, Ta górna stəzá, Pər Kámərc.* (Dalje.)

Obzor in društvene vesti

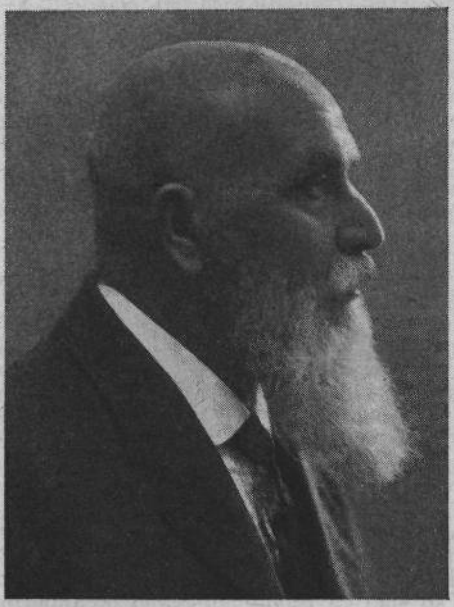

† **Tine Lesjak.** Štirideset let je bil goreč organizator planinstva, aktiven član podravske podružnice SPD v Rušah in njen ustanovitelj ter prvi predsednik od leta 1901 do leta 1937. Na rednem občnem zboru leta 1937 je bil izvoljen za častnega predsednika. Plodovito delo SPD Ruše je vso dolgo dobo let neposredno vezano na osebo Tineta Lesjaka.

Avstro-ogrski, nemški in nemčurski valpti so ga leta 1914 odgnali v graške zapore. Njih nasledniki — petokolonaši — so ga, bolnega starčka, leta 1941 izgnali z rodne grude v izgnanstvo!

Dolga štiri leta je v največji bedi in siromaštvu mislil samo na svoje zeleno Pohorje in svoje lepe Ruše. Novica, da je padel njegov sin Darko kot partizan talec v Valjevu, ga je leta 1943 strla. Začel je vidno hirati in je brez nege, primernih zdravil in primerne hrane, v večnem strahu pred razbojniškimi vojaki in četniki, venel kot planinska roža v nižavi. Samo upanje na zmagoviti konec druge svetovne vojne, misel na svobodo, na povratek v domovino ga je še držala v življenju.

Nekaj mesecev po vrnitvi v Ruše je zopet veselo zaživel med svojimi prijatelji in znanci, zima 1945/46 pa ga je priklenila na posteljo. Oslabel in izmučen od življenja je mirno zaspal in se za vedno poslovil od svojcev 7. marca 1946. leta.

Planinci Dravske doline in zelenega Pohorja ohranimo Tineta Lesjaka v lepem spominu s hvaležnostjo v srcu za njegovo patriotsko delovanje celih 40 let v prosveti in planinstvu. Ing. Teržan.

I. redna skupščina Planinskega društva Slovenije

v nedeljo, 24. februarja 1946, v mali dvorani kina »Matice« v Ljubljani.

Predsednik tov. dr. Pretnar Josip otvori skupščino ob desetih, ugotovi, da je zastopanih 17 podružnic po 105 delegatih, s čimer je dana sklepčnost v smislu § 15. društvenih pravil.

Na kratko poroča o sestanku planincev iz Slovenije konec junija 1945 v Ljubljani, ko je bilo soglasno sklenjeno, da krene naša planinska organizacija na nova pota ter da se vključi v vsedržavno telesnovzgojno organizacijo. Načelno je bilo sklenjeno, da tvori planinstvo po svoji strukturi neko samostojno telo v telesnovzgojni zvezi. Sodelovanje med planinskimi in telesnovzgojnimi organizacijami mora biti tesno, povezano, kar se izvede tako, da se medsebojno izmenjajo delegati. Nova pravila so se začela sestavljati. Glede premoženja je obveljalo načelo, da je vse premoženje PDS last slovenskega ljudstva ter ga upravlja PDS. Sedanja naloga PDS je, da izvede v praksi organizacijo po novih pravilih. Veliko delo nas čaka pri obnovi planinskih postojank in pri kulturno znanstvenem delu. Važno je, da PDS svoje delo usmeri na vzhod, kakor smo si že vedno želeli. Današnji zbor naj postavi temelje novega dela, ki se bo vršilo tovariško in nesebično v korist delovnega ljudstva.

Tajnik FOS-e tov. Rus pozdravi skupščino ter ji želi obilo uspeha. V novi dobi je treba dati delovnega ljudstvu čim večji razmah v množičnost. Opozarja, da se mora vršiti vse delo z vidika skupnosti ter da bi bilo kvarno, ako bi se ponavljali primeri, ko so nekateri mimo FOS-e skušali razdirati enotnost. Neprimerno bi tudi bilo, ako bi na zunaj napačno tolmačili avtonomnost naše planinske organizacije. Točne smernice je dal minister tov. Zoran Polič v svojem članku v »Poletu«. Današnja skupščina naj bo delovna ter naj ne izzveni v bojnih parolah majhnih skupin ali posameznika. Vsi predlogi naj bodo konkretni in konstruktivni. Slovensko ljudstvo ima planinsko organizacijo za svojo organizacijo. — Čim več kompetence naj dobi novo izvoljeni odbor, ki naj bo zastopnik vseh planincev v Sloveniji.

Delegat iz Gorice tov. Ludvik Zorzut prinaša tople pomladanske pozdrave iz Goriške. Tudi v Beneško Slovenijo so planinci že prinesli svojo zastavo ter si želijo čimprej združitev s svobodno Jugoslavijo.

Sledi tajniško poročilo tov. dr. Brileja: Danes dajemo pregled o delu Planinskega društva Slovenije za veliko razdobje šestih let — zadnja skupščina društva je bila spomladi 1940. Vmes leži doba največjih katastrof, kar jih je kdaj preživel naš narod. Slovenija je bila razkosana na dva dela, kjer je kruto gospodaril okupator, uničeval naš narod in naše premoženje, vse zato, da za vedno z zemlje zbriše naše ljudstvo in naše ime. Ni se mu posrečilo. — Nečloveškim naporom naše partizanske vojske je končno uspelo, da je pregnala in uničila zverinske tolpe. Zasijala nam je svoboda. — Marsikateri naših starih planinskih borcev je žrtvoval svoje življenje v boju za osvoboditev, naše misli se v globokem spoštovanju klanjajo spominu junakov. V Planinskem zborniku 1945 smo, omenjajoč nekatere, njim vsem hoteli postaviti skromen spomenik hvaležnosti in občudovanja.

Prevrat nas je našel na razvalinah društva. Od 69 koč jih je 49 uničenih, požganih; 20 jih še stoji, a so po večini izropane, mnoge brez temeljitega popravila, brez nabave inventarja, perila itd. popolnoma neuporabne. Velikansko premoženje društva, ki ga šele danes, ko smo ga izgubili, pravilno ocenjujemo, in ki je služilo razmahu planinstva in turizma v Sloveniji, je uničeno. 37 milijonov dinarjev vojne škode je prijavila društvena uprava in pri tem jo je brzčas ocenila še prenizko.

Brez dolgega premišljevanja in brez jadikovanja so planinci pogledali stvarnosti v oči ter pričeli, podprti od svojih mladih sil, z delom za obnovo. Vključili smo se v fizkulturno organizacijo, ki nam je z ozirom na posebni značaj planinstva dovolila v okviru telesnovzgojnega odbora za Slovenijo neko samostojnost. Pričeli smo popravljati svoje domove in koče, urejevati pota in markacije in graditi na ruševinah nova zavetišča — oporišča za razmah planinskega pokreta. Idejno smo se naslonili na mogočnega slovanskega soseda na vzhodu ter prevzeli od njega program množičnega in kolektivnega udejstvovanja

v gorah. Misli nam uhajajo na vzhod, ki ima za nas veliko zapeljivih in mikavnih ciljev, nove planinske knjige se pojavljajo v osnutku, naše planinsko glasilo bo, zunanje in notranje preurejeno, v kratkem spet z živo besedo oznanjalo lepoto naših gora. Društvo in podružnice se obnavljajo, članstvo se zgrinja delavoljno in delaželjno okrog novo izbranih vodstev ter se z navdušenjem udeležuje obnove. Mislim, da lahko z optimizmom gledamo v bodočnost. Mladina, podprta od razumnega vodstva modrih državnikov, bo poskrbela za to, da se zopet na široko razmahne življenje v naših gorah, ki bodo služile razvedrilu in telesni okrepitvi in osvežitvi našega delovnega ljudstva.

Dovolite, da vam v nekaj kratkih potezah prikažemo delo naših edinic v zadnji dobi in bodoče cilje in naloge, ki so si jih postavile.

Podružnica Ljubljana (prej Osrednje društvo SPD) je bila menda edina od vseh, ki je mogla po italijanski oziroma nemški okupaciji še obstojati in delovati. V imenu društva se je dalo marsikaj narediti za našo Osvobodilno fronto: društvo je zbralo na stotine zemljevidov za OF, oddalo svoje šotore, odvišne obleke, sanitetni material, orodje itd. za naše borce. Pod krinko planinstva so se vzdrževale zveze s partizani, koča v Iški in Dom na Polževem sta na videz služili izletništvu, v resnici sta pa bili zavetišče in zaklonišče za naše ljudi v gozdovih ter oporišča obveščevalne službe. Za iste namene sta bili ustanovljeni še dve zavetišči, eno v Samotorici nad Horjulom, drugo na Padežu nad Borovnico. Italijani so v jeseni leta 1941. požgali kočo v Iški in uničili v juliju naslednjega leta dom na Polževem.

Ljubljanska podružnica med vojno ni mogla oskrbovati svojih gorenjskih postojank. Odbor je moral križem rok gledati, kako so si razne nemške alpinistične organizacije prisvajale postojanko za postojanko.

Prevrat je zalotil podružnico v polnem gospodarskem razsulu. Koče po večini uničene, ostale izropane, ogromni dolgovi, nikakih dohodkov, nikakega premoženja. Kljub skoraj obupnemu položaju je podružnični odbor zavihal rokave in pričel takoj delati.

Glavno breme organizatornega dela za celo društvo, kakor vključitev SPD v FOS, sestava novih pravil, pogajanja s FOS-em je izvedla ljubljanska podružnica, odnosno njen predsednik. V poletni sezoni 1945 so že bili oskrbovani Dom v Kamniški Bistrici, Aljažev Dom v Vratih, Dom na Krvavcu, Erjavčeva koča na Vršiču ter po planinskem odseku FD Kamnik koča na Jermanovih vratih. Dalje je društvo pripravilo za božič 1945 Planinski zbornik, ki je izšel kot 46. letnik Planinskega vestnika. Na občnem zboru društva ljubljanske podružnice dne 12. decembra 1945 je bil izvoljen nov odbor, ki mu načeluje dr. ing. France Avčin, za tajnika je bil izbran tov. dr. Gerzinič. V odbor je prišlo mnogo mladih moči, ki bodo s svojimi silami in v duhu novih idej vodile društvo v smeri množične, vseljudske organizacije. Novi odbor se je z vso energijo lotil mnogih težkih nalog, ki ga čakajo: obnove koč, potov, markacij, ureditve društvenega gospodarskega položaja, pisarne, preroditve društvenega glasila, izdajanja rednih letnih publikacij, ureditve knjižnice, organizacije inozemskih ekskurzij itd.

Podružnica v Škofji Loki. Podružnica si je na občnem zboru 26. januarja 1946 izvolila nov odbor, ki mu načeluje tov. Tine Oman, tajnik Martin Šavnik, blagajnik in gospodar Avgust Potočnik.

Za bodoče delo si je podružnica postavila nalogo, da reorganizira članstvo, postavi že spomladi kočo na Ljubniku, ki je bila požgana 1. maja 1943, in obnovi v svojem področju markacije, kažipota itd.

Podružnica PDS v Radovljici si je na občnem zboru 3. februarja 1946 v Lescah izvolila za načelnika tov. Pavla Olipa in za tajnika Vlada Krištofa. Bodoče delovanje društva bo v glavnem obsegalo popis in pridobivanje članstva, dalje se kaže zanimanje za kočo Krisanolo na Dobrči in spodnjo postojanko na Stolu. Društvo zahteva, da se v njegovo področje vključita Stol in Pokljuka, kjer ima podružnica 4 ha lastnega zemljišča, Blejci pa svojo planino na Grajski planini in Lipanci. Podružnica bo skušala dobiti v svojo upravo eno izmed Triglavskih koč (zlasti se zanima za bivši Aleksandrov dom).

Podružnica na Jesenicah je imela občni zbor 4. februarja 1946. Vodil ga je dr. Miha Potočnik. Za načelnika je bil izvoljen tov. Uroš Župančič. O programu dela nimamo še poročil.

Podružnica Gorje pri Bledu se je na novo ustanovila na občnem zboru dne 6. januarja 1946. Novi predsednik je Franc Cundrič, tajnik Franc Kogoj. Že na občnem zboru so člani zbrali večjo vsoto za obnovo, sklenili, da bo treba napraviti novo pot preko Krasca, s čimer se bo pot od Rudnega polja do Tosca mnogo skrajšala in pridobila na razgledu. Prejšnje galerije kraljeviča Andreja se bodo v bodoče imenovale »Partizanski prelaz«.

Triglavska podružnica v Dovjem je zborovala 27. januarja 1946. Občni zbor je vodil načelnik Tine Potočnik. Koča na Mlinci je bila med vojno požgana, vse podružnično premoženje uničeno. Novemu odboru, ki je bil nato izvoljen, načeluje Janez Rabič. Podružnica želi, da se reševalna postaja vrne v Mojstrano, kjer naj organizira nov kader reševalcev. Novi odbor naj skuša dobiti v last ali najem eno od koč v Triglavskem pogorju, v teh kočah naj bodo oskrbniki, nosači, vozniki itd. domačini.

Podružnica v Kranjski gori je imela občni zbor 27. januarja 1946. — Iz poročila tov. Pečarja je razvidno, da koča na Gozdu sicer stoji, a je izropana. Podoben je položaj koče v Krnici. Poprava nadelane plezalne poti na Prisojnik je nujno potrebna. Za novega predsednika je bil izvoljen tovariš France Pečar. Podružnica si je dala za bližnjo nalogo ureditev poti na Prisojnik in Kriško steno ter obnovo koč v Krnici in na Gozdu. Odbor se zanima tudi za kočo za Akom. Sprejeti so še bili predlogi glede varstva flore, obnove, napisnih tabel, markacije potov v Karavankah, zbiranja podatkov o zaslužnih borcih partizanih v področju podružnice ter sestave poročila o njih delu.

Posavska podružnica PDS v Sevnici je imela občni zbor 27. januarja 1946. Vodil ga je dolgoletni predsednik podružnice Gostiša, ki je počastil spomin planinca Ivana Česna, železniškega uradnika z Zidanega mosta, ki je bil od okupatorja ustreljen. Nemci so raznesli imetje društva (okrog 150.000 din). Koča na Lisci je bila najprej izropana, 28. junija 1944 pa požgana. Za novega predsednika je bil ponovno izvoljen stari načelnik Gostiša, v odboru so zastopniki Brežic, Krškega, Radeč, Sevnice in Zidanega mosta. Podružnica hoče obnoviti kočo na Lisci, urediti grobove partizanov na Lisci in čimprej pričeti s plodonosnim delom.

Podružnica v Slovenski Bistrici. Zborovanje je vodil dotedanji načelnik dr. Simon Jagodič. Podružnica je izgubila dom pri Sv. Treh kraljih, ki je bil požgan 3. aprila 1944. Ostal je le pašnik in gozdna parcela. Za novega načelnika je bil izvoljen tov. Joža Šimenc, za tajnika Jože Rupnik. Podružnica se je lotila dela za obnovo koče pri Sv. Treh kraljih.

Podružnica Slovenjgradec je zborovala 22. januarja 1946. Predsednik tov. Miloš Grmovšek se je spomnil padlih članov partizanov in internirancev ter sporočil, da je podružnica izgubila med vojno vse tri koče (planinski dom na Plešivcu je bil požgan 29. avgusta 1942, koča pod Kopo na Pungartu 9. oktobra 1944 ter koča na Kremžarjevem vrhu). Odbor namerava obnoviti vse tri koče, a najprej kočo pod Kopo. Podružnica se je dela že lotila ter je zbrala že potrebni les in tudi del starega inventarja. Za novega predsednika te izredno delavne podružnice je bil ponovno izvoljen tov. Miloš Grmovšek, okrajni šolski nadzornik v pokoju, tajnik bo Bogdan Žolnir. Dokler ne sezida koče pod Kopo, namerava uporabljati podružnica Šulerjevo lovsko kočo pod tem vrhom. Podružnica ima v načrtu predavanja, skupne izlete in prostovoljno delo za obnovo koč.

Podružnica Maribor je imela občni zbor 13. januarja 1946. Zbor je vodil načelnik dr. Jože Bergoč. Sporočil je, da so bile med okupacijo požgane postojanke podružnice na Pohorju, da ne bi nudile opore okupatorju (Mariborska koča, Senjorjev dom). Od gozdne uprave v Podvelki je dobila podružnica v začasno upravo dve koči na Pesniku, ki sta že otvorjeni in za silo oskrbovani. Podružnica se zanima za razne postojanke na Pohorju. Novemu odboru na čelu je zopet dr. Bergoč. Podružnica se energično udejstvuje v obnovi koč, markacij in ostalih del.

Podružnica Ruše. Občni zbor 19. januarja 1946 je vodil dotedanji predsednik ing. Teržan, ki je počastil spomin slovitega partizana Alfonza Šarka in 67 tovarišev, ki so padli na Pohorju 7. januarja 1943. Dne 11. novembra 1943 so pogorele vse tri postojanke podružnice (Ruška koča, Planinka in Čandrova koča). Podružnica pa je že 30. septembra 1945 odprla bivšo Glančnikovo vilo na Plešivcu, ki ima sedaj ime »Koča nad Šumikom«, in je že opremljena s posteljami

in ležišči ter za silo oskrbovana. Markacijski odsek je obnovil poti Ruše—Smolnik, stezo na Plešivec in pot Ruška koča—Plešivec. Društvo bo od pogorelih postojank najprej zasilno obnovilo Planinko, načrti so že gotovi. Novemu odboru načeluje tov. ing. Lado Nejžar, tajnica Divna Janka.

Podružnica Mežica-Črna (občni zbor 13. januarja 1946). Sedež društva bo v Žerjavu. Za predsednika je bil izvoljen tov. Herbert Kališ, za tajnika Franc Mauhler. Društvo namerava urediti in dalje upravljati kopališče v Mežici, ki je last bivšega SPD Mežica-Črna. Koča na Peci je uničena, na njeno mesto bodo za prvo silo postavili manjšo leseno kočo. Rudniško upravo so prosili, da bi društvu začasno dala v najem Tomaževo kočo.

Podružnica Prevalje za Prevalje in Guštanj (občni zbor dne 20. januarja 1946). Novi načelnik je Josip Pernuš, tajnik Hinko Fabiani. Društvena postojanka na Strojni je izropana, inventar odpeljan. Društvo se zanima za hiši na Tratnikovem in Suhem vrhu. Želi tudi uporabljati bodočo postojanko na Uršlji gori. Podružnica pozdravlja ustanovitev snujoče se podružnice v Vuzenici.

Podružnica Poljčane (občni zbor 14. februarja 1946) se je oddolžila spominu tovariša Mira Ritonje, žrtve okupatorja, odličnega delavca podružnice. Okupator je uničil planinski stolp na Boču in odpeljal inventar. Društvo ima nad 27.000 din naloženega denarja. Novi predsednik je Oton Cajlhofer, tajnik Martin Podgoršek. Podružnica bo obnovila pogodbo s šolo pri Sv. Juriju (zaradi zavetišča) in z gospodarjem na Boču.

Podružnica Kamnik je imela občni zbor 27. januarja 1946. Vodil ga je dosedanji predsednik Maks Koželj. Društvo je dobilo od Osrednjega društva začasno kočo v Jermanovih vratih (na Kamniškem sedlu), ki je bila vse poletje že zasilno oskrbovana. Podružnica je dobila dovoljenje za gradnjo koče na Starem gradu nad Kamnikom. Koča že stoji, spodnji prostori bodo kmalu odprti. Društvo ima dalje v načrtu obnovitev markacij, popravilo potov v Kamniških planinah, zgradbo zavetišča na Podih. Podružnica ima 416 članov, priključijo se še Domžale, Mengeš in okolica. Novemu odboru načeluje tovariš Maks Koželj, tajnik je Štefan Repanšek.

Podružnica v Novem mestu je zborovala 10. februarja 1946. Tajnik je počastil spomin prof. Ferdinanda Seidla, ki je umrl med vojsko. Med vojno je bilo požgano zavetišče pri Gospodični na Gorjancih. Novi odbor: načelnik Janko Mižigoj, tajnica Malči Kos. Bodoče delo namerava podružnica usmeriti za obnovo markacij in zavetišča pri Gospodični, postavitev planinskega doma na Gorjancih, ustanovitev naravnih zaščitenih parkov za floro in fauno na Gorjancih in v Kočevskem hribovju.

Podružnica Rateče-Planica je imela občni zbor 2. februarja 1946 pod predsedstvom Jožefa Dolinarja, ki se je spomnil zaslug med vojno umrlega zaslužnega predsednika župnika Lavtižarja in padlih partizanov. Društveno premoženje je med okupacijo propadlo. Koča v Tamarju je bila izropana, treba jo bo obnoviti, gorska pota na Sleme, Mojstrovko, Jalovec, Ponco in Cipernik na novo urediti. Za novega predsednika je bil zopet izvoljen Jože Dolinar. Za svoje bodoče naloge smatra podružnica ureditev razmerja med društvom in agrarno skupnostjo Rateče-Planica in obnovitev zaznamovanih potov. Društvo se zanima za kočo na Poncah in planinsko postojanko pri Mangrtskih jezerih, pa tudi za karavlo na Peči in planinsko kočo na Planini. Vojašnica Denza pa naj bi se dodelila rateškemu Tujsko-prometnemu društvu, pri katerem sodeluje tudi podružnica.

Podružnica Tržič. Občni zbor 12. februarja 1946 je vodil tov. Salberger. Podružnica je izgubila vse postojanke (kočo na Bistriški planini, na Poljani, Dom na Kofcah, zavetišče v Gozdu in kočo pod Storžičem). Vendar se je takoj lotila obnove in že 14. oktobra 1945 izročila prometu preurejeno planinsko Oliipovo kočo na planini v Jasenu, ki je štela leta 1945 že 400 obiskovalcev. Društvo ima že načrte za zgraditev novega doma pod Storžičem. Zanima se za Bornov grad pod Sv. Ano kot osrednje izhodišče za vso planinsko okolico. Hoče postaviti na Zelenici smučarski dom in kočo na Korošici (pod Ljubeljsko Babo) ter planinsko postojanko na Dobrči. Kofce ne namerava obnoviti, pač pa preurediti lovsko kočo na Kalu in oficirski dom na Šiji planini. Na novo bo podružnica organizirala reševalno službo v Tržiču, obnovila markacije in tablice ter poživila delo vedno zelo agilnega fotoodseka. Za novega predsednika je bil izvoljen tov. Karol Globočnik, za tajnico Marija Salberger.

Od nekdanjih podružnic še niso sklicale občnih zborov:

1. Podružnica Kranj.
2. Podružnica Bohinj v Srednji vasi; nova podružnica za bohinjsko okolico bo ustanovljena v Bohinjski Bistrici.
3. Podružnica Črnomelj, ki sporoča, da se podružnica obnavlja, a je treba še malo počakati.
4. Podružnica Ribnica je že javila, da ne bo več obstajala.
5. Podružnica Litija je takisto sporočila, da se več ne obnovi.
6. Podružnica Šoštanj se ne oglasi.
7. Podružnica Rogaška Slatina se prav tako ne oglasi.
8. Podružnica Slov. Konjice je sporočila, da ne obstaja več.
9. Podružnica Dravograd pa piše, da bo pričela poslovati pozneje.

Razveseljiva je pa ustanovitev novih podružnic na Primorskem. Tako je nastala podružnica v Gorici 16. XII. 1945. Sledile so podružnice Ajdovščina, Vipava, Ilirska Bistrica. Dne 25. I. je bila ustanovljena podružnica v Idriji, dan nato 26. I. pa podružnica v Tolminu.

Tako nastajajo in se obnavljajo podružnice društva na Primorskem, kjer so pred prvo svetovno vojno že lepo uspevale. Upamo in trdno pričakujemo, da našemu planinskemu življenju na Koroškem zasije nova luč, ko tamkajšnjemu narodu po tolikih preizkušnjah napoči svoboda.

Finančno poročilo (prečita v odstotnosti blagajnika tov. dr. Brilej).

Poročilo o premoženjskem stanju glavnega odbora je kratko. Slovensko planinsko društvo kot celota je morala obstajati tudi med okupacijo, da kot pravna oseba zastopa interese planinske organizacije, ki je imela skoraj vse svoje nepremično premoženje na ozemlju, ki so ga zasedli nemški fašisti. Nemška oblastva so samovoljno prepisala lastnino SPD na razne podružnice nemškega planinskega društva. Glavni odbor s sedežem v Ljubljani je stalno vztrajal na tem, da svojih koč ne odstopi.

Za vzdrževanje pisarne so bila na razpolago le skromna sredstva, to je gotovina glavnega odbora leta 1941 3270 lir, dvigi iz poštne hranilnice 4500 lir ter iz konta reševalnega odseka 7318 lir. Tik pred vojno je reševalni odsek nabavil razno reševalno opremo in obvezila tako, da je bil konto že leta 1941 precej izčrpan. Ves material je bil izročen partizanskim edinicam že v pozni jeseni leta 1941.

Izdatki za administrativne posle glavnega odbora, ki so se nekaj plačali tudi iz reševalnega fonda, so bili prijavljeni kot vojna škoda. V smislu sedanjih določil je treba te postavke še naprej voditi v evidenci, dokler ne bo dokončno urejeno vprašanje povračila vojne škode. Dejansko pa glavni odbor danes nima nikakega premoženja; začasno si je izposodil nekaj denarja od ljubljanske podružnice, katerega pa bo moral seveda vrniti, ko se začno stekati od skupščine dovoljeni prispevki članov za glavni odbor.

Računski preglednik tov. Pučnik poroča, da je finančno poročilo natančno in da nima nadaljnjih pripomb.

Delegat iz Celja tov. Martelanc pripominja, da je Savinjska podružnica imela svoj občni zbor 11. januarja 1946. Namerava izvesti obnovo koč v Celjskem okolišu.

Delegat iz Kranja poroča, da je podružnica izgubila vse svoje premoženje, ker so vse tri postojanke požgane. Očistili so v poletju 1945 Dom na Krvavcu, vendar postojanke niso oskrbovali. Planinci iz Kranja so pripravljeni sodelovati pri delu za obnovo planinstva, prosijo pa, da se planinske postojanke pravilno razdelijo med poedine podružnice.

Delegat z Jesenic tov. Uroš Župančič poroča, da so se tamkajšnji planinci strnili v intenzivnem delu in pričakujejo čim več razumevanja za nadaljnje pogoje uspešnega sodelovanja.

Delegat iz Trbovelj tov. Simčič poroča, da podružnica obnovi svojo postojanko na Mrzlici in na Kumu. Za načelnika je bil izvoljen tov. Hrovatin.

Delegat iz Gorij pri Bledu tov. Cundrič poroča, da se galerije kraljeviča Andreja odslej imenujejo »Partizanski prelaz«. Podružnica zahteva v svojo upravo eno postojanko v Triglavskem pogorju.

Delegat iz Postojne tov. Zwölf poroča, da je bil sklican ustanovni občni zbor podružnice dne 22. II. 1946. Zbero čim več članov ter začno delati.

Delegat iz Prevalj tov. Pernuš poroča, da je bil dosežen sporazum s podružnico PDS v Slovenjgradcu, ki je odstopila svojo postojanko na Uršlji gori podružnici PDS v Prevaljah. Ta čimprej obnovi planinski dom.

Delegat iz Mojstrane tov. Dimnik opozarja, da odseva iz poročil podružnic neko malodušje, vse jadikujejo za izgubljenimi kočami, ki vendar ne tvorijo bistva za planinstvo. Spominja na prve partizanske odrede, ki so šli v borbo z golimi rokami, brez primernega orožja, ki so pa vendar v kratkem času ustvarili zmagovite brigade. Treba je dobiti borce, ki čutijo ljubezen do gora in ki pridobijo množice za poset naših planin in za udarniško delo pri obnovi.

Predsednik tov. dr. Pretnar omenja, da glede dodelitve koč sedaj ni bilo pristojnega organa, ki bi bil za to kompetenten, šele glavni odbor se bo bavil s tem vprašanjem.

Delegat iz Gorij tov. Cundrič pripominja, da so tamkajšnji planinci ostali idealisti in da ima podružnica veliko članov. potrebuje pa primeren delokrog za razvoj.

Martuljkova skupina:

Delegat z Jesenic tov. More je proti oskrbi kakršne koli postojanke za Akom. Martuljkova skupina naj ostane rezervat. Delegat iz Kranjske gore tov. Pečar pojasnjuje, da hoče podružnica PDS v Kranjski gori prevzeti le varstvo nad že obstoječo kočo na Senožetih. Delegat iz Ljubljane tov. Bučer predlaga, da se naj vsa Martuljkova skupina proglasi za nacionalni park. Predlog je bil sprejet.

Lastnina PDS:

Tajnik FOS-e tov. Rus poudarja, da so vse planinske postojanke PDS last naroda. Napačno je tolmačenje, ako razumevajo planinci iz določenega okoliša tam se nahajajoče postojanke kot izključno svoje naprave. Treba je obravnavati vprašanje premoženja PDS z vidika skupnega lastništva.

Predsednik tov. dr. Pretnar pojasnjuje, da je vsa imovina PDS last ljudstva. Pri upravljanju postojank ne smejo igrati vloge lokalni interesi. Vsaka podružnica PDS upravlja planinsko kočo v interesu skupnosti. Dolžnost podružnice je, da dela v korist postojanke. Bodoči glavni odbor PDS naj izdela točen načrt za upravljanje posameznih planinskih postojank in domov.

Delegat iz Kranjske gore tov. Pečar opozarja, da bodo planinci izgubili voljo do dela, ako podružnica ne bo pravni lastnik koče ter če bo glavni odbor dirigiral upravo.

Delegat z Jesenic tov. Miha Potočnik poudarja, da je lokalni patriotizem škodljiv. V sedanjem novem življenju se mora vršiti vse gospodarstvo po določenem načrtu, kar pa je mogoče le tam, kjer je enotno vodstvo. Za to je kompetenten edino glavni odbor, ki ima pregled čez delo in potrebe podružnic. Kočo bo upravljala tista podružnica, ki to po svojem delu zasluži. Ne smemo v planinskih kočah ustvarjati le gostilne in pri planinstvu gledati le na materialno plat. Ako hočemo s planinstvom v novo smer, moramo pomesti z dosedanjimi zastarelimi pojmi.

Predsednik tov. dr. Pretnar opozarja, da je z vprašanjem lastnine PDS neposredno povezano tudi vprašanje proračuna glavnega odbora PDS. Vse delovanje podružnice izhaja iz glavne centralne organizacije, katere izvršilni organ je glavni odbor. Izdelati bo treba načrt za delo, mimo katerega ne bo mogla iti nobena podružnica. V središču organizacije se morajo zbirati vsa sredstva in od tod bodo sredstva dodeljena onim rokam, ki bodo hotele delati. Vodstvo vsega gospodarstva pa mora iti preko osrednjega organa in to po točno izdelanem načrtu. Določiti bo treba vsoto za administrativne posle, za gospodarstvo koč in za tehnična dela. Vsaka podružnica bo dolžna delati v okviru načrta, predložiti bo morala točno poročilo, kaj hoče napraviti in s kakšnimi stroški je to zvezano. Glavni odbor pa bo iz zbranih sredstev dal na razpolago denar za dela, ki bodo dovoljena po sestavljenem načrtu.

Delegat iz Ljubljane tov. Evgen Lovšin poudarja, da je treba razčistiti vprašanje, kdo bo odločal o oddaji koč v upravo podružnicam, ali skupščina, ali glavni odbor, ali posebej za to določeni gospodarski odsek. Nadalje je treba

določiti vidike, pod katerimi bodo koče oddane v upravo, pri čemer bi bilo treba upoštevati 1. splošno narodni in socialno-politični vidik (nekatere koče so važne za vso državo ter je treba paziti, kdo jih upravlja), 2. upoštevati je treba finančna sredstva, ki jih zbere posamezna podružnica za svoje postojanke, 3. gledati je treba na število aktivnih delavcev v podružnici in 4. upoštevati je prvenstveno ono podružnico, ki se nahaja v bližini postojanke. Najprimernejše bi bilo, da bi glavni odbor dajal v upravo posamezne koče, kot posvetovalni organ pa bi mu bil dodeljen poseben gospodarski odsek. Vsaka delovna podružnica pa naj se zaveda, da kočo obdrži.

Podpredsednik FOS-e tov. Bojc opozarja, da ne smemo pri tem vprašanju imeti pred očmi samo ozkih gospodarskih problemov. Vzgajati moramo ljudi, ki bodo delali za ljudske interese in ki bodo nesebično postopali. Glavni odbor mora predstavljati interese vsega društvenega gospodarstva. Zato naj skupščina danes izvoli tak odbor, ki bo tem nalogam kos. Skupščina naj se otrese vsakega lokalnega interesa, to je osnovni pogoj za pravilni razvoj planinstva.

Tajnik FOS-e tov. Rus še pripominja, da naj o dodelitvi koč v upravo posameznim podružnicam dokončno odloči FOS-e, ki ne more imeti pri tem vprašanju nobenih stranskih interesov.

Delegat iz Ljubljane tov. Pučnik poziva podružnice k delu. Zato naj vsaka podružnica že sedaj prične z delom na svojem sedanjem področju in z obnovo svojih sedanjih postojank. Glavni odbor bo na to v sporazumu s podružnicami kasneje rešil vprašanje dodelitve koč posameznim podružnicam.

Predsednik tov. dr. Pretnar misli, da je predvsem potrebno, da skupščina osvoji načelo, da je vse premoženje PDS last vsega društva, da naj vsaka podružnica takoj napravi vse, kar more, da se društvo razgiblje, da naj glavni odbor izdela konkreten načrt za delo v bližnji bodočnosti, da ta načrt predloži skupščini v potrditev in da FOS-e dokončno potrdi priloženi sklep glavnega odbora. V gospodarski odsek naj se pritegnejo zastopniki vseh podružnic, ki sedaj v glavnem odboru še niso bile zastopane.

Delegat z Jesenic tov. Černe predlaga, da naj se uprava postojanke odvzame podružnici, ki ne bi delala po potrjenem načrtu in bi kočo slabo upravljala.

Po kratkem odmoru skupščina soglasno sklene:

Vse premoženje je last celokupnega »Planinskega društva Slovenije«. Glavnemu odboru naloži skupščina, da ob sodelovanju posvetovalnega organa, gospodarskega odseka, v katerega je treba pritegniti tudi zastopnike tistih podružnic, ki še niso v glavnem odboru zastopane, izdela načrt za delo in upravo koč po podružnicah PDS. Pri tem naj upošteva:

a) splošno narodni in socialno-politični vidik,

b) finančna sredstva, ki jih je podružnica zbrala za postojanko,

c) število aktivnih delavcev v podružnici in podružnico, ki je postojanki najbližja.

Izdelani načrt je treba predložiti FOS-e v potrditev. Dokler navedeni načrt ni potrjen, morajo podružnice svoje dosedanje planinske postojanke v redu upravljati ter delati za njih obnovo.

Po odmoru skupščina izvoli soglasno sledeči glavni odbor PDS:

1. predsednik dr. ing. France Avčin iz Ljubljane; 2. I. podpredsednik Tone Štajdohar iz Ljubljane; 3. II. podrpedsednik Fedor Gradišnik iz Celja; 4. III. podpredsednik dr. Miha Potočnik z Jesenic; 5. IV. podpredsednik zastopnik s Primorskega. — Odborniki: 6. Ljubo Tiplič iz Ljubljane; 7. Cene Malovrh iz Ljubljane; 8. Anka Tuma iz Ljubljane; 9. France Pintar iz Ljubljane; 10. dr. Leo Gerzinič iz Ljubljane; 11. Miha Bizjak iz Ljubljane; 12. Zorka Peršič za ZMS iz Ljubljane; 13. major France Nedog za ZMS iz Ljubljane; 14. Vinko Flerin iz Kamnika; 15. Avgust Primožič iz Tržiča; 16. Vladimir Krištof z Lesc; 17. Jože Šimenc iz Slov. Bistrice; 18. Bogo Gajšek iz Maribora; 19. Hinko Fabiani iz Prevalj; 20. dr. Simon Jenko iz Novega mesta; 21. Malči Kos iz Novega mesta; 22. se rezervira za zastopnika s Koroškega; 23. se rezervira za zastopnika s Primorskega; 24. se rezervira za zastopnika s Primorskega; 25. namestnik odbornika arh. Vlasto Kopač iz Ljubljane; 26. namestnik odbornika ing. Dušan Lasič iz Ljubljane; 27. se rezervira za delegata iz Ljubljane; 28. namestnik odbornika Franc Pečar iz Kranjske gore; 29. se rezervira za delegata iz Bohinja; 30. namestnik odbornika Miloš Germovšek iz Slovenjgradca; 31. član FOS-e Vojan Rus iz Ljubljane; 32. zastopnik vojske (delegat bo imenovan).

Računski pregledniki: 1. Tone Škrajnar iz Ljubljane; 2. Slava Kerševan iz Ljubljane; 3. ing. Lado Nejžar iz Ruš.

Disciplinski svet: 1. dr. Josip Pretnar iz Ljubljane; 2. Vladimir Jevšek iz Kranja; 3. Viktor Kodre iz Celja.

Gospodarski odsek: načelnik Tone Štajdohar iz Ljubljane; člani: dr. ing. Avčin iz Ljubljane, Ljubo Tiplič iz Ljubljane, major Janez Nedog iz Ljubljane, en zastopnik FOS-e ter po en zastopnik vsake podružnice PDS, ki bodo pozvane, da svojega zastopnika pismeno sporočijo.

Zastopnik IV. armije tov. Žitnik pozdravlja skupščino. Poudarja, da sedanja jugoslovanska armada ni v nobeni zvezi z bivšo jugonslovansko vojsko. Sedaj naša vojska hodi novo konstruktivno pot. Jugoslovanska armada ne stoji ob strani pri podvigih ljudstva, temveč tesno sodeluje z njim, ker so težnje naroda in vojske iste. Predvsem je treba k delu pritegniti mladino. Predlaga, naj bo v glavnem odboru zastopana tudi vojska, ker bomo tako v neposrednih stikih, kar bo važno za uspešno sodelovanje.

Predsednik tov. dr. Pretnar omenja, da so bile vse podružnice PDS pozvane, da na občnih zborih pritegnejo v svoje odbore tudi zastopnike vojske. Nujno potrebno je, da je naša jugoslovanska armada zastopana tudi v glavnem odboru.

Skupščina soglasno sklene, da določi v glavnem odboru PDS eno mesto za zastopnika vojske. Komando IV. armije je treba prositi, da določi stalnega zastopnika v glavni odbor.

Novo izvoljeni predsednik tov. dr. ing. Avčin se zahvali za izkazano zaupanje ter poda nekaj smernic za novo delo:

Kdor pozna delo PDS v pretekli dobi, ve, da mesto predsednika zahteva celega človeka. Toliko bolj danes, ko je PDS pretrpelo hude gospodarske udarce in ko čakajo novi odbor velike in vsemu planinstvu odgovorne naloge. Celega človeka pa zahteva od mene tudi moj poklic znanstvenika in profesorja tehnika. Širijo se naloge: pouk, industrija, znanstveni napredek. Vse to zahteva mnogo dela in časa, en sam človek pa ima na razpolago samo 24 ur na dan. Zato je predsedstvo PDS zame resnično velika žrtev ter bo nujno trpel moj poklic. Tu pa je vsak znanstvenik občutljiv. Zato upam, da me boste pravilno razumeli, če povem, da vežem svoj pristanek na nekatere pogoje.

1. Primoran sem odložiti mesto načelnika v ljubljanski podružnici, in sicer že z današnjim dnem;

2. pričakujem, da bom imel v novem glavnem odboru aktivne sodelavce;

3. že danes izjavljam, da po preteku ene poslovne dobe ne bom več mogel sprejeti izvolitve, če bi mi skupščina takrat zaupala to delo.

Če danes pod temi pogoji sprejmem zaupano mi mesto, je to le za prehodno dobo, ko hočem pomagati po svojih močeh, da potegnemo planinstvo iz starega koloseka na novi, širši.

S tega mesta se zahvaljujem tov. Pretnarju, planinskemu tovarišu in prijatelju iz dolgih let za njegovo planinsko delo. Malokdo ve, koliko nesebičnega dela, koliko stotin sej in sestankov in potov je bilo treba, da je naše predvojno SPD doseglo svojo višino. Delo v PDS je z egoističnega stališča nehvaležno. Sitnosti, nerazumevanje, zamere — plačilo pa le eno: zavest, da se žrtvuješ za lepo, človeka vredno idejo. Prositi moram za vso pomoč glavni odbor, da mi pomaga pri delu v moji resnični prezaposlenosti. Obenem se moram zahvaliti tudi vsem udom prejšnjega odbora za njih požrtvovalno delo.

Planinstvo je ena redkih panog človeškega udejstvovanja, kjer smo v slovanskem svetu za enkrat na čelu, in precej osamljeno. Mirno smo se lahko merili tudi z zapadnim svetom. V klasični deželi alpinizma, Švici, nisem nikjer našel inferiornosti, če pomislim na slovensko planinsko organizacijo. V vseh Alpah menda ni skupine, ki bi tako prijela, ki bi imela toliko in toliko čarov, kot naše slovenske gore. Ni to le moje mnenje, temveč tudi mnenje svetovno znanih planincev.

V Alpah je razvoj zaključen, je le še trening. Naši novi cilji so drugje, na vzhodu, na Kavkazu, v sovjetskem Pamirju, na strehi sveta. Doseči jih moremo, ako bomo fizično in moralno pripravljeni, in to je naloga PDS. Pogoj za to je dobra telesna vzgoja, naša telesnovzgojna društva, s katerimi moramo biti tesno povezani v delu — in sicer ne le pri glavi.

Drugi pogoj za razvoj planinstva je etničnokulturni moment. Zato naš privilegirani položaj, za katerega imamo polno razumevanje od zgoraj. Če že ne alpinizmu v ožjem pomenu, bomo morali dati planinstvu množični poudarek. Navajati moramo čim širše sloje, zlasti pa mladino, v visoko šolo telesne kulture, v gore. Le tako bomo izvežbali naraščaj pravih planincev, sposoben za samostojna in vrhunska dejanja.

Delo bo težko, žrtev mnogo, preden uspemo. Toda v slogi je moč. Formalnosti niso danes važne. Razvoj sam jih reši. Važno je, kaj bomo delali in kako bomo delali, da bomo dali zamrlemu planinstvu nov zalet, podoben zagonu, ki je kot plamen preletel naše gore po prvi svetovni vojni.

Planinstvo je eden glavnih faktorjev za pospeševanje prave kulture našega naroda. Stara solidna podlaga je tu, razumevanje in pomoč sta nam zagotovljena. Naša stvar je, kako primemo, da uspemo. To smo dolžni vsem Slovencem in še več — vsemu slovanskemu svetu. Mislim, da govorim iz izkušenj in da zadenem tudi vaše misli, če rečem, da je planinstvo srčna zadeva našega naroda. V tem smislu se bo moralo gibati bodoče delo PDS.

Skupščina pooblasti glavni odbor, da imenuje stalne zastopnike za FOS-e.

Določitev članarine. Skupščina soglasno sklene, da znaša članarina za člane PDS za leto 1946 začasno 30 din, pristopnina pa 10 din. Z ozirom na današnji načelni sklep in na lastnino PDS se pooblašča glavni odbor, da dokončno določi članarino, pristopnino in prispevek za upravo glavnega odbora za leto 1946.

Proračun za leto 1946. Skupščina pooblasti glavni odbor, da skupno z gospodarskim odsekom sestavi proračun za leto 1946.

Gorska reševalna služba. Predlog PDS na Jesenicah: Takoj naj se reorganizira gorska reševalna služba, katera si mora osvojiti takoj vse koristne pridobitve. Čimprej naj se tedaj skliče tečaj reševalcev in pritegne k sodelovanju mlajši naraščaj alpinistov. Reševalno moštvo naj se opremi sodobno. Naj se zavaruje, zave naj se svojih dolžnosti in priznajo naj se mu tudi vse pravice. Gorska reševalna služba naj bo centralizirana na Jesenicah in tesno povezana z ljudskimi oblastmi in Rdečim križem Slovenije. Skupščina sklene, da glavni odbor po reševalnem odseku v 14 dneh skliče sestanek reševalcev na Jesenicah, kjer bodo obravnavali organizacijo in smernice za bodoče delo gorske reševalne službe.

Društveno glasilo. Delegat iz Ljubljane tov. Cene Malovrh obrazloži predlog literarnoznanstvenega odseka, da se spremeni dosedanji naziv društvenega glasila »Planinski Vestnik« v »Triglav«. Svoj predlog utemeljuje s tem, da je 50 letnica društvenega glasila mejnik nove dobe, da naziv »Vestnik« ni primeren, ker je društvena publikacija glasilo. Ime »Triglav« pa je utemeljeno, ker označuje simboliko, izraženo v osvobodilnem gibanju. Skupščina soglasno sklene, da je naziv društvenega glasila PDS od leta 1946 dalje »Triglav«. Glavni odbor se pooblašča, da uredi finančno stran društvenega glasila.

Premoženje podružnic, ki niso obnovile svojega delovanja. Ta točka dnevnega reda je tesno povezana z današnjimi zaključki glede lastnine PDS. Skupščina zaradi tega soglasno sklene, da reši to vprašanje glavni odbor s sodelovanjem gospodarskega odseka.

Tov dr. Pretnar ugotovi, da je dnevni red izčrpan ter da so bili z dobro voljo vseh delegatov rešeni vsi problemi današnje skupščine, in sicer v najlepšem tovarištvu in z največjim razumevanjem. Zahvaljuje se za obilno udeležbo in zaključi skupščino ob 14.30.

Delo glavnega odbora PDS.

Prva seja glavnega odbora PDS in gospodarskega odseka je bila dne 5. aprila 1946 ob 15 v prostorih Trgovske zbornice v Ljubljani, Erjavčeva 11.

Navzoči: Dr. ing. France Avčin, Tone Štajdohar, Ljubo Tiplič, dr. Leo Gerzinič, Anka Tuma, Cene Malovrh, Miha Bizjak, Zorka Peršič, Janez Nedog, Tone Škrajnar, dr. Josip Pretnar, Vojan Rus, Andrina Levstik-Zaucer, Ivo Marsel, Janez Kveder — vsi iz Ljubljane. Dr. Miha Potočnik z Jesenic, Vinko Flerin iz Kamnika, Avgust Primožič iz Tržiča, Vladimir Krištof z Lesc, Ivan Čar iz Slovenske Bistrice, dr. Mile Jenko iz Novega mesta, Franc Pečar iz Kranjske

gore, Josip Tretjak iz Slovenjgradca, iz Kranja načelnik PDS Vladimir Jevšek, Maks Dimnik iz Mojstrane, Matija Klinar iz Gorij pri Bledu, Jože Dolinar in Jože Oman iz Rateč ter Avgust Potočnik iz Škofje Loke.

Konstituiranje glavnega odbora. Predsednik tov. dr. Avčin prečita listo glavnega odbora, izvoljenega na skupščini dne 24. II. 1946. Pripominja, da je AFŽ imenovala za svojo zastopnico v glavnem odboru tov. Levstik-Žaucer Andrino, dočim bo zastopnik vojske imenovan naknadno. Predlaga razdelitev odborniških mest ter opozarja, da je po pravilih in iz praktičnih razlogov nujno potrebno, da opravljajo važnejše funkcije tovariši iz Ljubljane, ki bodo stalno dosegljivi in se sej lahko redno udeležujejo. Za tajnika predlaga tovariša Tipliča, za njegovega namestnika tov. dr. Gerziniča, za blagajnika tov. Anko Tuma, za literarno-znanstveni odsek tov. Malovrha, kot zastopnika sindikatov tov. Pintarja, za markacijski odsek tov. Bizjaka, za gospodarski odsek tov. Štajdoharja, za alpinski odsek tov. Vlasta Kopača in tov. ing. Lasiča, za mladinski kader tov. prof. Zorko Peršič in tov. majorja Nedoga in za reševalni odsek tov. dr. Miho Potočnika. Odborniško mesto, rezervirano na skupščini za Ljubljano, naj zasede tov. dr. Arnošt Brilej. Soglasno sprejeto.

Tov. Jevšek iz Kranja izrazi željo, da bi podružnica Kranj dobila mesto v glavnem odboru. Odbor se s tem strinja. Podružnica PDS Kranj naj čimprej imenuje v glavni odbor svojega zastopnika.

Vprašanja planinskih postojank. Predsednik tov. dr. ing. Avčin poroča o sklepu skupščine, da je vse premoženje PDS last slovenskega ljudstva, upravlja ga pa glavni odbor. Izdelati je za upravo te imovine načrt, ki ga mora potrditi FOS-e. Če bomo to naredili, bo s tem izvršeno veliko delo. Dokazati moramo politično zrelost planincev. Dosedaj je bilo vprašanje uprave planinskih postojank še kamen spotike. Pojavila so se nezdrava tekmovanja in zgodilo se je celo, da je neka podružnica svojo zahtevo vezala z obstojem podružnice. To je dokaz nepravilne organizacije ter nezrelosti članstva podružnice. Zastopniki glavnega odbora ne smejo biti advokati svojih podružnic. Razumeti moramo stališče skupnosti, znebiti se moramo egoizma in lokalnega patriotizma ter delati vse le s stališča celote. Uprava koč bo centralizirana, obstojal bo zdrav, demokratičen centralizem, da ne bo gospodovala določena oseba ali skupina. Podružnice bi ostale brez dela, če bi jim hoteli izbiti iniciativnost. Če bo hotela podružnica graditi kočo, bo predložila načrt glavnemu odboru, ki ji ga bo odobril in nudil vso možno pomoč. Koča bo seveda v upravi podružnice vse dotlej, dokler jo bo v redu upravljala. Uvesti je treba centralno zbiranje sredstev po določenem ključu. Upoštevati moramo, da vse koče niso rentabilne in da se bodo iz dohodkov aktivnih vzdrževale pasivne koče. Postavljali bomo bivake, ki niso donosni. Gostilne je treba iz planinstva izločiti, ker nismo hotelsko pridobitno podjetje. Podružnice bodo morale polagati o svojem delovanju in gospodarstvu glavnemu odboru redne in natančne obračune. Oblasti so nam obljubile podporo za obnovo planinskih postojank, les brezplačno iz državnih gozdov ter izdelavo potrebnih gradbenih načrtov. Komisija za gospodarski načrt pri predsedstvu vlade nam je zagotovila večji kredit za obnovo koč. Kredit bo služil za nabavo materiala in za plačilo stroškov obrtnikom, dočim bodo morala biti dela izvršena udarniško. Dodelitev koč se bo izvršila v interesu celokupnega planinskega društva, upoštevala pa se bodo načela, ki so bila sprejeta že na skupščini: 1. splošni narodni in socialno-politični moment, 2. finančna sredstva podružnice, 3. število aktivnih delavcev v podružnici, 4. bližina sedeža podružnice.

Glavni odbor bo potreboval večji upravni aparat ter je za kritje administracije določen znesek 120.000 din, ki bi ga podružnice do polovice plačale s prispevki po 10 din od vsakega uda. Za ostalo polovico bomo morali najti poravnavo drugje. Glavni odbor je trenutno brez sredstev in mu je finančno pomagala ljubljanska podružnica iz svojih sredstev.

Tov. Štajdohar navaja nekaj statističnih gospodarskih podatkov, posebno za tiste, ki niso bili navzoči na zadnji seji. Potrebno je, da pravično in sodobno rešimo komercialno stran naših podružnic in da enkrat za vselej razčistimo nerešeni problem lastništva naših postojank. Če to vprašanje pravilno rešimo, odstranimo oviro, ki ovira pravi zalet planinstva in v marsičem podpira nezdravi pojav lokalnega patriotizma. Pred letom 1941 so imela planinska društva Slovenije 68 planinskih domov, koč in zavetišč. Od tega je ostalo vsega 20 koč, ki so delno poškodovane in izropane. Trenutno je oskrbovanih 9 postojank, in sicer

3 v Julijskih, 2 v Kamniških in 4 na Pohorju. V nastopni sezoni nameravamo obnoviti in opremiti vse ohranjene koče. Podružnica na Jesenicah je tudi vstavila v program prvomajskega tekmovanja postavitev bivaka za Akom. Ljubljanska podružnica namerava postaviti bivak na Podeh pod Skuto. Upamo, da bo do razmaha letne sezone problem našega Primorja ugodno rešen, kar nam bo odprlo pot v nove planinske predele. Poleg tega bo odpadla kontrola v obmejnem pasu, kar trenutno ovira dostop v Triglavsko pogorje in Karavanke.

Po pojasnilih in predlogih tov. Štajdoharja sklene glavni odbor sledečo upravno porazdelitev posameznih planinskih postojank:

1. Kočo pod Storžičem prejme v upravo podružnica v Tržiču. Koča pod Storžičem ni last podružnice, temveč jo ima le v najemu.
2. Dom v Kamniški Bistrici dobi v upravo ljubljanska podružnica.
3. Aljažev Dom v Vratih ljubljanska podružnica.
4. Triglavski Dom na Kredarici dodeli glavni odbor ljubljanski podružnici.
5. Koča pri Triglavskih jezerih bo v upravi ljublj. podružnice.
6. Češko kočo na Ravneh naj upravlja podružnica PDS v Kranju.
7. Cojzovo kočo na Kokrskem sedlu dobi PDS v Kamniku.
8. Kočo na Kamniškem sedlu (Jermanova vrata) dodeli glavni odbor podružnici PDS v Kamniku.
9. Kocbekov Dom na Korošici in
10. Frišaufov Dom na Okrešlju dobi v upravo PDS v Celju.
11. Dom na Komni je treba na vsak način obnoviti, oziroma še stoječe zidovje zavarovati. Komna bo postala važna točka, ko bo priključena Primorska, ker bo prehodna postojanka proti Krnu. Ljubljanski podružnici se naroči, da izdela načrte za obnovo Doma na Komni.
12. Koča pod Bogatinom se dodeli bohinjski podružnici.
13. Aleksandrov Dom pod Triglavom dobi podružnica PDS v Gorjah, ki naj čimprej preimenuje to postojanko, pri čemer naj ne uporabi imen zgodovinskih in političnih oseb.
14. Staničeva koča se dodeli podružnici PDS v Mojstrani.
15. Vodnikova koča se dodeli bohinjski podružnici, ki naj popravi pot skozi Voje. Boh. podružnica naj tudi obnovi katero izmed koč na Črni prsti.
16. Erjavčeva koča na Vršiču je dodeljena podružnici PDS na Jesenicah.
17. Kočo v Krnici in
18. Kočo na Gozdu dobi podružnica PDS v Kranjski gori. Jesenicam se dodelijo vsi skalaški bivaki. Kočo na Senožetih prevzame podružnica PDS v Kranjski gori.
19. Koča v Planici (Tamar) se dodeli podružnici PDS Rateče-Planica.
20. Kočo pod Kopo in
21. Kočo na Kremžarjevem vrhu naj upravlja podružnica PDS v Slovenjgradcu, ki ima tudi že pripravljen les za obnovo koče pod Kopo na Pungartu in kočo na Kremžarjevem vrhu.
22. Zlatorog. Tov. Štajdohar predlaga prodajo Zlatoroga, ki je opustošen in bi morali vanj investirati 1,000.000 din, katerih pa društvo nima. Društvu pa se nudi prilika, da »Zlatorog« takoj proda za 1,100.000 din državnemu gostinskemu podjetju »Turist Hotel«. Zaveda se, da je kupnina majhna, upoštevati pa je, da bo takoj izplačanih 400.000 din, ki jih društvo nujno potrebuje za plačilo raznih izdatkov in za obnovo koč. Razen tega je »Zlatorog« hotelska stavba, ki nima s planinstvom nič skupnega. Predlog, da se proda »Zlatorog« za 1,100.000 din državnemu gostinskemu podjetju »Turist Hotel« glavni odbor soglasno potrdi z dostavkom, da sklep odobri Fizkulturna zveza Slovenije.
23. Valvazorjev dom pod Stolom in
24. Prešernovo kočo pod Stolom prevzame v upravo PDS v Radovljici.
25. Krekovo kočo na Ratitovcu in
26. Kočo na Ljubniku naj obnovi podružnica PDS v Škofji Loki.
27. Hutarjeva koča in
28. Koča na Klopnem vrhu se dodelita podružnici PDS v Mariboru.
29. Kočo na Lisci naj obnovi podružnica PDS Sevnica.
30. Spodnjo kočo na Golici in

31. Kadilnikovo kočo na Golici naj obnovi podružnica PDS na Jesenicah.

32. Mariborsko kočo naj obnovi PDS v Mariboru.

33. Ruško kočo obnavlja podružnica PDS v Rušah.

34. Dom na Plešivcu obnavlja podružnica PDS v Prevaljah.

35. Koča na Veliki planini. Ljubljanski podružnici se naroči, da pripravi načrte za nov planinski dom na Veliki planini.

Gorska reševalna služba. Tov. dr. Potočnik poroča o sestanku gorskih reševalcev na Jesenicah. Centralna reševalna služba naj bi bila na Jesenicah, nato bi se organizirale obveščevalne in reševalne postaje. 13. in 14. t. m. bo reševalni tečaj v Krnici. Sestavljena bodo pravila reševalne službe in organizacije za reševalne in obveščevalne postaje, in sicer za Julijske Alpe na Jesenicah, za Savinjske planine v Tržiču, Kamniku in Celju ter za Pohorje v Mariboru.

Poročila. Za markacijski odsek poroča tov. Bizjak:

Delokrog delovanja poedinih podružnic glede vzdrževanja potov in obnove markacij bi ostal v splošnem isti kot do sedaj. Morebitne potrebne spremembe delovnega okoliša naj bi podružnice po možnosti uredile med seboj. V kolikor ne bi v tem pogledu prišlo do sporazuma, bi moral o tem odločati glavni odbor. Predvsem bodo podružnice v okolišu svojih koč skrbele za obnovo markacij in potov. Podružnice naj osnujejo za to delo posebne odseke iz vrst članstva, ne glede na to, ali so člani odbora ali ne. K tej obnovi naj se predvsem pritegne mladina, ki na udarniški način opravi precejšnje delo. Obnovijo naj se le potrebne markacije, štednja barve je važna. Markacije naj bi ostale v dosedanji obliki, okrogle in enotne za vse podružnice. Tudi napisne table naj bodo enotne iz pločevine ter naj jih dostavlja glavni odbor. Isto velja tudi glede barve, v kolikor je podružnica v svojem kraju ne bi mogla nabaviti. Z obnovo markacij in potov v obmejnem področju bo treba še počakati, dokler ne bodo ta področja dostopna. Glavni odbor pooblasti tov. Bizjaka, da po enotnem načrtu izvede markacije v planinskih predelih posameznih podružnic.

Tov. Avčin poroča, da bo ljubljanska podružnica dne 12. maja 1946 odkrila spominski steber padlim borcem-planincem v Kamniški Bistrici. Načrt je izdelal tov. arh. Kopač, ki vodi tehnično stran izdelave spomenika. Da plača stroške, je podružnica izdala bloke po 10 din in 5 din ter razglednice s sliko spomenika po 5 din.

Tov. Tiplič poroča, da je vseh podružnic 32. Podružnice so v Ajdovščini, Gorici, Idriji, Postojni, Tolminu, Vipavi in Ilirski Bistrici. Poroča, da so se po skupščini PDS, in sicer 27. februarja 1946 sestali v Ljubljani bivajoči člani glavnega odbora in obravnavali posamezne sklepe skupščine ter nato 1. marca 1946 dostavili vsem podružnicam okrožnice s potrebnimi navodili. Hkrati je glavni odbor na podlagi okrožnice zbral gradivo za današnje gospodarsko poročilo. Podružnice so tudi prejele zapisnik skupščine. Predlaga, da naj bo glava na vseh tiskovinah in dopisih PDS enotna. Enako naj bi bili enotni tudi žigi pri vseh podružnicah. Glavni odbor naj založi potrebno količino društvenega dopisnega papirja. V levem zgornjem kotu naj bo značka PDS ter besedilo: Fizkulturna zveza Slovenije — Planinsko društvo Slovenije. Sedež posamezne podružnice je pripisati. Podružnice naj naroče potrebno količino papirja pri glavnem odboru. Ako pa ima podružnica priliko, da si papir preskrbi v svojem kraju, naj ga naroči po enotnem načrtu. Enako naj tudi glavni odbor priskrbi enotne žige po predloženem vzorcu. Sedež podružnice naj se vstavi v vsak žig posebej. Za navadne dopise bi bil priporočljiv še žig z vodoravnim besedilom namesto tiskane glave. Stroške za nabavo papirja in žiga plača podružnica ob prejemu. Izkaznice naj bodo za leto 1946. v že izdelani obliki. Za leto 1947. bi bilo treba pravočasno priskrbeti osnutek in vzorec. Tov. Rus predlaga, da se dá osnutek štampiljke in znaka v potrditev FOS-e. Obenem predlaga, da naj PDS dostavlja FOS-e v vednost zapisnike sej glavnega odbora in njegovih odsekov. Sprejeto.

Tov. Tiplič poroča, da je pri glavnem odboru sočasno prevzel skrb za literarnoznanstveno delo tov. Cene Malovrh. Glede sklepa skupščine, da se ne sme postaviti v Martuljkovi skupini nobena turistovska koča, so podružnice prejele navodila. V proglasitev Martuljkove skupine za alpski narodni park pripravlja literarnoznanstveni odsek skupaj s Prirodoslovnim društvom konkretne predloge za ministrstvo za gozdarstvo.

Društvena publikacija bo glasilo celokupnega društva. Literarnoznanstveni odsek predlaga, da prevzame vse posle uprave društvenega glasila glavni odbor, kateremu sočasno predlaga v potrditev sledeči uredniški odbor: tov. Cene Malovrh, Leo Baebler, dr. Arnošt Brilej, Ivan Bučer. Tisk naj izvrši tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani. Celokupni stroški za kompletni letnik bi znašali 170.000 din, ki bi bili plačani z letno naročnino 100 din pri 1700 naročnikih. Podružnice so naprošene, da pridobijo čim več naročnikov. Skupno število naj presega 2000. Naklada bi znašala 3000 izvodov. Glasilo izide letos v več snopičih, tako da bo kompletni letnik obsegal ca. 240 strani, to je 15 tiskanih pol. V društvenem glasilu bo uvedeno tudi dopisovanje, ki bo med drugim prinašalo dragocene prispevke delovnega ljudstva. Podružnice so bile tudi že naprošene, da pridobijo oglase za glasilo. Glavni odbor naj potrdi višino naročnine, za katero je po kalkulaciji predlagan znesek 100 din, plačljiv tudi v dveh letnih obrokih po 50 din. Sprejeto.

Glede prvomajskega tekmovanja so podružnice sprejele osnutek načrta. Tekmovalni načrt ima namen pritegniti k tekmovanju množice, kar pa pri alpinističnih vzponih ne pride v poštev, zato so vzponi v tekmovalnem načrtu izpadli. Tekmovalni načrt potrdi glavni odbor.

Glede organizacije mladinskih izletov ter sodelovanja z Zvezo mladine Slovenije je akcija v teku.

Tov. Tiplič prečita iz »Poleta« odstavek zadnje plenarne seje FOS-eja od dne 8. in 27. decembra 1945, ki se glasi: Soglasno je bil sprejet sklep, da sedaj člani telesnovzgojnih društev ne bodo plačevali članarine PDS po številu svojih udov pri PDS. V zvezi s tem je mariborska podružnica vprašala, ali bi naj članske ugodnosti PDS uživali samo tisti udje, ki plačajo tudi članarino za PDS, ali v celoti, ali pa se zanje določi zmanjšana članarina. O predlogu in njega utemeljitvi je bil obveščen FOS. Tov. Rus pojasni, da bo o ureditvi razmerja PDS do FOS-e razpravljala skupščina FOS-e, kjer se bodo tudi določili prispevki za FOS in obratno. O sklepu bo PDS obveščeno. Tov. Rus še pripominja, da organizacijske komisije FOS-e pravkar zasedajo, in predlaga, naj bi tudi PDS v to komisijo imenovalo svoje zastopnike. Odbor imenuje v gospodarsko komisijo tov. Štajdoharja, v organizacijsko pa dr. Avčina.

Tov. dr. Gerzinič poda podrobno poročilo o zemljiščih, ki so pod agrarno reformo ali upravo narodne imovine in na katera reflektira PDS. K temu poročilu doda tov. Bizjak, da svet ob Sori za PDS ne prihaja v poštev, da bi pa prišel v poštev za FOS-e. Tov. Gradišnik iz Celja poroča, da je podružnica v Celju od ministrstva za gozdarstvo vzela v najem svet pod Tostom za dobo 30 let in proti najemnini 100 din. Koča bo obnovljena že do 30. junija. Odobreno.

Tov. Krištof predlaga, da se Roblekov dom ne obnovi, ker naj bi bila Begunjščica narodni park. Sprejeto.

Raznoterosti. Na poročilo tov. dr. Avčina, da obstajata dva predloga glede literarnoznanstvenega odseka, in sicer: 1. da deluje odsek pri glavnem odboru, 2. da ga glavni odbor dodeli ljubljanski podružnici, pripominja tov. Rus, da ni podana potreba, da bi bil literarnoznanstveni odsek dodeljen ljubljanski podružnici. Sklep: Literarnoznanstveni odsek je dodeljen glavnemu odboru.

Tov. Tiplič vpraša tov. Gradišnika iz Celja glede nacionalnega parka na Okrešlju. Podružnica PDS v Celju naj pošlje vse gradivo glavnemu odboru in naj priloži skico.

Tov. Dimnik iz Mojstrane poroča, da bodo konec aprila tega leta postavili bivak za Akom in vabi vse navzoče, da pomagajo pri prenosu bivaka.

Predsednik tov. Avčin zaključi sejo ob 19.30.

I. gorski reševalni tečaj v Krnici

od 12. do 14. aprila 1946

Tečaj je priredila »Gorska reševalna služba — Jesenice« v Krnici od 12. do 14. aprila 1946. Namen tečaja je bil združiti vse aktivne reševalce in plezalce ter vse one planince, ki so pripravljeni pomagati ter pristopiti h gorski reševalni službi. Povabilu so se odzvale tudi nekatere podružnice s prijavami planincev, ki naj bi se tečaja udeležili. Prijave so poslala PDS Jesenice, Kranjska gora, Rateče-Planica, Kranj, Tržič in komanda KNOJ-a. Žal se vsi prijavljeni niso tečaja udeležili. Ministrstvo je pokazalo mnogo razumevanja

za tečaj in z odobritvijo dopustov omogočilo udeležbo večjemu številu tečajnikov. Z dopisom z dne 9. IV. 1946 je komanda I. graničnega odseka II. divizije KNOJ-a (odsek bezbednosti) dovolila izvedbo tečaja v območju Vršiča in Krnice. Pripravljalni odbor je zaprosil tudi za nekaj hrane, ki jo je prejel po nakazilu mestnega odbora na Jesenicah.

Tehnično vodstvo tečaja je bilo poverjeno inž. Mirku Dermelju. Za administratorja je bil imenovan dr. Cene Zalokar, zdravniško službo je prevzel dr. Jože Hafner, za preskrbo in blagajno so skrbeli tov. Karel Korenini, Janez Gorjanc in Albin Oblak. Fotoreportažo pa je prevzel Jaka Čop.

Program tečaja je bil naslednji:

Petek, dne 12. aprila:

ob 15: zbiranje na postaji v Kranjski gori in po prihodu vlaka iz smeri Jesenice skupen odhod v Krnico,
ob 17: prijava in popisovanje tečajnikov v koči v Krnici,
ob 18: večerja,
ob 19: odprtje tečaja, kratko predavanje o pomenu reševanja (tov. Uroš Zupančič) in slučajnosti, objava programa in razdelitev tečajnikov v skupine,
ob 21: počitek.

Sobota, dne 13. aprila:

ob 5: budnica,
ob 5.30: zajtrk,
ob 7: odhod skupin na vežbališče v Gruntovnici in v območje skalovja pod Skednjem in zapadnim Prisojnikom,
ob 13: povratek z vežbališča,
ob 14: kosilo in odpočitek,
ob 16: na prostem predavanje dr. Reye »O vremenu«,
ob 18: večerja,
ob 19: predavanje dr. Joža Hafnerja o prvi pomoči,
ob 21: počitek.

Nedelja, dne 14. aprila:

ob 5: budnica,
ob 5.30: zajtrk,
ob 6: odhod skupin na vežbališče,
po 12: povratek v kočo,
ob 13: kosilo in zbor — ureditev blagajne,
ob 14: zaključek tečaja in odhod v Kranjsko goro.

V tečaj se je prijavilo iz podružnice Rateče-Planica 5 članov, iz Kranjske gore 3 člani, iz Tržiča 5 članov, iz Kranja 5 članov, z Jesenic 28 članov in 4 mladinci, iz Mojstrane 2 člana.

Skupno je bilo v tečaju 65 udeležencev, in sicer 42 civilnih tečajnikov in 23 članov KNOJ-a.

Kot gosta sta prisostvovala tov. dr. Oskar Reya in dr. Jože Hafner, ki sta predavala o vremenu in o prvi pomoči, ter kapetan J. Ciglar.

Vodstvo tečaja je tečajnike porazdelilo na šest skupin, katerih vežbanje so prevzeli skupinski vodje.

Izvedba in potek tečaja:

Na kolodvoru na Jesenicah smo se pred odhodom vlaka v petek popoldne dne 12. aprila sestali tečajniki s člani vojske in z drugimi tovariši. Po pregledu številčnega stanja na postaji v Kranjski gori smo odšli v Krnico. V Klinu nas je čakala hrana in slama, katero je bilo treba prenesti v kočo. Po prijavi tečajnikov je bila večerja, takoj zatem pa odprtje tečaja.

V kratkih obrisih sta tov. inž. Dermelj in Zupančič objasnila namen tečaja in potrebo po organizaciji gorske reševalne službe. Po razdelitvi tečajnikov v skupine in po objavi programa za naslednji dan so šli udeleženci ob 21 spat. Vodja tečaja je nato s skupinskimi vodji razpravljal še o programu in pouku tečajnikov, ki naj se izvede v pičlih dveh dneh. Ugotovili so stanje opreme in razdelili tečajnike na posamezne skupine; prav pri razdelitvi je bilo treba upoštevati opremo tečajnikov, ki so prišli brez smuči. Prvotni načrt, da bi se tečaja

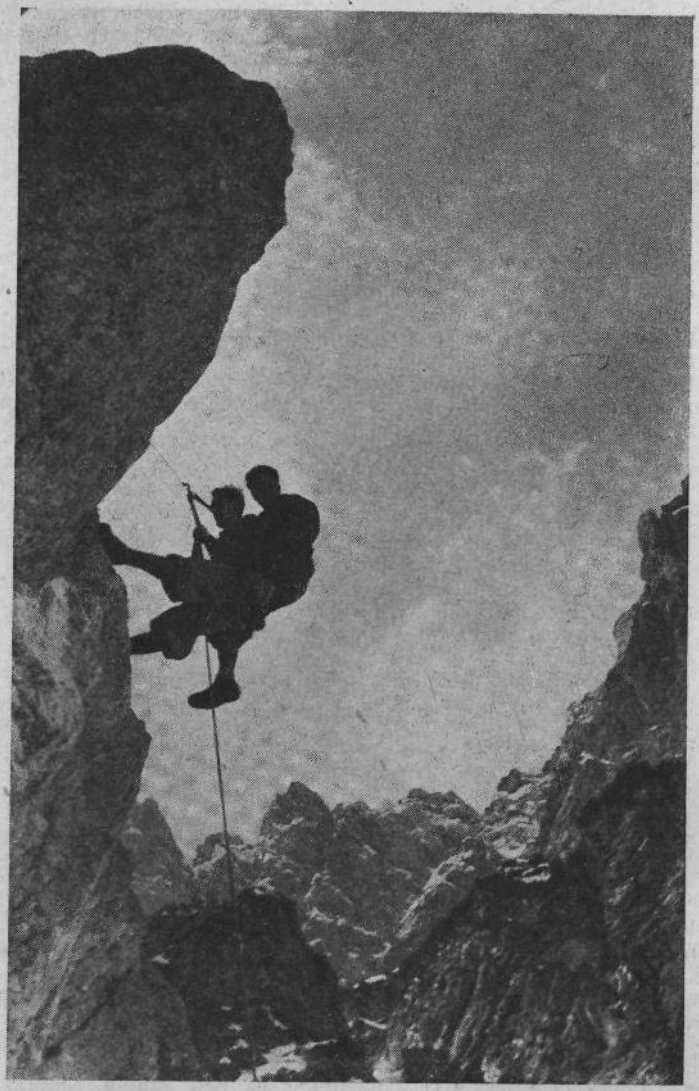

Prizor iz reševalnega tečaja v Krnici

udeležili le aktivni reševalci in dobri plezalci, se je moral spremeniti, ker so podružnice poslale popolne začetnike, katere je bilo treba prav tako priključiti k vaji težkega reševanja.

Sobota, dne 13. aprila:

Ob 5 zjutraj je bila budnica, ob pol 6 zajtrk, nato so se posamezne skupine z vso opremo zbrale pred kočo, kjer je vodja tečaja pregledal opremo in s posameznimi skupinskimi vodji še enkrat predelal program. Ob 7 je bil odhod na vežbališča.

Vsa oprema tečajnikov je bila: 17 vrvi, 60 klinov, 46 karabinerjev, 12 kladiv, 12 Prusikovih zank, 2 garnituri sond, 2 reševalni vreči, 1 Gramingerjev sedež, 10 deščic in Kramarjevih lestvic za frakture, 25 cepinov, 10 derez, 18 smuči.

Načrt dneva je določal, da se pred 13. uro ne sme nihče vrniti v kočo; vsak tečajnik je torej moral na terenu vztrajati šest ur brez hrane in v polni dejavnosti.

Dopoldne so se obravnavale s tečajniki sledeče vaje:

Skupna hoja v gosjem redu po različnem terenu, plazovitem snegu, vzpon po ledenikih, hoja preko razpok, navezovanje derez in krpelj, uporaba cepina in varovanje s cepinom, splošno o zimski opremi. Nato praktična vaja navezovanja, različni vozli, uporaba Prusikove vrvice, nato plezanje v lahkem in težkem terenu, spuščanje na različne načine, reševanje s pomočjo Gramingerjevega sedeža. Sondiranje in iskanje ponesrečencev v plazu, smučanje v navezi.

Ob pol 16 so vsi tečajniki odšli proti Klinu s predavateljem dr. Reyo, ki je na prostem predaval o vremenu v planinah. V eno in polurnem govoru je na kratko orisal vse činitelje, ki bistveno vplivajo na vreme, in podal smernice, po katerih naj se ravnajo planinci-reševalci pri svojih pohodih v planine. Po predavanju so se vrnili v kočo, po večerji pa je ob 19 predaval dr. Jože Hafner »O prvi pomoči pri nezgodah« ter s praktičnim predvajanjem pokazal več načinov obvezovanja, ki naj ga predvsem reševalci naslednji dan praktično vežbajo. Po daljšem razgovoru o tem in onem primeru poškodb so tečajniki ob 21 odšli spat.

Nedelja, dne 14. aprila:

Ob 5 zjutraj budnica. Ob pol 6 zajtrk in takoj zbor vseh tečajnikov pred kočo. Po pregledu njihove opreme in številčnega stanja so odšle tri skupine na vežbališče v skalovje pod Skednjem, tri skupine pa v skalovje Gruntovnice. S seboj so vzele skupine tudi nosilni vreči za spuščanje ponesrečenca.

Ob 12.05, 12.20 in 12.30 so se javili skupinski vodje Župančič, Brojan in Koblar zopet v koči s popolno opremo brez kakršnekoli nezgode med tečajniki ter sporočili: da so med poukom vežbali hojo po plazu, varovanje s cepinom, navezovanje derez in krpelj, padce na strmem snežišču, nato sondiranje, gradnjo medvedje luknje, transport ponesrečenca s smučmi, spuščanje posameznika preko 30 m previsne pečine in spuščanje ponesrečenca v vreči preko iste pečine. Na navideznem ponesrečencu so se ugotovili zlomi roke in noge ter poškodbe na glavi, katere so po izjavi zdravnika dr. Hafnerja, ki je bil prisoten, pravilno obvezali. Spuščanje v vreči, ki je med tečajniki sprva budilo dvom, odnosno negotovost, je vendar po nekaj poskusih uspelo in so ga vsi tečajniki želeli ponoviti. Prav tako so tudi vojaki še samostojno izvedli slično spuščanje.

Ob 12.10, 12.30 in 12.35 so se vodji tečaja javili tudi naslednji trije skupinski vodje Krušič, Medja in Dimnik ter sporočili, da sta reševanje in pouk potekla v redu in brez nezgod in da so vežbali navezovanje, plezo v lahkem in težjem terenu, kaminsko naoporo, varovanje, spuščanje posameznika in spuščanje v Gramingerjevem sedežu, nato improvizacijo nosil iz dveh drogov, praktično reševanje ponesrečenca z zlomljeno roko in nogo, prenos v provizornih nosilih do niže ležečega prodišča, nato prelaganje s smuči na nosila ter zopet v dolini prenos v vreči. Prisotna sta bila tudi zdravnik in bolničar. Na plazu so vežbali hojo po snegu z derezami, s krpljami, sondiranje, medvedjo luknjo, padce v snegu in varovanje s cepinom.

Po kosilu je bil kratek zbor z zaključnim nagovorom vodje tečaja in s poslovilnimi in zahvalnimi besedami kapetana tov. Ciglarja, ki je obljubil, da ponovno organizirajo tudi za KNOJ slične tečaje, pri katerih bi člani jeseniške gorske reševalne službe delovali kot instruktorji. Po ureditvi blagajne in drugih administrativnih zadev so tečajniki skupno šli na livado v Klinu, kjer so v prijetnem pogovoru in počitku uživali še poslednje sončne žarke nedeljskega popoldneva. Ob 17 so se tečajniki javili obmejni straži v Kranjski gori; s tem je bil tečaj zaključen.

Potek vežbanja posameznih skupin je tov. Jaka Čop večkrat fotografiral.

Kratek pregled poteka tečaja da sklepati, da je bilo že nujno potrebno načrtno usposabljati naše reševalce. Treba bo tudi že starejše izkušene plezalce večkrat pritegniti k tečajem, kjer bi imeli dovolj prilike obnavljati in preskušati svoje znanje. Med tečajniki so bili tudi popolni novinci, ki še nikdar niso plezali, in vendar se je prav pri njih videlo mnogo zanimanja in smisla za to udejstvovanje. Vodstvo tečaja je v kartotečnem listu vsakega tečajnika navedlo kratko oznako in pripombo o obnašanju in sposobnosti za nadaljnje vežbanje. Namen tega pa je tudi spoznati mlajše moči, ki bi tudi v drugih krajih in podružnicah

organizirali reševalno službo. Žal so se kljub prijavam nekaterih podružnic udeležili le tovariši iz Kranja.

O vsakem tečajniku je bil izpolnjen evidenčni list, ki naj se dobro hrani. Z navedenimi tečajniki naj ostane vodstvo v stalnih stikih in naj preko njih pritegne še druge iz vseh krajev in podružnic. Evidenčni listi so izpolnjeni vsaj imensko tudi za tiste tovariše, ki so jih podružnice prijavile kot reševalce in ki se niso tečaja udeležili.

Želeti je, da bi započeto delo, ki v današnjih prilikah gotovo ni bilo najlažje, rodilo mnogo uspeha in bi bilo temelj nadaljnjega razvoja v organizaciji »Gorske reševalne službe na Jesenicah«.

Odkritje spomenika padlim planincem-partizanom

v Kamniški Bistrici dne 12. maja 1946

V nedeljo dne 12. maja 1946 se je zbralo na tisoče planincev in ljubiteljev naših gora, da se udeležijo pietetne slavnosti, ki jo je priredilo Planinsko društvo Slovenije v spomin padlim borcem planincem. Ob tej priliki je društvo ob gozdni meji na jasi za Domom v Kamniški Bistrici odkrilo spominski steber, ki naj bo bodočim pokolenjem spomin in opomin na ljubezen in žrtev tistih planincev, ki so umrli zato, da bo naš narod mogel v svobodi uživati krasote naših planin.

Spominski steber je zamislil arh. Vlasto Kopač.

Izdelan je iz hrastovega hloda s premerom 40 cm in ima na spodnjem delu večbarvne rezljane robove, na zgornjem pa tri vdolbine, v katerih so na baker slikane podobe. Spodnja predstavlja partizanski napad, delo akad. slikarja tov. Slavka Pengova, stranski dve pa prikazujeta streljanje talcev in umiranje naših ljudi v koncentracijskih taboriščih Hitlerjeve Nemčije. Izdelal ju je tov. Ive Šubic. Sredi stebra, na sprednji strani, je vdelana bronasta plošča z napisom:

Borcem planincem
padlim v borbi
proti fašizmu
v spomin postavilo
PDS
1946

Steber je nasajen na 6 cm debelo železno os, vdelano v temeljno kamnito klado. Poleg tega pa so vdelana v ta temeljni kamen še štiri železna, kovana, pocinjena sidra. Bakrena streha na stebru predstavlja Triglav, ki ima zlato zvezdo na vrhu. Za ozadje spominskemu stebru bo uprava drž. rezervatnega lovišča Kamniška Bistrica posadila tise, pritlikavi bor, ruševje itd. Steber so postavili z udarniškim delom planinci iz Ljubljane.

Ob 10 dopoldne so se pričele spominske svečanosti. Za uvod je delavska godba »Zarja« zaigrala pretresljivo partizansko žalostinko »Kot žrtve ste padli«, ki je močno ganila zbrano ljudstvo. Nato je spregovoril tov. Cene Malovrh, načelnik literarnoznanstvenega odseka PDS, sledeče besede:

Tovarišice in tovariši! Slovenske gore so bile zvest in dober zaščitnik rodu, ki si je v dolgi, mučni, pa neenaki borbi izbijal pot v svobodo. Bodisi da se je slovenski človek zatekel kot partizan v njihovo okrilje, bodisi da jih je mučen in preganjan gledal iz dolin ali samo v duhu iz taborišč in temnic, vsekdar so mu bile opozorilo in pomnik naše neomajne volje k svobodi, poštenju in časti. Prav v gorah je slovenski človek videl simbol svoje pravice in svoje zmage.

Še bolj so se v tej borbi oklepali gora tisti, ki so jih poznali že od davnaj, in najbolj pa tisti, katerim so porasla pobočja dajala kruh in katerim je njih sonce že od rane mladosti vcepljalo prečudno, silno in neodjenljivo ljubezen do planin in preko njih do vse domače zemlje.

Mnogi med njimi, partizani-kmetje in drvarji, ki so v tem času zamenjali sekire z orožjem, pa planinci-gorniki, katerih cepina vajene roke so s hladno

Odkritje spominskega stebra v Kamniški Bistrici
(Tov. Kopač čita protestno brzojavko)

mirnostjo oklepale puške v zasedah gorskih zajed, se po končani zmagoslavni borbi niso vrnili več. Njihovi grobovi so raztreseni po vsem gorskem svetu slovenske zemlje. Na svojih potih prenekaterikrat naletimo nanje. Za skupnost so darovali življenje, ločeno so umirali in marsikateremu je priroda za vedno zakrila zadnje počivališče.

Vsem tem junakom-borcem, gorjancem in planincem postavljamo tu, sredi planin, skromen spomenik v spodbudo nam, ki nas pot večkrat vodi v gore, da se bomo trajno zavedali veličine našega skupnega osvobodilnega boja, pa v opombo rodu, ki pride za nami in ki tega boja sam ni doživel.

Planinsko društvo Slovenije, ki je sklenilo, da postavi ta spomenik, in vsi planinci Slovenije se s tem spoštljivo oddolžujemo spominu tovarišev, ki so umirali v gorah, braneč pred fašizmom svojo domačijo in svojo ter svojega ljudstva naravno pravico do življenja.

Naj s tega mesta izrečem zahvalo in pohvalo vsem tistim tovarišem in tovarišicam, ki so s prostovoljnim delom izdelali in postavili ta spominski steber.

V imenu slovenskih planincev proglašam s tem odkritje spomenika padlim partizanom-planincem v Kamniški Bistrici. Vas, tovarišice in tovariši, pa prosim, da z enominutnim molkom počastimo njih spomin.

Nato je tov. Malovrh odkril spomenik, ki ga je zakrivala modrobelordeča zastava, salve so zagrmele in zbrano občinstvo je zagledalo prikupno, na slovenska znamenja spominjajočo podobo spominskega stebra. Razne organizacije so položile vence, pevski zbor AFŽ je zapel žalostinko, resno slovesno razpoloženje je prevzelo vse navzoče.

Zvrstili so se nadaljnji govorniki, da v imenu svojih organizacij počaste nepozabne like planincev-junakov. Za FOS (Fizkulturni odbor za Slovenijo) je spregovoril tov. dr. Avčin, za Jugoslovansko armado tov. kapetan Mekinda, tov. Brlec za krajevni odbor Kamnik, tov. Pahor za AFŽ, tov. dr. Pretnar za MLO

Spominski steber v Kamniški Bistrici po odkritju

Ljubljana, prof. Kolar za CMD, tov. Kremžar v imenu gorskih vodnikov. Govorniki so s tehtnimi izvajanji naglašali neizmerno ceno žrtev, ki so jo mladi planinci plačali za našo osvoboditev. Tov. Kopač je nato prečital protestno resolucijo na naslov Sveta ministrov v Parizu, s katero tisoči udeležencev spominske proslave plamteče ugovarjajo zoper krivične nakane naših sovražnikov, ki nas hočejo oropati težko priborjenih pravic in preprečiti združitev vseh Slovencev v svobodni Jugoslaviji. Zborovalci so soglasno sprejeli besedilo protestne brzojavke ter navdušeno potrdili predlagane pozdrave maršalu Titu in tov. Kardelju.

Ves dan so nato množice planincev domačinov in gostov iz vseh krajev slovenske domovine v mogočnem mimohodu prihajale pred spominski steber, polagale vence in se v spoštljivem molku klanjale padlim planinskim tovarišem.

Planinsko društvo Slovenije je s spominskim stebrom v Kamniški Bistrici storilo lepo dejanje hvaležnosti, pietete in spoštovanja. Ko bomo hodili mimo spomenika proti Jermanovim vratom, na Kokrsko sedlo in na vrhove Grintovcev, se bomo vedno pred vstopom v hladne gozdove njih vznožja nekoliko ustavili pred stebrom partizanov-planincev, hvaležno počastili njih svetli spomin in se spomnili vseh, ki so darovali svoje življenje za svobodo naših gorá. A. B.

Sportni podvigi in tekme v naših gorah

Veleslalom na Krvavcu (31. III. 1946).

V nedeljo 31. marca 1946 je T. D. Storžič iz Kranja opravilo uspelo tekmovanje v veleslalomu. S to prireditvijo so Kranjčani organizirali novo standardno progo, ki gotovo ostane na vsakoletnem programu.

Proga je potekala po južnozapadnem pobočju Krvavca severno od doma in v drugem delu prešla v Tiho dolino. Start je bil na vrhu 1853 m, višinska razlika

je znašala 400 m, dolžina 1.5 km. Na progi je bilo postavljenih 54 vratec, ki so izpopolnjevale terenske težkoče. Vsa proga je bila v vzornem stanju. Na startu so bili skoraj vsi, ki danes nastopajo. Močno ekipo so poslali Jeseničani, vojska je bila zastopana po najboljših reprezentantih, Tržičani so bili polnoštevilni, Udarnik iz Ljubljane je postavil 14 tekmovalcev, drugi so bili iz Škofje Loke in Kranja. Nastopilo je v moški konkurenci 39 tekmovalcev, v ženski 7 tekmovalk.

Številni gledalci so imeli izreden užitek, ker je bil pregled proge z nekaterih točk idealen. Sonce je s svoje strani pomagalo do uspeha. Dom in koča na Kriški planini skorajda nista mogla sprejeti vseh množic. Udeleženci so imeli smuški dan, kakršen ostane v najlepšem spominu.

Tehnični rezultati so bili takile:

Ženske: 1. Vida Kotnik (»Jože Gregorčič«, Jesenice) 3.46; 2. Lojzka Praček (»Gregorčič«) 3.47; 3. Pavlina Torkar (»Gregorčič«) 3.53.

Moški: 1. Matevž Lukanc (JA) 2.44; 2. Ciril Praček (»Gregorčič«) 2.49; 3. Jože Bertoncelj (»Gregorčič«) 2.51.

Veleslalom na Okrešlju (21. IV. 1946).

Prav na sedanji meji med Jugoslavijo in Avstrijo je bil start prvega veleslaloma v spomin padlega partizanskega borca, smučarja in planinca Franceta Herleta. Številni tekmovalci FD »Grafičarja«, »Svobode«, »Mladosti« in »Slavije« iz Zagreba, FD »J. Gregorčiča« z Jesenic, FD »Tržiča«, FD »Maribora« in obeh celjskih fizkulturnih društev »Celja« in »Olimpa« so se pomerili na 2300 m dolgi progi z višinsko razliko 620 m in z 52 vratcami. S starta, ki je bil v višini 2070 m, se je nudil krasen pogled na našo mučeniško Koroško, za katere svobodo je dal svoje mlado življenje France Herle, sin Savinjskih planin.

Proga je bila po izjavah najboljših tekmovalcev mednarodne kakovosti. FD »Olimp« si je postavilo nalogo, da odslej vsako leto na Veliko noč izvrši Herletov veleslalom po istem terenu. Organizacija prireditve je bila popolna, tako glede prehrane in prenočišč, kot tudi tehnično.

Izid tekme: 1. Jože Bertoncelj (FD »J. Gregorčič«) 7.15,2; 2. Slavko Lukanc (FD »Tržič«) 2.20,6; 3. Ciril Praček (FD »J. Gregorčič«) 2.22,3.

Triglavski dan (28. IV. 1946).

Višek smuških prireditev je bil letos smuk s Triglava, ena najmogočnejših smuških tekem, ki jih moremo izvesti v naši državi.

Na startu se je javilo 81 tekmovalcev in 12 tekmovalk. Snežne prilike so vsilile spremembo prvotno razpisane proge. Za moške je bil start tik pod vrhovi Rži v višini nad 2500 m, ženske pa so nastopile na običajnem mestu nad Staničevo kočo. Cilj je bil skupen na Apnenici, ker niže sneg ni bil več dober za tekmovanje. Moška proga je bila dolga okrog 2700 m, ženska pa 2400 m.

Smuk s Triglava smo izvedli letos še v dobrih snežnih prilikah ob prav lepem vremenu. S tem, da smo preložili start pod vrhove Rži, je tekma postala prirodno slikovitejša. V bodoče bi bilo treba ravno to prireditev fotografsko in filmsko bolj izkoristiti, ker bi s takimi slikami pridobili odlično propagandno gradivo ne samo za smučanje, temveč tudi za propagando turistike v naših krajih.

Doseženi uspehi na triglavskem smuku: 1. Poldka Švigelj-Pernuš (FD »Bled«) 3.46,9; 2. Lidija Srebrnič (»Krn«, Gorica) 4.24,6; 3. Lojzka Praček (»Gregorčič«, Jesenice) 4.34,4.

Moški: 1. Ciril Praček (»Gregorčič«, Jesenice) 2.39,9; 2. Slavko Lukanc (»Tržič«) 2.41; 3. Matevž Lukanc (JA, KNOJ) 2.41,6.

Veleslalom v Krnici (5. V. 1946).

Tekmovanje v smuških likih, ki ga je dne 5. V. 1946 priredila v Krnici uprava Kluba II. divizije KNOJa, je prav dobro uspelo. Število tekmovalcev (51) je dokazalo, da je smučanje tudi pri nas zajelo že široke ljudske sloje. Kljub nekoliko slabemu vremenu so se zbrali na startu naši najboljši tekmovalci. Proga, ki je merila 1800 metrov, je vodila od starta pod Kriško steno po snežniku nad Kočo v Krnici, kjer je bil cilj. 54 vratec je zahtevalo od tekmovalcev obilo tehničnega znanja, ki ga mnogi niso pokazali.

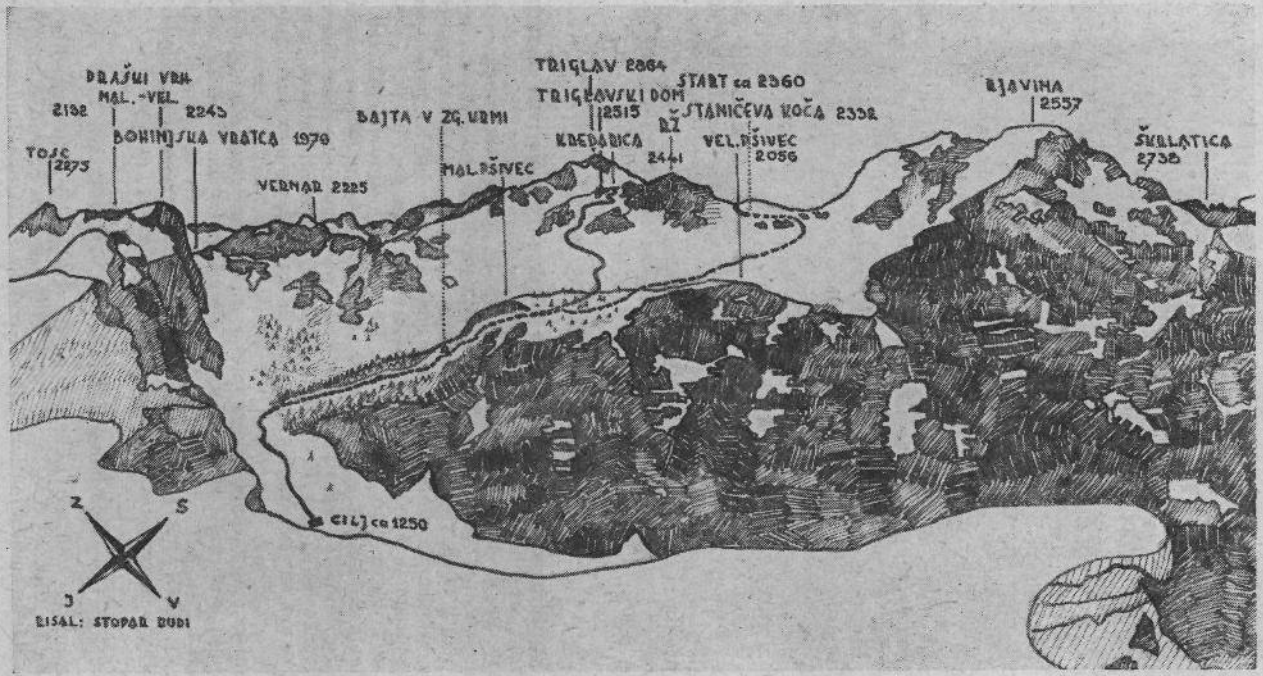

Triglavski smuk

Tehnični rezultati so bili takile:

Ženske: 1. Vida Katnik (3.04); 2. Lojzka Praček (3.49); 3. Poldka Švigelj (4.19).

Med moškimi je bil vrstni red: 1. Ciril Praček (FD »Gregorčič«) 2.11,6; 2. Matevž Lukanc 2.14,6; 3. Slavko Urbar 2.18,9.

Veleslalom za Akom.

14. aprila: Slalom pod Rogljico: nastop v višini 1600 m, dolžina proge 400 m, višinska razlika 80 m, 33 vratic; proga poteka na plazu pod strmimi pečinami Rogljice. — 1. Ciril Praček 1:29.7 med 26 tekmovalci.

12. maja: Slalom za Akom: start v višini 1500 m, dolžina proge 500 m, višinska razlika 100 m, 38 vratic; proga poteka po plazu pod Široko pečjo. — 1. Matevž Lukanc v času 1:51.4 med 28 tekmovalci.

14. julija: Slalom za Akom: start v višini 1300 m, dolžina proge 200 m, višinska razlika 30 m, proga speljana po najnižjem plazu za Akom. — 1. Jože Bertoncelj v času 0.56 med 24 tekmovalci.

Kolesarska dirka s Krima v Ljubljano.

V nedeljo dne 5. maja 1946 je priredilo Telesnovzgojno društvo »Krim« prvo društveno kolesarsko dirko na 35 km dolgi progi s Krima v Ljubljano. Organizacijsko je bila dobro izvedena, vreme kot nalašč za dirke. Tekmovalci so vozili povprečno 32 do 34 kilometrov na uro. Edina neprijetnost je bila, da so imeli prav vsi defekte zaradi slabih gum. Zato nekateri niso mogli pripeljati do cilja. Dirkačem so bila razdeljena priznanja.

Dirke so bile v temle vrstnem redu:

Seniorji: Proga Krim—Ljubljana, 35 km. 1. Franc Štibernik v času 1:02,48; 2. Franc Gartner 1:06,47; 3. Stanislav Blatnik 1:07,19.

Juniorji: Proga Iška vas—Ljubljana, 18 km. 1. Jože Gorše v času 0:38,37; 2. Marjan Končar 0:41,52.

Seniorke: Proga od Mokarja do Ljubljane, 6 km. 1. Ela Jančar v času 0:8,37; 2. Draga Ambrož 0:10,29; 3. Zdenka Ambrož 0:13,00.

Planinski tabor na Nanosu

Ljubljanska podružnica Planinskega društva Slovenije se je z veseljem odzvala vabilu primorskih rojakov planincev, da se udeleži ob binkoštnih praznikih »Planinskega tabora na Nanosu«.

Iz Ljubljane se je odpravilo 44 planincev izletnikov v nedeljo, dne 9. junija zjutraj z vlakom do Postojne, kjer smo si ogledali krasote naše znamenite Postojnske jame. Zvečer smo v prijetni družbi postojnskih planincev nadaljevali pot z avtom proti Razdrtemu, od koder smo takoj krenili proti cilju — na Nanos. Prenočišče nam je nudila planina poleg cerkvice sv. Hieronima. V zgodnjih jutranjih urah smo se povzpeli na Suhi vrh, kjer se nam je nudil prekrasen razgled po naši lepi Primorski tja do sinjega Jadrana. Pot nas je vodila od tod dalje po sončnih planinah na kraj, kjer je bil »Planinski tabor«. Udeležilo se ga je okrog 2500 izletnikov iz vseh krajev Primorske, Goriške, Istre in Trsta.

V prijetni bratski družbi so nam ure na »Taboru« prehitro minevale. Sijajno razpoloženi in z najboljšimi vtisi smo se z avtom vračali preko Sv. Vida, Vipave, Razdrtega in Postojne, kjer smo presedli na večerni vlak proti Ljubljani.

Vsi udeleženci so bili z organizacijo izleta zelo zadovoljni; našim dragim primorskim rojakom smo obljubili, da jih v najkrajšem času zopet obiščemo.

Predavanja PDS

V pretekli pomladi je literarnoznanstveni odsek PDS priredil v Ljubljani dve uspeli predavanji. Dr. Oskar Reya je 11. marca 1946 vodil poslušalce na Kavkaz in jim opisal svoj vzpon na Elbrus (5629 m), najvišji vrh tega gorovja. Predavanje je obiskalo okrog 300 planincev, ki so z zanimanjem sledili izvajanju predavatelja in živahnemu pripovedovanju o potovanju po ZSSR v času, ko so bivše jugosl. oblasti preprečevale vsak stik z bratsko sovjetsko državo in strogo

preganjale vsakega, ki si je upal prekršiti prepoved potovanja na vzhod. Vrsta posrečenih posnetkov, ki je spremljala predavanje, je prikazala lepoto kavkaških gorá.

Dne 17. aprila 1946 je predsednik PDS dr. ing. Fr. Avčin predvajal v nabito polni Frančiškanski dvorani ob udeležbi 450 gledalcev svoje odlične barvne diapozitive, posnete v najvišjih alpskih predelih Evrope. Pokazal je nad 200 dovršenih scenerij s švicarskih in savojskih gorá ter zaključil predavanje z manjšo serijo slik iz domačih krajev. Lahni humor in duhovita anekdota, s katerima je govornik izpopolnil in olepšal svoje predavanje, sta učinkovito prispevala k nespornemu uspehu večera. Ko je govornik ob zaključku primerjal lepote tujih gorá z mikavnostmi našega domačega planinskega sveta ter brez obotavljanja prisodil našim Alpam prvenstvo, mu je številno zadovoljno poslušalstvo živahno in navdušeno pritrdilo. — Čisti dobiček prireditve (1896 din) je predavatelj določil za spomenik padlim partizanom v Kamniški Bistrici.

A. B.

Množični izleti PDS — Putnik v letu 1945-1946

Ljubljanska podružnica Planinskega društva Slovenije je od septembra 1945 dalje v zvezi s »Putnikom« prirejala množične izlete svojega članstva. Pri teh izletih je planinska podružnica sestavljala program in usmerjala izlete v razne planinske postojanke, Putnik pa je urejal prevoz in prehrano potnikov. Udeležba je pokazala, da so bili ti izleti pravilno zasnovani in da so ustrezali želji in razpoloženju udeležencev. V naslednjem na kratko poročamo o teh izletih in navajamo v oklepaju število udeležencev: 1. 9. IX. 1945 izlet v Bohinj na Bohinjski festival (632 oseb); 2. 29.—30. IX. Kranjska gora—Vršič (51 oseb); 3. 21. X. 1945 Tržič—Planina v Jasenu. Otvoritev nove koče tržiške podružnice na planini v Jasenu pod Storžičem. Ob tej priložnosti se je izmed 28 udeležencev 24 oseb povzpelo na Storžič. 4. 14. X. Kamniška Bistrica (29); 5. 28. X. Kamniška Bistrica (30 oseb). Pri zadnjih dveh izletih so se številni udeleženci povzpeli na Jermanova vrata ali na Kokrsko sedlo. 6. 30. XII.—1. I. 1946 Krvavec, silvestrovanje in novoletni smučarski izlet (30 oseb). 7. 12.—13. I. 1946 Planica (23 oseb). 8. 13. I. Planica (23 oseb). 9. 19.—20. I. Planica (19 oseb). 10. 20. I. Planica (22 oseb). 11. 26.—27. I. Planica (18 oseb). Izleti v Planico so bili v smučarski sezoni stalno vsako nedeljo in so vodili izletnike do Tamarja. 12. 1.—3. II. Bohinj (39 oseb). 13. 24. III. Planica (smuške tekme za prvenstvo univerz, 680 oseb). 14. 12. V. Kamn. Bistrica, odkritje spomenika planincem-partizanom (1000 oseb). Pri manjši udeležbi so avtobusi prevažali udeležence, pri večjih pa posebni vlaki. — V tej sezoni bo PDS nadaljevalo množične prireditve in vodilo svoje članstvo vsako nedeljo v najlepše predele naših planin. Nameravani so tudi izleti v gorske pokrajine našega Primorja. Do 10. julija so bili že sledeči izleti: 2. junija iz Gozda na Vel. planino in čez Konja v Kamniško Bistrico (36 udeležencev); 9. in 10. junija planinski tabor na Nanosu (iz Ljubljane 47 udeležencev); 16. junija pohod iz Cerkelj na Krvavec (44 udeležencev); 30. VI. iz Tržiča preko Loma na planino v Jasenu in od tod vzpon na Storžič s sestopom v Preddvor (51 udeležencev); 7. julija s kamionom do Savice in vzpon čez Komarčo do koče pri Triglavskih jezerih, povratek mimo Črnega jezera in Komne v dolino (48 udeležencev).

A. B.

Varujmo gozdove pred požari

Večina gozdnih požarov nastane zaradi brezbrižnosti in nepazljivosti gozdnih delavcev, izletnikov in nabiralcev raznih gozdnih proizvodov, ker netijo ogenj v gozdu ali ob robu gozda in lahkomiselno odmetavajo tleče ogorke cigaret in vžigalic.

Da se gozdni požari preprečijo, odreja ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo v smislu veljavnih zakonitih predpisov naslednje:

1. Kuriti v gozdu je prepovedano. Le osebam, ki se morajo iz tehtnega razloga muditi dalje časa v gozdu, je dovoljeno kuriti po dejanski potrebi, toda samo na določenih krajih in ob potrebnih varnostnih ukrepih.

2. Odmetavanje neugašenih ogorkov in tlečih vžigalic v gozdu ali na robu gozda, nadalje zažiganje smolnatega drevja je najstrože prepovedano. Na prvo se predvsem opozarjajo planinska društva, ki naj nabijejo po-

V Klinu

trebna opozorila v planinskih kočah, na zadnje poškodbe, ki jih povzroča posebno nedorasla mladina, opozarjamo starše in šolska upraviteljstva.

3. Požiganje sečnih prostorov, trat in drugih ploskev v gozdu ali na robu gozda je dovoljeno le ob popolnoma mirnem in vlažnem vremenu pod pogojem, da je dotičnik prej počistil ob robeh zadosti širok pas in s tem onemogočil prehajanje ognja v gozd.

4. Gozdovom ob železniških progah morajo njih lastniki posvečati posebno pažnjo. Skrbeti morajo, da kraje, kjer se je sekalo, očistijo ostankov (trsk, vejevja, vrhačev).

5. Kdor najde v gozdu ali ob gozdu neugašen ogenj, naj ga takoj pogasi. Ako tega ne more, je dolžan obvestiti o tem stanovalce prve hiše, do katere pride. Stanovalci morajo o požaru takoj obvestiti predsednika KLO in gozdnega posestnika oziroma njegovo osebje. Kdor tega ne stori, bo kaznovan.

Pozivu gozdnega posestnika ali pa njegovih uslužbencev, predsednika KLO, gozdarskih organov, pristojnega poveljnika NM ali komandanta vojaške edinice pri gašenju požara se mora odzvati brezpogojno vse okoliško prebivalstvo. Opremiti se mora s potrebnim orodjem (krampi, lopatami, rovnicami, sekirami itd.) ter nemudoma iti na pogorišče.

Vodstvo pri gašenju prevzame najvišji prisotni gozdarski organ, če pa tega ni, predsednik KLO ali njegov namestnik ali organ NM ali vojaške edinice, kateremu se mora vsak brezpogojno pokoriti.

Po dušenju, odnosno gašenju požara mora ostati na pogorišču straža tako dolgo, dokler ni odstranjena vsaka nevarnost, da se požar ponovi.

6. Predsednik KLO je dolžan o požaru takoj obvestiti najbližjo edinico NM ter javiti telefonično ali telegrafično vsak posamezni primer pristojnemu okrajnemu LO.

Voditelj gasilske akcije naj v primeru nevarnega gozdnega požara, ki ga z lastnimi sredstvi ne more udušiti, zaprosi za nujno pomoč vojaštvo potom okrajnega LO, ki to prošnjo z utemeljenim predlogom po najkrajši poti sporoči pristojnemu okrožnemu LO.

7. Vsakdo, ki zakrivi gozdni požar, bo kaznovan po določilih gozdnega, oziroma kazenskega zakona ter odgovarja za povzročeno škodo. Za škodo, ki jo povzročijo nedoletni otroci, odgovarjajo starši, za pastirje pa gospodarji, odnosno pašniške zadruge.

Slovensko planinsko društvo Trst

Ob koncu marca se je ustanovila organizacija planincev v Trstu. Konstituiral se je pripravljalni odbor, ki je takoj od početka jel organizirati društvo in pričel misliti na primorske planinske postojanke: kočo ob Glinščici blizu Trsta (plezalni teren), kočo na Javorniku nad Idrijo, obe koči na Snežniku, kočo na Učki, kočo v Trnovskem gozdu, na Modrasovcu in Selavcu, na Črnem vrhu, na Škrbini, na Lomu, Ravneh, Žabčah, Kalu pod Migovcem, na Logu, spomenik na Krnu, koče v Trenti, ob Splevtskih jezerih, pod Ozebnikom na Jalovcu, v Koritnici, na Mangrtu, na Kaninu, na Kriških podih, na jame v Škocjanu, Slivju, Pliskovici, v Briščkih in drugod. — Pripravljalni odbor je imel pet organizacijskih sestankov, obenem je pa priredil prvi planinski propagandni izlet na Gradišče nad Trstom. — Hkrati je pripravil vse potrebno za plezalni tečaj nad Glinščico.

5. maja je bil ustanovni občni zbor društva.

Tov. Jelinčič ga je otvoril s poročilom, v katerem je podal kratek pregled o vsem tržaškem planinskem delovanju od početkov tega stoletja pa do l. 1923, ko je bilo tržaško planinsko društvo — tedaj eno izmed prvih — v fašistični Italiji razpuščeno. — Neorganizirani planinci pa so ostali zvesti Krasu, jamam in goram, ostali zvesti tudi svojim osnovnim načelom. Plezalec France Marušič jih je potrdil z življenjem, ki ga je žrtvoval pred 16 leti v Bazovici. Jelinčič je obeležil tudi naloge našega novega planinstva in predložil pravila društva, ki so bila v načelu in nadrobnostih povzeta po pravilih ljubljanskega društva, s čimer naj bi tržaško društvo izpričalo dejansko stanje in svoj namen, da se šteje v resnici za podružnico Planinskega društva Slovenije, da pa začasno posluje ločeno od njega zgolj zaradi trenutne državnopravne ločitve od Slovenije, v neomajnem prepričanju, da bodo meje in ograje prav kmalu padle. — Pravila so bila v celoti sprejeta.

Ker hočemo tudi na področju telesne vzgoje in še posebej planinstva izpričati pripadnost Trsta k zaledju, njegovo tesno povezanost z vsem Slovenskim Primorjem in preko njega z vso Slovenijo, se je sprožila pobuda, da se vse v coni B in coni A delujoče antifašistične in planinske organizacije do nove državnopravne ureditve celotnega ozemlja združijo v skupno zvezo, zaradi skupnega varovanja skupnih in posameznih interesov političnega ali planinskega značaja. — Zveza naj bi sama po sebi zamrla in njene organizacije naj bi hkratu postale podružnice Planinskega društva Slovenije, ko bi bilo Primorje končno priključeno k Ljudski republiki Sloveniji. — Z velikim navdušenjem so vsi prisotni sprejeli ta predlog. — V prvi odbor tržaškega planinskega društva so bili izvoljeni: za predsednika tov. Zorko Jelinčič, za člane tov. Milan Švab, Sandi Blažina, Jože Cesar, Lojze Hrovatin, Breda Mrmolja, Mirko Pavlovič, Slava Pegan, dr. Boris Puc, Janko Renko, Boštjan Žagar, Zmago Bufon, dr. Sonja Mašera in dr. Janko Vovk. — Za preglednika računov pa Hugon Margon in Milan Krže.

Še tisto popoldne je bil drugi planinski izlet na Glinščico.

Odtlej se je zvrstilo sedem sej odbora, na katerih so se uredila organizacijska vprašanja glede članstva, glede društvenih prostorov, specifikacije udejstvovanja: jamarskega, planinskega, plezalskega, smuškega, fotoamaterskega, propagandno publicističnega, gospodarskega odseka. Hkrati je odbor dal pobudo za ustanovitev planinskih edinic v Divači in na Herpeljah, ki sta bili medtem z njegovim neposrednim sodelovanjem tudi že ustanovljeni.

Poleg prvih dveh so se zvrstili izleti na Volnik, Briščke, na Artviže, na Kucelj, v Škocjansko jamo, na Trstelj in udarniški v Mavhinje. — Posamezni izleti so bili tesno povezani z organizacijskim delom. — Na Kuclju, kamor je

tržaška organizacija povabila delegate vseh primorskih planinskih edinic, je bil prvi sestanek pripravljalnega odbora za ustanovitev skupnega organizacijskega ogrodja po ljubljanskem vzorcu. — V Divači je bil drug tak sestanek, hkrati pa je tam tržaško planinsko društvo krepko podprlo pravkar ustanovljeno planinsko edinico za Gornji Kras pri organizaciji njegove prve množične jamarske manifestacije. Nad 1000 napovedanih Tržačanov, žal, ni prispelo, ker so zavezniške oblasti onemogočile prevoz udeležencev.

V nadaljnjem je tržaška organizacija že pričela misliti na organiziranje in tesno sodelovanje z italijanskimi antifašističnimi planinci v Trstu. — Razgovori so toliko dozoreli, da se je pravkar ustanovil koordinacijski pripravljalni odbor, ki bo v duhu slovensko-italijanskega bratstva vseh naprednjakov združil slovenske in italijanske antifašistične planince v eno organizacijo z dvema vzporednima odsekoma, slovenskim in italijanskim.

Ko bo na Nanosu v okviru ljudskega tabora ustanovljena Zveza primorskih planinskih društev, odnosno Primorsko planinsko društvo, ki bodo v njem vse delujoče organizacije včlanjene kot avtonomna društva ali pa podružnice, bo organizacijsko ogrodje primorskega planinstva v glavnem zgrajeno in se bo nemudno pričelo nadrobno delo na posameznih planinskih toriščih. — Že v teh poletnih mesecih priredi tržaška organizacija večji plezalni tečaj, pomarkira poti po enotnih načelih, kakor veljajo v glavnem tudi za Planinsko društvo Slovenije, obnovi nekaj jam (Škocjansko v sporazumu in po navodilih postojnske jamske direkcije, Dimnico pri Slivjem in veliko jamo v Briščkih) ter se tudi že loti vprašanja tržaške ali jadranske koče na Triglavu, o čemer se je, kolikor je bilo kompetenčno možno, sporazumela s Planinskim društvom Slovenije in PNOO-jem v Trstu. Tržaška organizacija upa, da bo mogla že letos ob koncu poletja otvoriti jadransko kočo pod vrhom našega očaka.

Medtem se naša organizacija zahvaljuje Planinskemu društvu Slovenije za knjige, ki jih je darovalo in ki ji bodo drage kot zametek njene planinske knjižnice, kakor tudi za planinsko revijo, ki ji jo uprava namerava brezplačno pošiljati. Zato pa bo tržaško društvo rade volje skrbelo za razširjenje revije v Trstu in v svojem območju sploh. — V ta namen je pripravljeno imenovati posebnega poverjenika, ki bo upravi lista, kar se tiče področja tržaškega planinskega društva, vedno na razpolago.

V pričakovanju, da se sodelovanje z našo centralo, glavnim odborom Planinskega društva Slovenije čim bolj poglobi, izražamo enako kakor do zadnjega vsi Tržačani in vsi Primorci neomajno prepričanje in nezlomljivo voljo, da hočemo in bomo kmalu združeni z vami.

Obmejni promet v planinah

Štab II. Divizije KNOJ-a je odobril svobodno kretanje v petkilometrskem obmejnem pasu za vse osebe, ki imajo novo legitimacijo Planinskega društva Slovenije, potrjeno od pristojnega okrajnega odseka za notranje zadeve. Taka legitimacija pa ne opravičuje imetnika vstopiti v obmejni 100 metrski pas, kamor je možen vstop le na osnovi **posebnega dovoljenja**, izdanega od edinic KNOJ-a. Če bodo dovoljene v tem pogledu kake olajšave, bodo sporočene v časopisju.

Po dogovoru s Planinskim društvom Slovenije bodo društva predlagala legitimacije skupno za vse članstvo okrajnim odsekom za notranje zadeve v potrditev.

Prosto kretanje po obmejnem pasu je dovoljeno od 1. avgusta t. l., in sicer v sledečih predelih:

V Kamniških planinah: Logarska dolina, Okrešelj in pot na Tursko goro, preko Češke koče na Grintovec.

V Karavankah: Sv. Križ in okolica do stometrskega pasu proti Golici, do Spodnje koče in Savskih jam, Prešernova koča, Srednji vrh nad Zelenico, Begunjščica in do Kofc.

Julijske Alpe: Dolina Planice, Erjavčeva koča, Kredarica, pot čez Uskovnico v Bohinj in naprej vse do Planine—Rakeka.

Planinci naj se točno pokoravajo odredbam obmejnih straž, do katerih naj bodo prijazni, upoštevajoč njih odgovornost pri obmejni službi.

»Pot svobode« na Šmarnogorski Grmadi

Na praznik svobode dne 9. maja 1946 je bila zbrana mladina iz Pirnič v gozdu nad vasjo, da proslavi uspeh svojega marljivega dela. Iz svežega spomladanskega zelenja je odmevala partizanska pesem v dolino, radostno razpoloženje je vladalo med vsemi, ki so čakali na pričetek slovesnosti. Kmalu po 9. uri dopoldne je zastopnica ZMS odprla novo pot ter pri tej priliki opisala težkoče domačinov v preteklih štirih letih okupacije, ko so nemška oblastva ter lastnik gozdov baron Lazzarini prepovedali prosto gibanje v tem delu domače zemlje. S tem je delovno slovensko ljudstvo bilo oropano toliko potrebnega oddiha v zelenih gozdovih Šmarne gore.

Izhodišče nove nadelane poti je v Zatrepu, to je lepa gozdna terasa približno v sredini južnega pobočja Grmade. S prostovoljnim delom je mladina iz Pirnič nadelala 725 m dolgo pot v pičlih 300 delovnih urah in to vse ob nedeljah popoldne. Najprikladnejši dostop do Zatrepa je od vaškega studenca v Pirničah mimo kamnoloma in Bočkove kmetije. Skozi slavolok je krenila zbrana množica po novo nadelani poti navzgor skozi hladen gozd. Kmalu prideš na odprt svet z lepim razgledom na Polhograjske Dolomite in dolino Save daleč tja na Gorenjsko, ob Savi navzdol pa gledaš panoramo Ljubljane s Krimom in Dolenjskim hribovjem. Po novi poti prispeš do sedla, imenovanega »Aljažev preval«, v spomin Triglavskemu župniku in pisatelju, ki mu je tekla zibelka ob vznožju Šmarne gore. S ponosom kaže mladina na skalnati stolp »Rožancev turnc«, ki naj vsakega izletnika na tej poti spominja na žrtve fašizma, med njimi tudi na tovariša Valentina Rožanca, ljubitelja naših gora, ki je padel kot talec. Najslikovitejše mesto je »Titova polica« tik nad Turncem, kjer se, zamaknjen v lepoto osvobojene domovine, s spoštovanjem spominjaš nadčloveških borb naših partizanov pod vodstvom tovariša maršala Tita. Takoj za »Titovo polico« stopiš na stečišče plezalne in Westrove poti, od koder kreneš čez vrh Grmade na Šmarnogorsko sedlo in od tod dalje na vrh ali pa v dolino. Nova pot je bila odprta na dan obletnice osvoboditve ter ima zaradi tega ime »Pot svobode«.

Na novo pot prideš tudi iz Tacna, od koder kreneš po pobočju Šmarne gore do izpod »Kuhinje«, kjer zavije markirana pot na levo v Zatrep in od tod dalje na desno navzgor.

Zastopnik PDS se je ob otvoritvi poti v toplih besedah zahvalil mladini za trud in ljubezen do Šmarne gore ter jo vzpodbujal k nadaljnjemu nesebičnemu delu za obnovo naše domovine. Planinci bodo nove poti zlasti še veseli spomladi in jeseni, ko bo imela obilo sonca, ker teče na južnem pobočju Grmade.

Članstvo PDS

Planinci, ki želijo postati člani Planinskega društva Slovenije, plačajo za leto 1946 članarino v znesku Din 30.—. Odbor posamezne podružnice PDS izdaja članske izkaznice z letno znamkico. Člani uživajo članske ugodnosti v planinskih postojankah ter imajo znižano voznino na državni železnici pri svojih izletih v planine. Planinci naj se hitro vpišejo v planinsko organizacijo.

Gore in ljudje

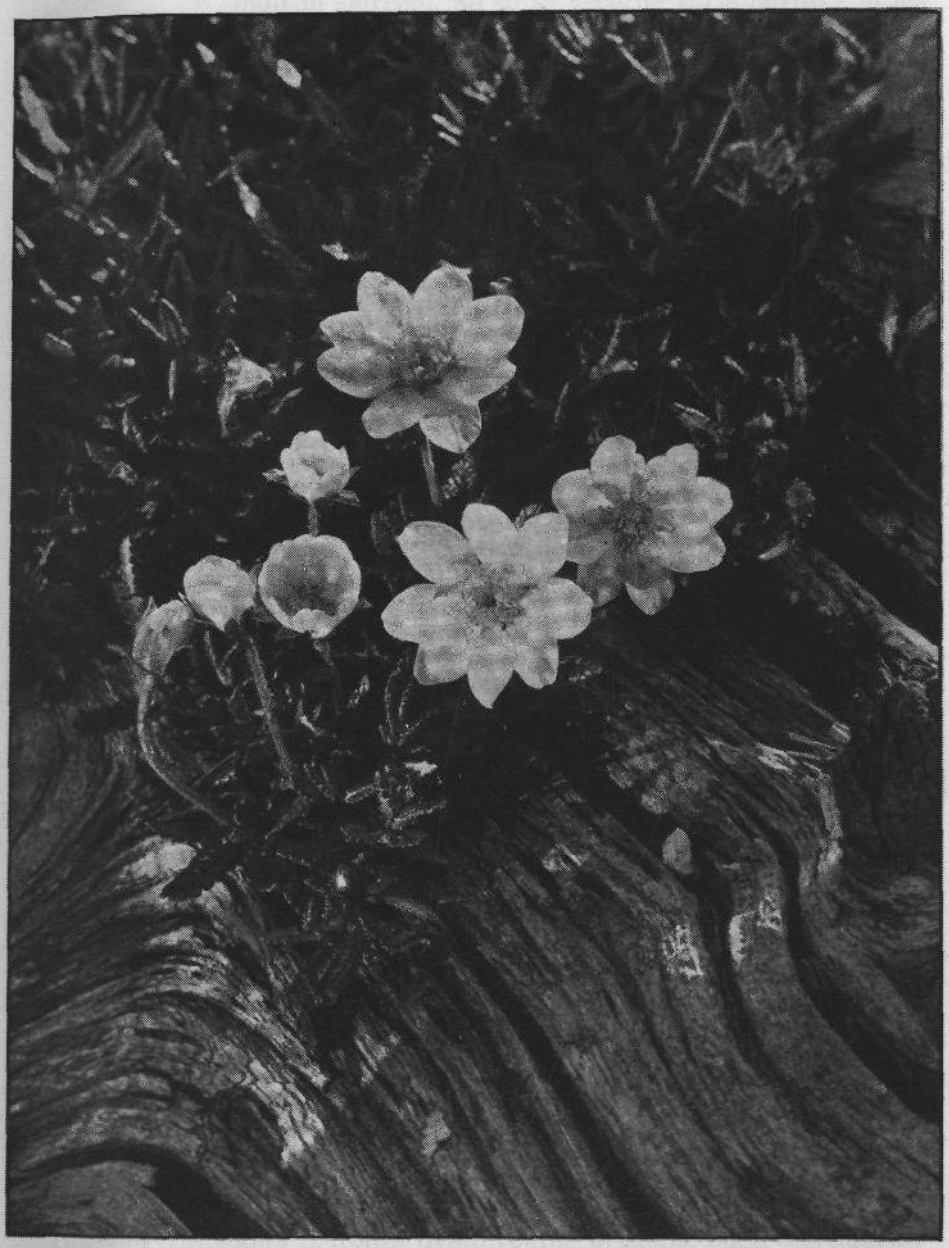

Alpska velesa